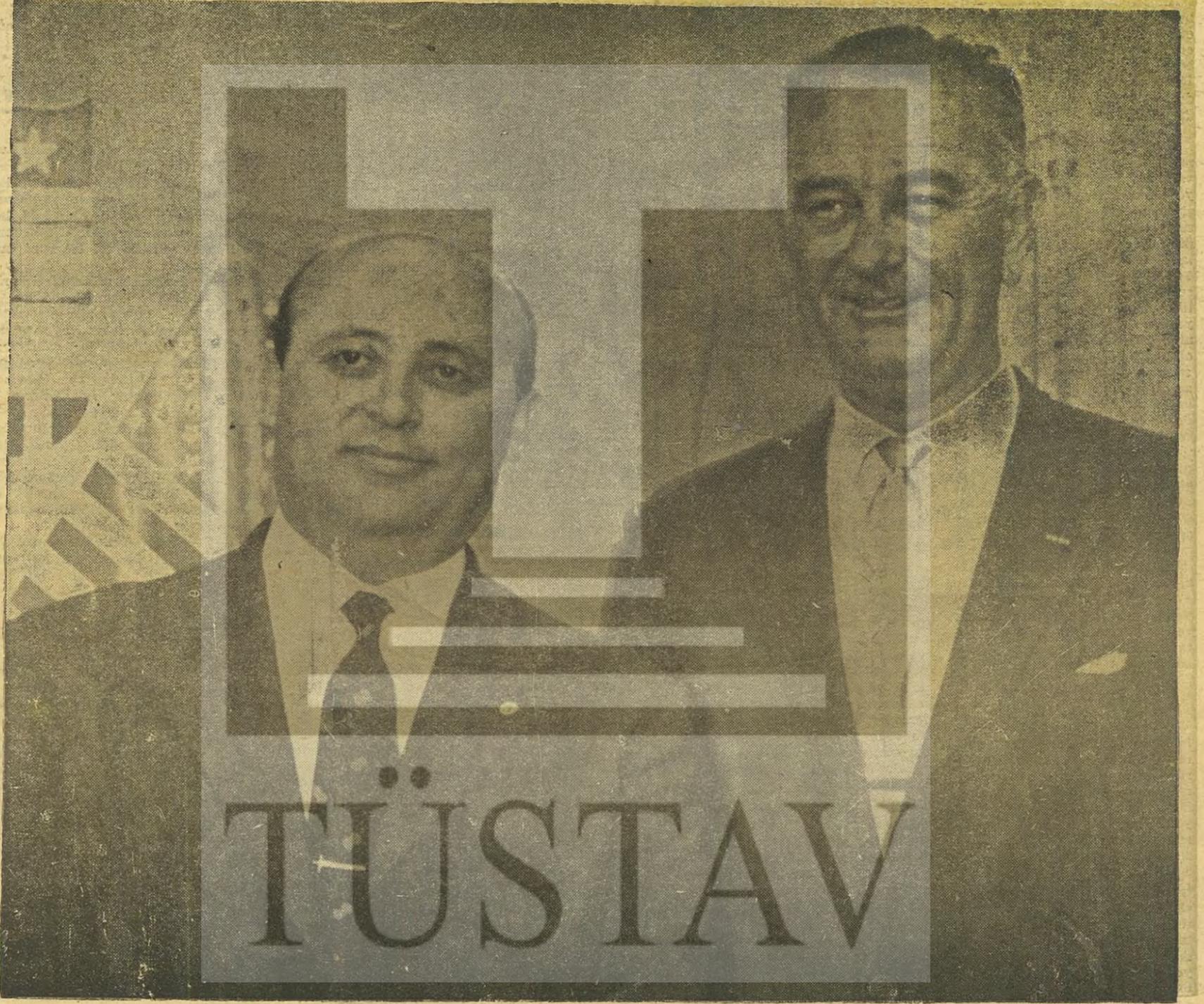

YÖN

HAFTALIK GAZETE

**Petrol şirketlerine
neden
boyun eğmek zorunda kaldık?..**

KOMÜNİZMLE MÜCADELE

— Ayvalık'ta çok mu komünist var?

— Bilmem.. Ben daha hiç raslamadım daha..

Bu konuşma bir alman turisti ile, Ayvalıklı rehberi arasında geçmişti. Ayvalık caddelerindeki beton elektrik direklerinde, Komünizmle Mücadele Derneği tarafından asılmış bir sürü levha vardı. Alman turist, bu levhaları önce bir banka veya ticarethane nin reklâmı sanmıştı. Ancak levhalardaki garip durum, bir süre sonra turist dikkatini çekmişti.

Alman turist, Ayvalıklı rehberinin bu cevabı üzerine, alay ettiğini belli eder tarzda açık açık gülmüştü. Bu alaylı gülüş rehberin çok gücüne gitmişti ama.. Bir şey diyememişti.. Utancından.. Bir Ayvalıklı olarak duyduğu utançtan konuşamamıştı..

TATLI KÂR

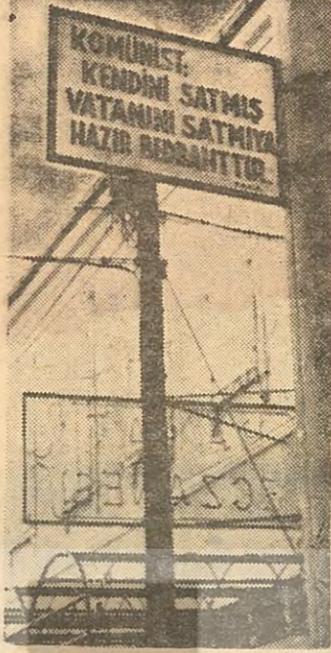
Türkiyede bugün bir çok komünizmle Mücadele Dernekleri var.. Bu derneklerin durumu ve yöneticilerinin tutumu pek çok kişinin malumu.. Halen pek sesi ve sedaları çıkmayan ve herhalde para ile enerji biriktirmekte olan bu dernekler yöneticilerinin, Tural Paşa'nın son tamiminden sonra, benzeri kuruluşlarla birlikte tekrar kır atın gemini aza ya almalarından korkular. D.P.'nin V.C. ocaklarının bir devamı olan K.M.D.'nin yöneticileri, esasında, Komünizmle Mücadele adı altında, kendi gölgeleriyle savşıyorlar. Bu garip savaş için, devlet bütçesinden kendilerine özel fonlar ayırmakta, örtülü -örtüsüz ödenekleri zorlamakta, koçancılık usulüyle bilinçsiz zenginlerden para toplamakta, Türkiye'deki komünizm tehlikesini, büyük ölçüde, kendi kişisel çıkarları için bu derneklerin yöneticileri icat etmişlerdir. Sömürü düzenini yarattığı komünizm hayaleti, bu tip insanlar yüzünden canlanmıştır. Ve bu dernek yöneticileri, şimdi, kendi icatlarıyla ve kendilerini başkalarının paralarıyla kendiliklerinden maşalandırarak savaşmaktadırlar.

PABUCU YARIM VATANDAŞ

Ayvalık'ta bugün başlıca konularından biri de bu.. Gerçi bu durumu herkes kendi kişisel görüşlerinin sınırları içerisinde konuşup tartışıyor.. Ama yaygın olan görüş, bu komünizme ve sosyalizme rastgele söven levhaların turistik Ayvalık'ın itibarını zedelediği yolunda..

Üstelik, Ayvalık'ın beton elektrik direklerinde yüksek elektrik gerilimi olduğu için, bu direklere ilân yapıştırmak, reklâm tabelâ ve levhaları asmak yasak.. Ama Ayvalık'ın A.P.'li belediye başkanı, K.M.D. üyelerine, beton direklerinde kendi reklâmlarını yapma iznini vermiş. Söylendiğine göre, bu durumu Belediye Meclisinden de geçirmemiş..

Bu antikomünist ve antituristik reklâmlar karşısında durumu en enterasan olan kişi, Ayvalık'lı pabucu yarım vatandaşdır. Ayvalık'lı pabucu yarım vatandaş, bu levhalar için, «Madem ki..» diyor, «Ayvalık'ta komünistler var.. O halde savcılar neden harekete geçmiyor? Yarım pabucu vatandaşın kanaatine göre; esasında bu levhalar komünizme sövüp sayma sına rağmen, pekâlâ komünizm propagandasını yerini alabilir. Çünkü bugünün yaygın propaganda usullerinden biri de, övülme istenen şeye; makbul olmayan, olumsuz fikirli kişileri sal-

dırtmak, sövdürtmektir. Acaba bu levhalarla komünizm propagandası yapılıyor olamaz mı? Zira komünizmle ilgili söz ve yazıları, menfi şekilde de olsa, her gün halkın gözünün içine sokmak, onu komünizm üzerinde uzun uzun düşündürmeye çalışmak anlamını da taşımaz mı? Sonra insanlar her an gördükleri şeylere karşı, göz alışkanlığına, ağız alışkanlığına, kulak alışkanlığına kavuşabilirler. Ve eskiden düşünman oldukları o şeyi, bu alışkanlığın bir sonucu olarak, artık bir düşman gibi görmez olurlar. Bu şekilde vatandaşın kafasına komünizm, menfi yoldan da olsa yerleştirilemez mi?

İşte Ayvalık'taki pabucu yarım vatandaş, bu levhalar hakkında böyle fikirler yürütüyor.

ANTİKÖMÜNİST Mİ, ANTİTURİSTİK Mİ?

Bu levhalar, turizme büyük önem veren bu yerde, özellikle antituristik yönleriyle canını sıkıyor Ayvalıklıların.. Bugün kafasında birazcik akıl olan her Ayvalıklı biliyor ki, komünizmle bu şekilde mücadele edenlere değil yabancı turistler, yabancı memleketlerin kargaları bile güler.. Turistler bu levhaları banka veya ticarethane reklâmları sayarsa mesele yok. Zaten böyle sayarlarsa pek yanlış olmazlar hani..

Zira Komünizmle Mücadele Derneklerinin birer ticarethane gibi çalıştıkları bir gerçek.. Maaşlı primli başkan ve memurcular tarafından yönetilen bu derneklerin, komünizmle mücadele namı altında, direklere astıkları levhaları, duvarlara yapıştırdıkları afişleri yabancılar da, bizim masum gözlerimizle görebilseler.. Ama gömüyor işte mübarek adamlar.. Ve de utanıp sıkılmadan bizimle alay ediyorlar, bu asil davranışlarımız yüzünden..

Ayvalıklılar da artık bu durumu anlamışlar ki, kendilerine, «Yahu ne bu hal? Beton direkleri antikomünist levhalarla doldurmuşsunuz?» diyen yabancılar «Ne antikomünisti?.. Antituristik. Antituristik..» şeklinde cevap veriyorlar.

ACABA KOMÜNİST BU MU?

Ayvalıklılara bu işin en çok dokunan yönü, meselenin iyiden iyiye bir alay konusu olması.. Sonra bu levhaları gören yerli yabancı turistler neler düşün-

BASINDAN

Günümüzde sahte Atatürk'çüler çoğalmıştır. 1940 yılında Atatürk'ün «mukaddes bildiği tek şeyin istiklâl» olduğunu yazan Falih Rıfki Atay, bugün «Amerika'sız aç kalırız» gerekçesiyle mandacılığı savunmaktadır! Hangisine inanacağız, 1940 Falih Rıfki'sına mı, 1967 Falih Rıfki'sına mı? Biz, 1940'ta «Hangi siyasete Atatürk siyaseti demek lâzım geldiğini kimseden öğrenecek değiliz. Bu siyaset, en kara günlerde bile, istiklâl dâvasına sâdik kalmaktan, bu dâvanın zaferine inanmaktan ibarettir.» diye yazan Falih Rıfki'nin, gerçek Atatürk'çülüğün en doğru tanımlamasını yaptığı inancındayız. Bunun içindir ki, Falih Rıfki Atay'ın 10 Kasım 1940 tarihli Ulus'ta yayınlanan «Atatürk'e» adlı başyazısını, sahte Atatürk'çülerin bilgisine sunmaktayız :

ULUS ATATÜRK'E

FALİH RIFKI ATAY

Derlerdi ki Atatürk öldüğü zaman, bütün eserinin parça parça yıkıldığını göreceksiniz. Yahut, Türkiye, ümitsiz bir zor ve nifak devri içine girecektir. Atatürk, boş ve nihayetsiz gölde bir yeşil ırmaklar ve mavi sular serabı gibi sönecektir. Rahat uyu Mustafa Kemal, eserini ve bu halkı anlamiyanların seni sevdiğine inanmamakta ne kadar haklı imişsin. Bu ölüm gününde yalnız sana, bir daha görmeyeceğimiz gözlerine, bir daha işitmeyeceğimiz sesine, bir daha öpmeyeceğimiz eline, senin yalnız fâniliğine ağılıyoruz. Millî dâva, şevk, kudret ve iman içindedir. Yaşadığın ve öldüğün bu toprağa, bir değil, birkaç vatan aşkı ile bağliyoruz. İkinci ölüm yılında bir daha ahtediyoruz: şeref ve hürriyet sancağını düşürmeyeceğiz. Bir tek sahte Türk, istiklâlin devamı demektir.

Sen bile ölmüştün, ne yapalım? Tabiatte her şey ömrün gibi bitmeğe, bakışın gibi sönmeye, nefesin gibi tükenmeğe mahkûm değil midir? Kendini bu halka ne tanı, ne peygamber, ne de velî gibi tanıtmak iddiasında idin. Türklerden bir türk idin. Bu milleti insanlığına o kadar alıştırdın, ısındırdın, katı ve çetin hakikate, yalın ve hissiz maddeye açık gözle, kirpik oynatmaksızın bakmağı bize o kadar eyi öğrettin ki ölümüne inandık. Büyük, engin, bunaltıcı ve boğucu bir ıstırap duyduk. Fakat yıkılmadık.

Ölümün, sade bu millet için değil, senin için de ağır bir imtihandır: yeni Türk çağını açan inkılapların temeli, korku veya itaat sevgi veya kadirşinaslık gibi, menfi veya müspet, oynak ve değişken bir takım his zâfları mı idi, yoksa anlıyan, inanan, istiyen, kader bağliyan şuur ve iman kuvvetleri mi idi? Kendine bir kitâbe mi, yoksa milletine bir tarih mi hazırlamıştın. Şimdi bu sualı sormak bile hâtrana ve milletine karşı bir saygısızlık teşkil eder.

Seni kabre bırakanlar, göz yaşlarını kurutmağı vakit bulmaksızın, nöbet ve hizmet vazifelerine döndüler; hiç bir şey ne düzeninden, ve hıızından, ne ahenginden kaybettin. Büyük arkadaşının etrafına toplandık. Her zamandan daha uyanık ve titiz, millî kurtuluş hamlesine devam ediyoruz.

Tehlikeli günler geldi, çattı. Atatürk eğer ölürsa neler olacağını haber veren kâhınler, şimdi de diyorlar ki eğer Atatürk sağ olsaydı.. Bu kem ruhlar, ikinci ölüm yılında, bizim ağzımızdan duysunlar ki seni, bu milletin düşmanları bilmez, biz biliriz. Belki de bugün ha-

mezler, neler demezler? Ya, «Demek burada kömünistten geçilmiyor?» deyip, tası tarağı toplayarak Ayvalık'tan kaçarlarsa..

Şimdi bir de üste üstelik, bu antikomünist levhalar yüzünden, herkes birbirinin suratına bir tuhaf bakmaya başladı hani.. «Acaba komünist bu mu» diye..

Dünyanın hiç bir yerinde görülmemiş ve görülmesi de olanaksız bu müthiş buluşu, üstelik güneş tutulması olayı sırasında Ayvalık'a gelen yabancı bilim adamları da gördüler. Allah bilir,

bu astronomi bilginlerinin arasında komünistler de vardı.. Ama olsunlar.. Önemli olan komünistin sosyalistin bizde olup olmamasıdır. Eğer yabancı ülkeler de komünistler, sosyalistler varsa; onlar da bizim Komünizmle Mücadele Derneklerinin Ayvalık'taki bu ve buna benzer davranışlarından örnek alırlar. Ve onlar da giderler bu usulleri memleketlerinde uygulurlar.

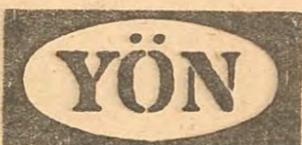
Ama bu adamlar bilgin adamlar.. Böyle çağ dışı orijinalliklerden anlarlar mı acaba? Ya «Biz

buralara güneşin tutuluşunu, dün ya ilmi adına, en iyi bir şekilde incelemeye, görmeğe gelmiştik. Tevekkeli güneşin tutulması Ayvalık'ta bu kadar iyi görüldü.. Sizin memleketiniz gayet kararlılıkta kalmış ta ondan..» dedilerse..

Desinler canım.. Ne derlerse desinler.. Bir de bunları mı düşünmeyeceğiz yani? Neye düşünelim? İki kere iki üç eder işte.. İşte o kadar..Va mı bunun başka izah tarzı?

Recep GÜVEN

(10 Kasım 1940)

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

Kurucuları: Cemâl Râşit EYUBOĞLU.
Müntaz SOYSAL, Doğan AVCIOĞLU,
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan AVCIOĞLU

ADRES : Her türlü yazışma için adres : P. K. 512 — İstanbul

Ankara Bürosu: Emekli Sandığı İşhanı
Kat: 4-401/Kızılay (Temsilci : İlhami Soysal), Telefon : 17 69 89
İstanbul Bürosu: Mollafenârî Sok. 30/32
Çağaloğlu/İstanbul Telefon: 22 95 70

ABONE Bir yıllık (52 sayı) 60 TL.
6 aylık (26 sayı) 30 TL.
3 aylık (13 sayı) 15 TL.

Yurt dışı abonelerde bu fiyatlara postapulu bedeli kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.5 liradır.

İLAN : Beher sütunda santimi 25 TL'dir. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlar ile yayın

ilânları için özel indirimler yapılır. İlan ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiç bir sorumluluk yüklenilmez. Basıldığı yer: Vatan Matbaacılık A.O.

WASHINGTON GELECEĞİ NASIL TASARLIYOR?

Dünya çapındaki uzun vâdeli Amerikan politikası, esas itibarıyla, Başkan Johnson'un iki özel müşaviri tarafından çizilmektedir. Askerî alanda bu işi «tırmanma» politikasının mucidi General Maxwell Taylor yapmaktadır. Dünya çapında politikanın öteki yönlerini ise, «İktisadî Kalkınma Aşamaları» ve «Dünya Arenasında Amerika» kitaplarının yazarı iktisat tarihi profesörü Walt Rostow yapmaktadır. Uzun yıllar Dışişleri Bakanlığında Siyasi Plânlama Komitesi Başkanlığı yapan Rostow, şimdi Johnson'un Özel Müşaviri unvanıyla Beyaz Saray'a yerleşmiştir.

Rostow, önce ekonomik sistem ve sınıf gerçeklerini gizlemeye çalışan iktisadî kalkınma aşamaları teorisiyle ün kazanmıştı. İktisat tarihi profesörü, bu teorisini, sonraları bir Soğuk Harp aracı hâline getirmiştir. Rostow'a göre, kalkınmanın başladığı «take-off» yılları, kendi kendini besleyen kalkınma aşamasına ulaşmaya kadar, sosyal açıdan en tehlikeli dönemdir. Take-off aşaması, millî kurtuluş hareketlerine —ki Rostow için emperyalizmle savaşılan bütün milliyetçi hareketler komünisttir— en elverişli zemini getirmektedir.

Bu gözlemden hareket eden emperyalizmin ünlü teorisini, «önce istikrar, sonra özgürlük» diyerek, take-off aşamasında demokrasinin rafa kaldırılabileceği sonucuna varmaktadır. «Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Tasarısı»nın, bu bakımdan, Rostow'un tezlerine uygun düşüğü muhakkaktır. Hele Demirel'in geçen hafta geliştirdiği «devletin güvenliği ni ilerde tehdit edebilecek akımlara karşı şimdiden önleyici tedbir alma» tezi, Rostow'un görüşlerini hatırlatmaktadır. Demirel'in iktidarı alması üzerine, Rostow'un önemsiz bir semineri vesile ederek Türkiye'ye geldiğini ve Prof. Aydın Yalçın'ın huzurunda Demirel ile uzun uzun konuştuğunu bilenler için bu görüş benzerliği anlamlıdır.

Johnson'un bu çok nüfuzlu müşaviri, geçenlerde Leeds Üniversitesinde verdiği bir konferansta, son derece ilgi çekici yeni teoriler geliştirmiştir. Rostow, artık «Soğuk Harp sorunlarına çare bulma, uzlaşma ve işbirliği» döneminin başlamak üzere olduğunu ilân etmektedir. Vietnam, dünya çapında son büyük çatışmadır. Vietnam savaşı kazanılınca, millî kurtuluş hareketleri sorunu çözülmüş olacaktır. Johnson'un özel müşaviri, «Büyük İntikal Dönemi: Harp Sonrası Birinci ve İkinci Nesillerin Görevleri» adlı konferansında, Vietnam savaşı ele alarak millî kurtuluş hareketlerini şöyle değerlendirmektedir: Kuzey Vietnam'ın Güneyi ele geçirme çabası, Mao'nun halk savaşı metodunun önemli bir uygulamasıdır. Hanoi için, Meo metodunun işe yarayıp yaramayacağına tâyini söz konusudur.

Kuzey Vietnam Savunma Bakanı Giap, bu gerçeğin tamamen farkında olduğunu açıklamıştır. Giap, şöyle demiştir: «Güney Vietnam, çağımızın millî kurtuluş hareketi modelidir. ABD emperyalistlerinin Güney Vietnam'da dindikleri özel savaş metodu başarısızlığa uğratılabilirse, bu demektir ki, ABD, dünyanın her tarafında yenilebilir.»

Rostow, General Giap'ın bu sözlerini ileri sürerek, Vietnam savaşının mutlaka kazanılması ge-

— BELKİ BİR YOL BULURUM!..

rektiğini söylemektedir. Burada bir başarısızlık, «Asya bölgesel işbirliğinin ve doğan güvenin temellerini yıkabilir, bunun öteki kıtalarda ters sonuçlar doğurabilir. Ama emperyalizmin teorisini, Vietnam savaşının kazanılacağından emindir ve gelecek için son derece iyimserdir. Ona göre, Vietnam savaşının sona ermesiyle modern tarihte bir dönem kapanacak, yeni bir dönem başlayacaktır. Rostow şöyle demektedir: «Millî kurtuluş savaşları görüşünün modası geçmiştir.» ABD ve müttefikleri, Vietnam'da arazi üzerinde bu görüşü yenme yolundadır. Ayrıca, «gittikçe yaygınlaşan ılımlı ve pragmatik tutumlar ve tarih tarafından, bu tez, aşılacak üzeredir». Kısaca, Rostow, millî kurtuluş hareketlerini tarihe karışmaya mahkûm, ümitsiz bir çaba saymaktadır.

Yalnız millî kurtuluş hareketleri mi? Rostow, Sovyetler Birliğinde de, romantik ihtilâlcilik döneminin kapandığını ve pragmatizmin hâkim olduğunu söylemektedir. «Mao, 1789'a kadar giden romantik ihtilâlciler dizisinin sonuncusudur.» Çin'de, dahi, romantikler ile pragmatizmden yana olanlar arasında bir savaş başlamıştır. Savaşın sonucunda, «başka çabası, milletin hayatını modernleştirmek olan ve bölgede milletlerarası hudutların zorla değiştirilemeyeceğini kabul eden bir Kıt'a Çin'i doğabilir». Bu tip, «ılımlı komünist» bir Çin ile normal ilişkiler kurulabilecektir. Sovyetler Birliği ile ise, Üçüncü Dünyanın açlık ve kalkınma sorunlarını çözmek için işbirliği yapılacaktır. Büyük devletlerin anlaşmazlığı yüzünden felce uğrayan Birleşmiş Milletler, böylece, 1945'te öngörülen görevlerini yerine getirebilecektir.

Emperyalizmin teorisine göre, bu «yeni nizam» da hâkim prensip, «milletlerarası statükonun, dış kuvvetler kullanılmasıyla değiştirilemeyeceği» dir. Ne var ki Washington, Dominik olayının açıkça gösterdiği üzere, Amerika çıkarlarına aykırı düşen her devrimci hareketin, dışarıdan yönetildiği iddiasındadır. Bu sebeple «yeni nizam» da, Metternich sisteminde olduğu gibi, yalnız millet-

lerarası statüko değil, ülkelerin içinde de statüko korunacaktır. Johnson Doktrini ile —en azından Güney Amerikada— bu sistem yürürlüğe girmiştir.

İşte Johnson'un özel müşaviri böyle güzel bir dünya hayal etmektedir: Komünist ülkeler uslu duracaklar ve her türlü genişleme ümidini terkeyleyeceklerdir. Üçüncü Dünya ülkeleri, emperyalist hegemonyayı değişmez sayacaklar, kapitalizme ve emperyalizme karşı mücadeleyi akıllarından geçirmeyeceklerdir. Bu çerçeve içinde, Sovyetlerin de yardımı ile, Üçüncü Dünya açlığı yenmeye ve kalkınmaya çalışacaktır.

Tablo, doğrusu, çok iyimserdir. Ne var ki, son yıllardaki gelişmeler, Johnson'un özel müşavirini modern bir Metternich rüyası görmeye itmiştir. Washington, İkinci Dünya Savaşı izleyen yirmi yıllık bir dönemden sonra, geleceğe güvenle bakmaya koyulmuştur: Daha beş altı yıl önce, bir Castro, bir Lumumba, Washington'un paniğe kapılmasına yetmekteydi. Castro'ların ve Lumumba'ların bütün Güney Amerika'yı ve Afrika'yı tutuşturacağı sanılmaktaydı. Bu korkular, gerçekleşmemiştir. Güney Amerika'da, bütün devrimci hareketler söndürülmüş gibidir. Afrika'da devrimci atılış yavaşlamıştır. Çin'in kucagina düşeceği sanılan Endonezya, bir darbeye ele geçirilmiştir. Nehru'nun tarafsız Hindistan'ı dize getirilmiştir. Vietnam savaşı bitirilince, Asya'da da «emperyalist huzur» gerçekleştirilmiş olacaktır. Üçüncü Dünya'nın, 1967 yılında Washington'dan görülen manzarası budur.

Çin - Sovyet anlaşmazlığının uzlaşmaz gözüken bir aşamaya ulaşması, Batı ile işbirliğine yönelen Sovyetler Birliği'nin Üçüncü Dünyada Amerikan emperyalizmine karşı gevşek tutumu, askerî gücünü büyük ölçüde geliştiren Washington'un iyimserliğini arttırmıştır. Ayrıca Washington, bir ilim haline getirdiği «devrimci hareketleri etkisiz kılma teknikleri» nin başarılı olduğuna ve kapitalist me-

todlarla bir ölçüde kalkınma yapılabileceğine inanmıştır. Bu sebeplerle, Washington, komünizmden artık eskisi gibi korkmamakta ve Üçüncü Dünyada statükoyu sürdürebileceğine güvenmektedir. Yalnız Üçüncü Dünya halkları statükoya rıza gösterecekler midir? Emperyalizme ve işbirlikçilerine boyun eğecekler midir? Herhalde eğmeyeceklerdir. Yeni millî kurtuluş hareketleri denemeleri, Rostow'un iyimserliğine rağmen, herhalde eksik olmayacaktır. Şimdilik iç işleriyle fazla meşgul görünen Çin, ilerde uslu çocuk rolünü benimseyecek midir? Sovyetler Birliği, Amerikan emperyalizminin millî kurtuluş hareketlerini ezme çabaları karşısında seyirci kalacak mıdır? Bugünkü hâliyle, Amerika'nın Üçüncü Dünya üzerindeki hegemonyasını sürdürmeye yönelik bir işbirliğini Moskova kabul edecek midir? Yoksa, Sovyet ve Amerikan işbirliği, her iki devletin nüfuz bölgelerini yeniden tesbit etmelerine mi yol açacaktır? Bu durumda Türkiye'nin durumu ne olacaktır? Dulles'in Sovyetler'in Güney hududunda Amerikan ileri karakolu hâline getirmek istediği ülkelerin, bir Sovyet - Amerikan anlaşması sonucunda tarafsızlaştırılmasına gidilebilir mi? Mevcut durum sürdürüldüğü takdirde, meselâ Güney Amerika'daki milliyetçi güçlere asla müsamaha göstermeyeceği iyice bilinen ABD, Türkiye'de de aynı katı davranış içinde bulunacaktır? Washington'un gözünde Türkiye'nin önemi kesinlikle nedir?

Emperyalist teorisinin çizdiği çok iyimser tablonun, ilk bakışta akla getirdiği bu soruları ve benzerlerini, Türk milliyetçileri olarak, derinlemesine araştırmak zorundayız. Milliyetçi bir stratejinin dünya gerçeklerine oturtulması ve başarı ile uygulanması, günlük mücadelenin heyecanı içinde kolayca unutulan bu soruların doğru cevaplarının bulunmasına geniş ölçüde bağlıdır. Bunun içindir ki, Johnson'un özel müşavirinin dünyaya çapındaki Metternich Plânı üzerinde ciddiyetle düşünmeliyiz.

Doğan Avcıoğlu

Demirel, erken seçim plânlıyor..

Teşisi, bu konulardaki tecrübesi ve uzak görüşlülüğü ile tanınan İnönü koymuştur. İnönü, «Sekizler» işini en kısa sürede bitirmeyi, biraz da yaraları sararak bir an önce erken seçim ihtimaline hazırlanmak için istemektedir. Demirel ise, seçim tarihini yakınlaştırarak, CHP'nin yaralı durumundan faydalanmak arzusunda. Seçimin geç yapılmasının, AP'nin aleyhinde işleyebileceği endişesindedir. Nitekim 1957'de seçimleri öne almakla, Menderes, isabetli davranmıştı. Eğer 1958 i bekleseydi, DP belki de seçimleri kaybedecekti.

Bundan başka Demirel, Parlâmentoda çok sayıda parti grubunun bulunmasından fena halde şikâyetçidir. Demirel'e göre, bir sürü ufak parti, olur olmaz meselede gensoru ve genel görüşme önergesi vermekle, Meclisi çalışmaz hâle getirmektedir. Böylece Bakanların çalışmaya, Meclisin kanun yapmaya az vakti kalmaktadır. Ayrıca Bölükbaşının insafsız saldırılarından ve TİP'in tehlikeli eleştirilerinden bir an önce kurtulmak gereklidir. Demirel, uydurma gerekçelerle TİP'i kapatmaya kalkışmanın fiyaskoyla bitebileceğini ve esasen gerginliği arttırmaktan başka sonuç vermeyeceğini anlamışa benzemektedir. Bu sebeple ümitlerini erken seçimlere bağlamıştır. Seçimler sonucunu, ufak partiler grup kuramadıkları takdirde, bunların konuşma imkânları, geniş ölçüde sınırlandırılmaktadır. Nitekim Demirel'in himmetleriyle, milletvekili sayısı 10'un altına düşen Türkes'in partisinin Meclis'te sesi duyulmaz olmuştur. Demirel, öteki ufak partileri de Türkes'in partisine benzetmek istemektedir. Yalnız bunun için, herşeyden önce, Seçim Kanununun arzulanan biçimde değiştirilmesi gerekmektedir. Bu işi AP'nin seçim uzmanı Sadettin Bilgiç yüklenmiştir. Geçen haftanın sonunda, Bilgiç, 90 milletvekili ve senatörün imzaladığını söylediği Seçim Kanunu teklifini basına açıklamıştır. Geçen yılın bu aylarındaki Seçim Kanunu fiyaskosundan ders alan AP'nin seçim uzmanı, bu sefer ihtiyatlıdır. CHP'yi safına çekmeye çalışmaktadır. Bunun için ufak partilerin şansını azaltan, fakat CHP'ye avantaj sağlayan «d'hont» sistemini teklif etmektedir. Sistem, 1965 seçimlerinde uygulanırsa CHP 134 yerine 163 milletvekili çıkartabilecekti. YTP ve CKMP hiç milletvekili getiremeyecekti. MP 7 ve TİP 2 milletvekili çıkartacağından Mecliste grup kuramayacaklardı. AP'nin seçim uzmanı, ince bir kulis faaliyeti ile, bu avantajları göstererek CHP'yi millî bakiye usulünden vazgeçirmeye çalışmaktadır. Tabii ki, «getirdiğim sistem faşizme de, komünizme de yolu kapamaktadır» demeyi unutmamaktadır. CHP'nin bu oyuna gelerek, kendi getirdiği millî bakiye sisteminden vazgeçmesi beklenemez. Ne var ki, CHP grubunda kalabalık sayıda bir asî milletvekili topluluğu vardır. Asilerin lideri Feyzioğlu, 1965 seçimlerinden önce İnönü'nün millî bakiye usulü tek lifine, bunun TİP'i geliştireceği gerekçesiyle, şiddetle karşı çıkmıştı. 1965 seçimlerinden sonra da Parti Meclisinde, «İşte dediğim çıktı. TİP 15 milletvekili getirdi. Millî bakiyeden vazgeçelim» diye taffa satmıştı. Feyzioğlu partiden atılsa dahi, içeride kalan fikirdeşleri, büyük bir ihtimal ile, Bilgiç'in teklifini destekleyecekler ve CHP'nin mukavemetini önemli ölçüde zayıflata-

bileceklerdir. Bu bakımdan Bilgiç'in teklifinin Meclisten geçme şansı hayli kuvvetlidir. Halbuki bir seçim kanunu değişikliğini gerektiren hiç bir ciddi sebep yoktur. Nitekim Türk politika hayatını yakından tanıyan tarafsız bir yabancı gözlemci, F.W. Fernau, Ori-net dergisinin son sayısında yayınladığı uzun incelemede, millî bakiyeyi savunmaktadır: «Millî bakiye sistemi, belli bir partinin parlâmentoda çoğunluk sağlamasını engellemiş değildir Bununla beraber, AP iktidara gelince 1961 Seçim Kanunu yeniden empoze etmeye çalışmıştır. Bütün öteki partilerin inatçı direnmesiyle, AP şimdiye kadar bu teşebbüsü başarıya ulaştıramamıştır. Seçim Kanunu değişiklikleri daima tartışma durumunda, yeni değişiklikleri haklı gösterebilecek zorunlu nedenler yoktur. Millî bakiye birçok kişinin korktuğu üzere, bir parçalanmaya yol açmamıştır, etkileri sınırlı kalmıştır. 1965 seçim sonuçlarına dayanarak hüküm verilirse, millî makiye sistemi, istikrarlı bir hükümet çoğunluğunun teşkiline engel değildir. Üstelik Parlâmentoda muhalefetin etkisiz bırakılmasına karşı belli bir teminat getirmektedir.»

Millî bakiye konusunda tarafsız gözlemci gözüyle gerçek budur. Ne var ki, küçük partileri, özellikle TİP'i, tasfiye için Seçim Kanunu değişikliği getirdiğini açık açık söyleyen AP'nin buna aldırış etmesi beklenemez. AP iktidarının ilk fırsatta Seçim Kanunu değişikliğini gerçekleştirmeye çalışacağı muhakkaktır. Muhalefet partileri, bu konuda şimdiden tedbirlerini almalıdır.

Millî bakiyenin kaldırılması yanında, Bilgiç'in teklifi, ön seçimlere son vererek önemli bir değişiklik daha getirmektedir. Teklife göre, her isteyen partili, milletvekili aday olabilecektir. Bunların isimleri, hiç bir tercih sırası olmadan, birleşik oy pusulasına altalta yazılacaktır. Yalnız seçmenin bu isimlerin yanına bir tercih işareti koymak hakkı vardır. Tercihsiz kullanılan oy pusulaları partiye mal edilecek, yani bunlardan partinin bütün adayları eşit biçimde yararlanacaktır. Yalnız partinin aldığı oy sayısına göre, en çok tercih işareti toplamış adaylar, milletvekili seçilecektir. Ön seçimlerde dönen para oyunlarını ve kombinezonları önleme amacı güden Bilgiç teklifi, bir tercih işareti toplama ve tehlikeli hasımları kırıma yarışına yol açarak belki de daha büyük sakıncalar getirebilecektir. Nisbî temsil sisteminin mantığı, asgarî bir parti disiplini olduğu halde, Bilgiç sistemi, bu disiplinden çok uzak kişilerin tam bir sürpriz içinde milletvekili se-

çilmesini sağlayabilecektir. Partiler fikirler etrafında kümeleşme eğilimi gösterdiği bir dönemde, teklif, bu sıhhatli kümelenmeyi engelleyebilecektir. Onun içindir ki, Bilgiç'in teklifi, toplar reddedilmeli ve ön seçimi ıslah için başka çâreler aranmalıdır.

Demirel, arzuladığı seçim kanununu çıkartabilse dahi, erken seçimleri, AP Grubuna kabul ettirebilecek midir? Menderes gibi grubuna hâkim bir lider dahi, 1957 seçimlerini grubuna ancak devre sonuna kadar ödeneklerini ödemek şartıyla kabul ettirebilmişti. Yeniden seçilenler bu sâyede çifte ödenek almışlardı. Ama 27 Mayıs'tan sonra, bu paraların hesabı sorulmuş ve politikacılar bir hayli sıkıntı çekmişlerdir. Esasen Demirel, Menderes gibi açıktan ödenek verme vâdinde bulunabilecek durumda değildir. Bu sebeple, erken seçim plânını gruba kabul ettirmek güç olacaktır. Demirel, kabineden arzuladığı bakanları dahi uzaklaştırmayı başaramamıştır. İstenmeyen bakanları «Braber geldik, beraber gideriz» diye direktifler vermektedir. Demirel de istifa edip, yeniden hükümet kurma işini denemeye bir türlü cesaret edememektedir. Seçimi erkene almak, buna nazaran çok daha zor bir iştir. Bununla beraber, sonbahardaki mahallî seçimlerde sağlanacak ezici bir başarı, Demirel'e plânını uygulama hususunda ümit verebilecektir. Mahallî seçimler şehir ve kasabaları «ihya etme» plânlarına sahip iktidarlar için, Türkiye'de daima çok avantajlı bir durum sağlamaktadır. Üstelik AP'nin başına rakibi CHP, «Sekizler» mücadelesinin açtığı yaraları sonbahara kadar sarabilecek değildir. Bu sebeple, AP'nin sonbahar seçimlerinde önemli başarı sağlaması beklenmelidir. Bazı TİP yöneticileri, partinin gerçek gücünü olduğundan çok az göstereceği endişesiyle, mahallî seçimlere katılmaktan vazgeçmeyi dahi düşünmektedirler. Ne var ki AP'ye meydanı boş bırakmak için bu yeterli bir neden değildir. Yeni gelişmekte olan bir partinin radyonun verdiği imkânlardan ve seçim imtihanının teskilâta sağladığı tecrübelerden vazgeçmesi düşünülemez. Üstelik mahallî meclisler üyelikleri, partililer için politika okulları sayılmalıdır. TİP mutlaka seçimlere katılmalı ve kazanmasına imkân olmayan yerlerde Belediye başkanlıkları için taraftarlarına AP adayı karşısındaki en şanslı adaya oylarını vermelerini söyleyerek ilk güç birliği örneğini göstermelidir.

Sadettin Bilgiç
Seçim uzmanı

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü
Erken seçim kokusu duyuyor..

Fakat ne yapılırsa yapılsın, mahallî seçimlerde AP, herhalde önemli bir başarı sağlayacaktır. Bu başarıya dayanarak Demirel, genel seçimleri 1968 yılına almak için grubunu ikna etmeye çalışacaktır. Muhalefetin her ihtimale karşı, şimdiden bütün gücüyle genel seçimlere hazırlanması, herhalde akıllıca bir davranış olacaktır.

SEKİZLER NE YAPACAK?

Parti Meclisinde, «Sekizler» e McCarthy yaygaraçlığı ile unutturmaya çalıştıkları soru bir kez daha sorulmuştur: «Ecevit ve ekibinin, Parti programına ve Kurultay kararlarına aykırı bir tek davranışını lütfen söyleyiniz.»

Soru, yine cevapsız kalmıştır. Feyzioğlu, Yurdakul Fincancıoğlu Doğu Almanya, Kim YÖN gibi esas konuyu saptırıcı komik iddialarla yetinmiştir. Ama normal olarak ihraçları ile sonuçlanabilecek Kurultay toplama kararının «Sekizler» i biraz ürküttüğü anlaşılmaktadır. Parti Meclisi toplantısında, bu korku, az çok hissedilmiştir. Belki de biraz bu endişenin etkisiyle, karşı tarafa gözdağı vermek için, Ferit Melen, «Sizi yüzde 3'e indireceğiz» diye konuşmaya başlamıştır.

Böylece, yeni parti kurma söylentileri ortaya çıkmıştır. Cumartesi günü Washington Lokantasında Ferit Melen'in Şevket Adalan, Sait Naci gibi bir kısım eski dostlarıyla yemek yerken Adalan'a «Sen de bizim partiye gel» demesi, söylentilerin sâdece blöftten ibaret kalmadığını ortaya koymuştur. Adalan, Melen'in teklifini «Otuz yıllık partim...» diyerek, tereddütle karşılamıştır. Ne var ki doğruluğunu kesinlikle bildiğimiz bu sözlerin bir gazetede çıkması üzerine, Ferit Melen, yalanlama yolunu seçmiştir. Hele

«Sekizler» den Orhan Öztrak, Yeni İstanbul'un yazdığına göre, partiye sadakat ifade etmiştir: «Biz CHP'liyiz ve bütün mücadelemiz CHP içinde olacaktır. Hiçbir zaman partiden ayrılmayı düşünmedik, düşünmeyiz de. Mücadelemizde muvaffak olacağız. Bizi hiç bir surette koparıp atamıyacaklar.»

Bu valanlamalara rağmen, muazzan malî imkânlarla ve çok kudretli desteklere sahip bulduklarını hayal eden «Sekizler», bir ihtimal olarak, «Kemalist Cumhuriyetçi Parti» kurmayı ciddi ciddi düşünmektedirler. Hatta «Sekizler» in «Tüzükçübaşı» sı «CHP Atatürk yoluna tekrar girdiği zaman yuvaya dönüşü» öngören bir madde taşıyan yeni parti tüzüğünü şimdiden kaleme almıştır. Yalnız yeni parti, Kurultay'dan önce mi kurulmalı, yoksa Kurultay tarafından «Sekizler» in mahkûm edilmesi beklenmeli midir? Truva atlarının bu konuda kesin karara vardıkları söylenebilir. Yalnız Kurultay'da zavıf bir taraftar kütlesine sahip olacakları anlaşılmaktadır. Kasım Gülek dahi, «Sekizler» e cephe almıştır. «Bunlara daha ne kadar müsamaha edeceksiniz?» demektedir. Bu durum, «Sekizler» i Kurultay'dan önce bir karar almaya itebilir. Ama «Sekizler» i kesin karar almakta tereddüde sevkeden başka bir faktör, İnönü'nün sıhhatine İnönü'nün ciddi savılabilecek bir rahatsızlık geçirdiğine şüphe yoktur. Doktorlar, İnönü'nün Kurultay'a katılmasını sakıncalı bulmaktadırlar. mutlaka katılacaksa, Kurultay toplama tarihinin biraz daha geriye bırakılmasının uygun olacağını ileri sürmektedirler. Bu durum, İnönü'nün sıhhatine göre hesap yapan «Sekizler» in kararını etkileyecektir. Öte yandan, «Sekizler», CHP içinde azınlıkta fakat AP ile birlikte memleket içinde iktidarda olmanın verdiği güvenle, Sonbahardaki mahallî seçimlerin ki genellikle iktidar lehine so-

nuçlanır - Ortanın Solu ekibi nin hezimetle sonuçlanmasını beklemektedirler. Seçim hezimetinin kendilerini güçlendireceği inancındadırlar. Bu düşünceyle de, parti kurma işini bir süre erteleyebilirler. Muhakkak olan, CHP içindeki işbirlikçilerin, başta İnönü, Ortanın Solu ekibine kesin savaş açtıklarıdır. «Sizi yüzde 3'e indireceğiz» diyenlerin, parti, umurlarında değildir. Bu sebeple, fiyatı ne olursa olsun, Truva atlarını, bir an önce kollarından tutup dışarı atmak, CHP'yi mutlaka kuvvetlendirecektir.

Prof. Turhan Feyzioğlu
Eli kulağında..

siyasî notlar

Amerika'ı tazminat ödeyeceğiz

Haber Ajansı, Adana'dan bildiriyor

«Bir müddet önce Adana'daki Amerikan aleyhtarı nümayişler sırasında vukua gelen zarar-zıyanı, Hükümetimizin Amerikan Hükümetine tazmin edeceği öğrenilmiştir. Ankara'da patlayıp Adana'ya sıçrayan Amerikan aleyhtarı nümayişler sırasında nümayişçiler, İncirlik Amerikan Hava Üssünün bir kolu olarak şehir içinde faaliyet gösteren Kızılhaç binasını, Amerikan Konsolosluğunu, Amerikalıların kesif olduğu semtlerde Amerikalıların oturduğu evleri ve otomobillerini tahrip etmişlerdi. Kısa bir süre önce Hükümetimize müracaat eden ABD Hükümeti, zarar - zıyan talebinde bulunmuştur. Zarar - zıyan talebinin miktarı hakkında bir açıklama yapmayan Amerikan Büyükelçiliği, tesbit ettiği hasar miktarının onayını Amerika'dan aldıktan sonra, bunun önümüzdeki günlerde ödenmesini Hükümetimizden resmen istiyecektir.»

Tazminat talebini bir yetkili. Ajansa göre, şöyle yorumlamıştır: «İşte mâsum bir maske altında yapılan ve bir takım çevrelerce destek gören nümayişlerin neticesi. Elbette bu neticeden istifade e-

decek karanlık niyetli çevreler olacaktır.»

Olayda komünist parmağı bulunduğu üzerinde ısrarla duran tahkikat ise henüz devam etmektedir.

Amerikan yardımında yeni bir usûl!

Yeni Amerikan Yardım Kanunu, yardımı azaltmakta ve bunu özel yatırımlarla telâfi etmeyi öngörmektedir. Yardım, Amerikan halkının her yıl oyuncak ve spor malzemesi için harcadığı paranın (6,4 mil yar dolar) dahi çok altındadır. Bunu bildiği için, Başkan Johnson, AID'nin özel yatırımları çekme çarelerini araştıracağını açıklamıştır. AID'nin «Özel Kaynaklar Ofisi», Johnson'un deyimiyle, «az gelişmiş ülkelerde özel sektörün genişlemesine ve özel yatırımların bu ülkelere aktırılmasına» önem verecektir. Johnson'a göre, bu, «hızlı kalkınmaya götürülen en elverişli uzun vâdeli yoldur.»

Yeni kanuna göre, bir «Kendi kendine yardım istişari komitesi» kurulacaktır. Komite, Amerikan tekellerinin temsilcileri olacaklarından şüphelenilmeyen «Özel Amerikalı kişiler» yer alacaktır. Bu özel kişiler, yardım programlarına karışma hakkına sahip olacaklardır. Yardım gören ülkelerin, «azami çabayı gösterip göstermediği» ni bu özel kişiler, yerinde inceleyeceklerdir. Tecrübelerle öğrenildiği üzere, azami ölçüde, Amerikan şirketlerinin azami ölçüde memnun edilmesidir. Bunun içindir ki, liberal Amerikan dergisi The New Republic, «Bu tarz harcanan 3.1 milyar, hattâ 5 milyar dolar, dışarıda hayli Amerikan aleyhtarlığı satın alabilir» demektedir.

Amerikan üsleri

Kurmaylardan CHP Merkez Yönetim Kurulu üyesi Mustafa Ok, Cumhurbaşkanlığı Sunay'ın Amerika gezisi arifesinde, üsler ve ikili anlaşmalar konusunu bir kez daha hatırlatmayı lüzumlu buldu. Ok'un sözleri şöyledir:

«Türkiye'deki Amerikan üslerinde ne havalanır, ne konar bilemeyiz. Üslere neyin konduğunu, telsizlerin ne konuştuğunu, radarların neyi taradığını bilemeyiz. Üslere belki Türk yetkilileri girerler, ama bunlar, o üslerdeki kütüphaneden, koğuşlardan ve spor salonundan başkasını göremezler. Yeraltı hangarlarında neler vardır, bilemeyiz. Buralarda nükleer silâh varsa, onlar Kuzey komşumuza hedef olabilir.»

Mustafa Ok
«Tehlikeyi görelim!»

TRUMAN DOKTRİNİNİN YIRMİNCİ YILI

Prof. Ahmet Şükrü Esmer

Türkiye'nin 20 yıl önce, Rusya'dan kurtarılması bahis konusu olmamıştır. Fakat Türkiye'nin bugün, Amerika'dan kurtulması bahis konusudur.

Eğer Johnson hatırlatılmıyorsa, Truman doktrininin yıldönümü son yıllarda olduğu gibi, bu yıl da Türkiye'de unutulmuş geçecekti. Aradan geçen yirmi yıl zarfında köprülerin altından hayli su akmış, önce Türk - Amerikan ilişkileri samimileşmiş sonra da soğumuştur. Hükümetin tutumu ne olursa olsun, bu ilişkilerin bugünkü biçiminin Türkiye için yararlı değil zararlı olduğuna halkımız inanmaya başlamıştır.

Truman doktrini ile Amerikanın 1947 yılında Türkiye'ye yardım sağladığı doğrudur. Fakat Amerikalıların dünyayı inandırmaya çalıştıkları gibi, Türkiye o sırada Rusya tarafından yutulmak üzere değildi. Türkiye, Stalingrad zaferini kazanarak, Alman tehlikesinden kurtulduğu zamandan beri Rusya'nın gittikçe ağırlaşan baskısı altında idi. Bu baskı 1945 yılının martında daha da ağırlaşmış, Moskova, 1925 dostluk anlaşmasını yenilemeyeceğini bildirmişti.

Arkasından Molotof, 1945 haziranında, Türkiye'den toprak isteklerinde bulundu ve Boğazlarda üs istedi. Türkiye Stalin'in bu teşebbüsü ile Amerika'yı ilgilendirmeye çalışmış ise de, Amerika yan çizdi. Türkiye için Rusya ile arasını bozmak istemediğini anlattı. Büyükelçimiz Hüseyin Rağıp Baydur'un teşebbüslerine karşı Dışişleri Bakan Vekili Joseph Grew baştan savma cevaplar verdi. İngiltere de yardım edecek halde değildi.

Yalnız kalan Türkiye, Stalin'in isteklerine mukavemet etti ve gerekirse, yalnız başına savaşacağını anlattı. Bu sırada Potsdam'da konferans toplanmıştı. Konferansa, Stalin Montreux Boğazlar rejiminin değiştirilmesini istedi ve bu istek, Türkiye'nin gıyabında, Amerika ve Rusya tarafından kabul edildi. Türkiye ile her üç devletin — Amerika, İngiltere, Rusya — ayrı görüşmelere girişmesi kararlaştırıldı ki, böyle, Türkiye ile başbaşa kalma Rusya'ya elverişli idi.

Potsdam kararına uyarak Amerika, Türkiye'ye verdiği notada, Rusyanın görüşüne uy-

gun bir Boğazlar rejimi teklif ediyor. Boğazların kayıtsız şartsız Rus donanmasına açık tutulmasını, Karadenizli olmayan devletlerin savaş gemilerine kapanmasını ileri sürüyordu ki, öteden beri Rusya da bunda ısrar ediyordu.

Şu var ki, İkinci Dünya Savaşı başlayalı Rusya, bununla da yetinmiyerek, Boğazlarda üs istiyordu ve bunu 1940 kasımında Molotof, Hitler ile giriştiği pazarlıkta da koparmaya çalışmıştı. Bu defa Potsdam kararına dayanan Rusya, Türkiye'ye yolladığı nota ile, üs isteğini ileri sürmüştür.

Türkiye bu isteği reddetti. Bu arada İrandan çekilmek istemediğinden Yunanistan'daki komünist hareketini desteklediğinden işgal ettiği ülkeleri komünistleştirdiğinden, Rusya ile işbirliğinin devam edemeyeceğini Amerika anladı ve Boğazlar üzerindeki isteklerini de desteklemedi.

Fakat Amerika bunu anlayınca kadar 1946 yılının sonbaharı gelmişti ve nihayet 1947 martında da Truman doktrini geldi. Truman doktrini geldiği zaman Rus tehlikesi de geçmişti. Rusya'nın Türkiye'ye karşı kuvvet kullanmayı hiç bir zaman tasarlamadığını şimdi biliyoruz. Şu halde Türkiye içeriden bir komünist tehlikesi altında olmadığı gibi, dışarıdan saldırı karşısında kalmadığına göre kurtarılması bahis konusu değildir.

Truman doktrininden sonra Türkiye Marshall yardımından yararlandı. NATO'ya girdi, Amerika ile 1959 ikili ittifakını imzaladı. Kaderini Amerika'ya bağladı. Fakat Johnson ne yaptı? 1964 yazında, zamanın Başbakanına yazdığı mektupta, Rusya'nın saldırısına uğrarsa, yardım etmeyeceğini bildirdi. Türkiye'nin anlaşmalarla elde ettiği hakkı Kıbrıs'ta kullanmasını engelledi. Yunanistan'ın Kıbrıs'a 10 binden fazla asker yollamasını kolaylaştırdı ve Enosisi gerçekleştirmesine yardım etti.

Türkiye Amerika'dan aldığı silâhları, Amerika'nın rızası dışında kullanamaz. Askerleri NATO'nun, daha doğrusu Amerika'nın emrindedir. Amerika elliden fazla ikil anlaşma ile Türkiye'de kapitüller «riyazlar almış, üsler kurmuştur. Türkiye'nin 20 yıl önce Rusya'dan kurtarılması bahis konusu olmamıştır. Fakat bugün Türkiye'nin Amerika'dan kurtulması bahis konusudur.

(Ulus'tan)

AP, şahsiyetli bir dış politika takip edecek güçte değildir. Edemediğini de görmekteyiz. İkili anlaşmalar, en kısa zamanda gözden geçirilmeli, ancak bu gözden geçirme teferruatına kadar inmelidir.»

Sigorta Şirketlerinin Telâşi!

Devlet teşekküllerinin sigorta şirketlerine her yıl boş yere yüz milyonlarca lira para ödedikleri, Yüksek Murakabe Heyeti raporlarıyla ortaya çıkmıştır. TBMM'deki iktisadi devlet teşekkülleriyle ilgili Karma Komisyonu ve nihayet Genel Kurul, Yüksek Murakabe Heyetinin görüşlerine katılmış ve bu konuda tedbir alınmasını istemiştir. Bundan sonradır ki İktisadi Devlet Teşekkülleri Reorganizasyon Komitesi, devlet teşebbüslerinin sigorta işlerini düzenleyen bir tasarı hazırlayıp Başbakanlığa sunmuştur. Tasarının Meclise intikal ettiği anlaşılmaktadır.

Tasarı, devlet teşebbüslerinin sigortalarını, bu işle görevli bir iktisadi devlet teşebbüsünün yapmasını ön görmektedir. Özel şirketleri de memnun etmek amacıyla, tasarı, devlet sigorta şirketinin jersansı altında, devlet sigortalarının, koasürörler arasında paylaşılmasını öngörmüştür. Aslında, devletin kendi sigortasını kendisinin yapmasından tabii bir şey düşünülemez. Ama tasarı, özel şirketlere de devlet kesesinden pay ayırmıştır. Bu durumda, şirketlerden bir itiraz gelmemesi beklenirdi, değil mi? Fakat hayır. Devlet yağması yoluyla para kazanmaya alışmış sigorta şirketleri, «mâtem» ilân etmek-

te ve Demirel Hükümetini TİP'in görüşlerini uygulamakla suçlamaktadır! Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin, Millet Meclisi Komisyonu üyelerine iktisadi devlet teşebbüsleri hakkı, şu uydurma gerçeklerle savunulmaktadır: «Eğer kurulacak İktisadi Devlet Teşekkülü, bir sigorta şirketi gibi hareket edecek ve bir kısım rizikoyu uhdesinde tuttuktan sonra bakiyesini reasürans-

yani diğer sigorta şirketlerine devir-edecekse, bu takdirde böyle bir inhisar yaratmakla ve diğer özel sektör sigorta şirketlerini Devlet hizmetine koşturmakla alakoyarak özel sektör sigorta şirketlerinin bünyelerini, yakın bir gelecekte, asırlık Ortak Pazar Şirketleriyle rekabet yarışında da ayakta duramayacak kadar zayıflatmış olacaktır...»

Ayrıca cemiyetlerin fertlerden meydana geldiğini ve Devlet ve şahıs olarak farklı muamele yapmanın neticelerinden ilk önce şahısların ve sonra da devletin müteessir olacağını; Devletin sigortacılığı tek elden idareye - komünist memleketler hariç - diğer hiç bir memlekette kalkışmadığını belirtmek de faydalı olacaktır...

Nihayet bu kanun tasarısı mevcut hâliyle kanunlaşacak olursa, en büyük sigortalı olan Devletin sigorta primlerinin terakümünden doğan kuvvetle bu şirket, tasarının geçici 1. maddesi gereğince, kendisine bağlanacak birkaç sigorta şirketiyle beraber, bir (holding) teşkil ederek, esasen bünyelerinden Devletin işlerinin çıkmasıyla zayıflayacak olan özel sektör sigorta şirketleri çok kısa zaman içinde teker teker kapanacak ve dolayısıyla memleketimizde TİP'in arzuladığı

kamulaştırma teşebbüsü kendiliğinden hasıl olacaktır...»

İşte yağma, ciddiyetten bu ölçüde uzak iddialarla savunulmaktadır. Eğer iktidarın başı da, benzer görüşlerle, özel teşebbüscülüğü savunup devletçiliği kötülemeseydi, bu iddiaların üzerinde bile durmaya değmezdi.. Bu beyler derler ki, «Devlet kendi sigortasını kendi yaparsa, biz batırız». Demek ki, tatlı müşteri yalnız Devlettir! Halbuki her fırsatta özel teşebbüsün müthiş hamleler yaptığı ileri sürülmektedir. Özel sigortalar bu beylere yetmiyor mu? Bu beyler, «özel sigorta alanında da devlet teşebbüsü bizi vurur» buyuruyorlar. Hani ya devlet kötü işletmeciymiş, Özel teşebbüsle rekabet edemezdi?

Bu beylere göre, devletin sigortasını kendi sigorta kurumuna yaptırması TİP'çiliktir, komünistliktir! Halbuki kapitalist Avrupa ülkelerinde dahi gi diğ, bütün sigorta şirketlerinin millileştirilmesi yolundadır. Bu alanda Fransa ve İngilterede önemli adımlar atılmıştır. Bizim mütevası tasarının ise, millileştirme ile uzaktan yakından ilgisi yoktur. Yalnızca devlet sigortalarını bir ölçüde düzenlemeye çalışmakta ve bunu yaparken de, özel şirketlere, devlet sırtından pay ayırmaya dikkat etmektedir! Yüksek Murakabe Heyeti ve TBMM Karma Komisyonu daha önce devlet sigortalarının düzenlenmesini ısrarla istemişlerdir. Bunun ne TİP'çilik ile, ne komünistlik ile en ufak bir ilgisi bulunmamaktadır. Sadece bir soygun kapısını bir ölçüde kapamak söz konusudur. TBMM ve özellikle tasarımı inceleyen komisyonlar, özel sigortacıların oyununa gelmemeli, tasarının bir an önce kanunlaşması için çalışmalıdır.

Yine Barış Gönüllüleri

Türkiyedeki Barış gönüllülerinin başı, Washington'da çıkan New Republic'ten naklen yayınladığımız Barış Gönüllüleri ile ilgili haberi de yalanlamak ihtiyacı duydu. McClure, yalanlamasını New Republic'e gönderse, herhalde çok daha isabetli davranmış olacaktır.

McClure'e göre, CIA'nın Barış Gönüllüleri ile ilişkiler kurmasına imkân yoktur. Zira Başkan Kennedy, böyle bir şeyi şiddetle karşı çıkmıştır. Ne var ki, New Republic, Başkan Kennedy'nin, Johnson'un ve Barış

Gönüllüleri Teşkilatı yöneticilerinin şiddetle aleyhinde bulunmalarına rağmen, CIA'nın Barış Gönüllüleri arasında sızdığını ileri sürmekte ve CIA hesabına çalışan kişilerin isimlerini vermektedir. McClure ise, isimler üzerinde bir şey demeyip «Kennedy buna karşıydı» tarzında konu ile ilgisiz bir iddiayla meseleyi örtbas etmeyi denemektedir. McClure, önce, kendisinin hiç haberi olmadan dahi, CIA'nın gönüllüler teşkilatına kendi adamlarını yerleştirebileceği veya bazı gönüllüleri ajan olarak kullanabileceği gerçeğini kabul etmelidir. Bunun Güney Amerika'daki örnekleri açıklanmıştır. CIA'nın aynı

tertiplere Türkiyede de başvurmaması için hiçbir ciddi sebep yoktur. Bu yüzden McClure'un iddiaları boşlukta kalmaktadır. McClure, şöyle devam etmektedir: «Bu faaliyet için şimdiye kadar 500 milyon dolar harcandı. Hangi haber bu kadar para eder. Bu güne kadar Gana ve Endonezya gibi ülkelerde bile böyle bir ithamla karşılaşmadık.» Anlaşılan McClure'un artık Barış Gönüllülerini istemeyen Gine Başkanı Seku Ture'nin ağır sözlerinden haberi yoktur. Ve CIA'nın nasıl çalıştığı konusunda da bilgisizdir.

Her halükârda, Amerika ile iyi geçinmeye pek önem veren resmî çevreler dahi, Tür-

kiye'de Barış Gönüllülerinin haya kırıklığı yarattığını kabul etmektedirler. Bu sebepledir ki, bir yetkilinin, «memleketimizde bulunan yabancılar içinde en zararsız olanları» diye nitelediği Barış Gönüllülerinin sayısı 600'den 1967 için 300 civarına indirilecek ve faaliyet alanları da daraltılacaktır.

1966 yılında 14 Barış Gönüllüsü kötü davranışları yüzünden ABD'ye geri gönderilmiştir. Bu kötü davranışlar, öğrencileri ile aşk hayatı yaşamak, fazla içki içip rezalet ve kavgaya çıkmak, Atatürk aleyhine konuşmak, üstlerine saygısızlık göstermek gibi suçlardır. Barış Gönüllü-

lerinin Başkanı McClure, bu konuda şöyle demektedir: «1966 yılı içinde 595 Barış Gönüllüsü bulundu. Bunların görevlerine son verilenler şöyle sınıflanmaktadır: 3 kişi sınıf içinde ve dışında Barış Gönüllüleri politikasını davranışlarıyla ihlâl ettiğinden, 4 kişi teknik yetersizlikten, 3 kişi kötü hareket tarzından, 1 kişi barda kavgaya çıkartılmaktan, 3 kişi de izinlerini geçirmekten» Amerika'ya geri gönderilmişlerdir.

20 milyonluk yolsuzluk!

İstanbul gibi büyük şehirlerin Belediye Meclislerinde akıl almaz yolsuzluklar sessiz sedasız gerçekleştirilmektedir. Bunun son bir örneği, 20 milyon liralık arsa yolsuzludur. Belediye Meclisinin AP'li üyeleri, bir kooperatife 30 bin liraya verilen ve kooperatif işinin gerçekleştirilmesi üzerine, kanunen Belediye'ye geri verilmesi gereken 20 milyon lira değerindeki bir arsayı bir Ermeni vatandaşın devretmişlerdir. 20 milyon liralık arsaya konan Ermeni vatandaş da, birkaç bin lira harcıyarak semte bir karakol binası inşa etmiştir. Dönen dolabı bilmeyen Vali Vefa Poyraz, karkolu törenle açmış ve bunu inşa eden «hayırsever zatı» örnek vatandaş ilan etmiştir! Aslında ortada, Belediye Meclisinin bile bile işlediği 20 milyon liralık bir yolsuzluk vardır. Mesele Meclise ilk geldiğinde, bazı CHP'li üyeler tarafından yolsuzluk açıklanmıştır. Bazı AP'li üyeler de CHP'lilere katılınca, arsanın Ermeni vatandaşın devri reddedilmiştir. Ama bu işle yakkından ilgili AP'li üyeler, meseleyi «tashihi karar» talebiyle, kendi guruplarından geçirdikten sonra tekrar Meclise getirmişlerdir. Mecliste sert tartışmalar olmuştur. Muhalifler Belediye Hukuk İşleri Müdürlüğünün mütalâasını istemişlerdir. Hukuk İşleri Müdürü, «Belediye Meclisinin böyle bir karar almayacağını, aldığı takdirde bunun yalmsız bir tasarruf olacağını, ileride, ihdas edilen bir zararın, bu karara işti rak etmiş olan Meclis üyelerine tazmin ettirilebileceğini söylemiştir. Ama parmakları kalkmış, çoğunlukta AP'li üyelerin oyları ile karar «tashihi edilmiş» ve arsa Ermeni «örnek vatandaş» a devredilmiştir. Aferistler, hiç bir sorumluluk korkusuna kapılmadan, bile bile bu yolsuzluğu işlemişlerdir.

Dünya'daki bir basyazısında meseleyi ele alan Falih Rifki Atay «Hemen işe el konulmasını ve yıldıırım teftişi yapılmasını istiyoruz» demektedir. Bakalım, Demirel ve Sükan, tevîl götürecektir bir yanı bulunmayan bu olay karşısında ne yapacaklardır, merakla bekliyoruz.

İşveren Konfederasyonu, işçi teşekkülleri gibi Amerikan yardımlarından faydalanmamaktadır. Konfederasyonun bu yolda AID'ye yaptığı müzacaat reddedilmiştir. AID, «patronlar, sendikalar faaliyetlerinin giderlerini kendileri karşılasınlar» demektedir. Bu yüzden, İşveren Konfederasyonu, kamu teşebbüsleri aıdât ödemeleri yolu ile kasasını doldurmayı daha fazla önem vermiştir. Bununla beraber, AID eğitim alanında, işçi ve işvereni bir araya getiren faaliyetlerle işveren Konfederasyonuna yardımcı olmaktadır. İşveren teşekkülü, bunu övünerek anlatmaktadır: «Konfederasyonumuzun Ankaraya nakli ile, AID yetkilileri ile yakın temas kurulmuştur. Yapılan görüşmeler, özellikle AID'nin eğitim alanında temin edilebileceği imkânlarla inhisar etmiştir. Bu çerçeveden olmak üzere, AID Uzlaştırma Uzmanı Dr. Han son tarafından, Çalışma Bakanlığı ile Türk-İş Konfederasyonunu da içine alan geniş bir eğitim ve inceleme programı düzenlenmiştir. Programın amacı, uzlaştırma, arabuluculuk ve tahkim konularında bilgilik ve tecrübeli eleman yetiştirmek üzere, bu müesseselerin Amerika Birleşik Devletlerinde işleyiş tarzını 13 hafta müddetinde etüd etmektir. İşte patronların kendi ifadeleriyle, grevler ve toplu sözleşmeler hakkında görüşleri. Bu konuda, işçi sendikalarının da herhalde söyleyecekleri olacaktır.

İşveren Konfederasyonu, işçi teşekkülleri gibi Amerikan yardımlarından faydalanmamaktadır. Konfederasyonun bu yolda AID'ye yaptığı müzacaat reddedilmiştir. AID, «patronlar, sendikalar faaliyetlerinin giderlerini kendileri karşılasınlar» demektedir. Bu yüzden, İşveren Konfederasyonu, kamu teşebbüsleri aıdât ödemeleri yolu ile kasasını doldurmayı daha fazla önem vermiştir. Bununla beraber, AID eğitim alanında, işçi ve işvereni bir araya getiren faaliyetlerle işveren Konfederasyonuna yardımcı olmaktadır. İşveren teşekkülü, bunu övünerek anlatmaktadır: «Konfederasyonumuzun Ankaraya nakli ile, AID yetkilileri ile yakın temas kurulmuştur. Yapılan görüşmeler, özellikle AID'nin eğitim alanında temin edilebileceği imkânlarla inhisar etmiştir. Bu çerçeveden olmak üzere, AID Uzlaştırma Uzmanı Dr. Han son tarafından, Çalışma Bakanlığı ile Türk-İş Konfederasyonunu da içine alan geniş bir eğitim ve inceleme programı düzenlenmiştir. Programın amacı, uzlaştırma, arabuluculuk ve tahkim konularında bilgilik ve tecrübeli eleman yetiştirmek üzere, bu müesseselerin Amerika Birleşik Devletlerinde işleyiş tarzını 13 hafta müddetinde etüd etmektir. İşte patronların kendi ifadeleriyle, grevler ve toplu sözleşmeler hakkında görüşleri. Bu konuda, işçi sendikalarının da herhalde söyleyecekleri olacaktır.

General Franco ve CIA

CIA'nın marifetleri, General Franco'yu kızdırmıştır. Ama Franco'nun öfkesi CIA'nın faş-

İşveren gözüyle

Grevler ve Toplu Sözleşmeler

1 — Belirli bir ücret politikasının uygulanmaması: «Hiç bir esasa bağlı olmadan getirilen ve (fabrik) olarak nitelendirilebilecek zam teklifleri, sistemi zedeleyici faktör olmaktadır. Netice olarak ölçsüz zam teklifleri, ihtilâfi greve kadar götürmektedir. Mesele, memleketin ekonomik bünyesinin tahammül edebileceği ve sosyal bünyesinin gerekli kılacağı, uygulanması mümkün olan bir ücret politikasının tesbit ve tayinindedir.»

Raporda, «önce sosyal adalete uygun bir asgari ücret seviyesine ulaşılması, ancak ondan sonra ücretlerin üretkenliğe artışına bağlanması» şeklindeki Türk-İş görüşü de şöyle cevaplandırılmaktadır: «Asgari ücretlerin tamın-kâr olmasını istemek, sosyal bakımdan doğru olmakla beraber, henüz emekleme devresinde olan ekonomimiz ve onun geleceği bakımından düşünülerek ve genel ekonomik sorum gözönünde tutulmak suretiyle olmalıdır.»

SENDİKACILIĞA POLİTİKA

2 — Mesuliyetsiz tekliflerle gelinmesi: «Bu gibi tekliflerde bulunmanın birinci sebebi, sendikaların şahsî yatırımlar yapmak arzularıdır. Özel kaprislerin neticesi olan bu davranış, ismini duyurmak veya rakiplerine üstünlük sağlamak gibi sübjektif esaslara dayanmaktadır. Bunun en mühim sebeplerinden biri, aynı işkolunda işçi sendikalarının çoğunluğudur. Sendikalararası rekabete yol açan bu tutum, her iki tarafın da arzu etmediği neticelerin ortaya çıkmasına gerektirmiştir. Bu rekabet, sendikaları kanun dışı davranışlara sevk ettiği gibi, mücadelenin iş yerlerinde cereyan etmesini de doğurmuş, sendikalararası çekişme, işyerlerinde huzuru bozmuştur. «Tekliflerde ölçsüz olmanın diğer bir sebebi de, politik davranışlar ve ideolojik düşüncelerdir. Grevin bir vasıta değil, bir gaye olduğu görüşünün her zaman karşındayız ve gerek Anayasamızın, gerekse 275 sayılı kanununun tarif ve hudutları içindeki hareketlerin normal sayılacağına inanmaktayız. Hele sendika münasebetlerini, politik açıdan yürütmenin veya politik tesirlerle birleştirmenin bu düzene yarar değil, zarar vereceğinin bilinmesi gereklidir. Tam bir özgürlük ve her iki tarafın anlayışı ve toleransı içinde, işçi - işveren münasebetlerinin halledilemeyecek problemi bulunmamaktadır. Mesele, hiç bir düşüncenin tesit-

rinde kalmıyarak, tarafların iyi niyet ölçüleri içinde ele alınmalı ve gereken yapılarak çalışma barışının devamı temin edilmelidir. Netice olarak, sendikacılık politikasının dışında tutulmalı, politika da sendikacılığa müdahale etmemelidir.»

3 — Prensipier üzerinde görüş birliği sağlanmamış olması: «Toplu sözleşme düzeninin iyi işlemesi, işçi ve işveren teşekküllerinin muayyen noktalarda görüş birliğine varmalarına bağlıdır. Bunu temin edecek çalışmalara girişmedikçe ve bir (tip sözleşme) üzerinde anlaşmadıkça, çekişmelerin devamı önlenemeyecektir. Gene aynı şekilde konfederasyonların da ana konularda mutabakata varmaları, düzenin iyi işlemesi için zaruri görülmektedir. Türk-İş ile Konfederasyonumuz arasındaki müsbet münasebetler, böyle bir anlaşmayla daha olumlu safhaya intikal edecek, dolayısıyla çalışma hayatının tanziminde çok önemli rolü olan iki teşekkülün müşterek noktaları tesbit edilmiş olacaktır.»

İDARİ MAKAMLARDA SERMAYE DÜŞMANLIĞI!

İşveren teşekkülü, grevlerde kanun dışı hareketlerin olduğunu, bunları görmezlikten gelerek, idari makamların işçilerden yana çıktığını ileri sürmektedir:

1 — Grevlerde karşılaşılan kanun dışı hareketler şöyle sıralanmaktadır:

a — Mülkiyet hakkına tecavüz edilerek işyerinde çadır kurulmakta, müsaadesiz pankartlar veya flâmalar asılmaktadır. Mülki amirlerin defedebileceği bir tecavüz olmasına rağmen, bu gibi olaylara göz yumulmakta ve gerekli müdahalede bulunulmamaktadır.

b — Vazifeleri kanunda gösterilmiş olan grev gözçüleri, yetkilerini tecavüz etmekte, işyerine âdeta giriş ve çıkışı menetmektedirler. Çalışmak için işyerine girecek personele mâni olunmakta, kanun ve Anayasa tarafından teminat altına alınmış bulunan çalışma hürriyeti fiili tahdide uğramaktadır.

c — Yine grev gözçüleri, yetkileri dışına çıkarak, hattâ grevci diğer işçilerle beraber olarak, işyerine mamûl veya yarı mamûl malın girişine, imalâtın çıkışına mâni olmakta, hile ve hattâ cebir kullanarak, kanunsuz davranışlarını devam ettirmektedirler.

d — Bunlardan daha kötüsü, mahkeme kararlarının dahi infazına mâni olmaktadır. Kanunen açık olan hususlar için dahi, mahkeme kararı alınma yoluna

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, devletin sosyal politikasını özel teşebbüse devretmesi gibi sakat bir anlayışın sonucunda, kamu teşebbüslerinin katılımıyla güçlenmektedir. İşveren Konfederasyonu, son Faaliyet Raporunda, kamu sektörüne sahip çıkma iddiasını şu sözlerle savunmaktadır: «Bu dönem içinde, işverenlerin daha çok birbirine bağlanması gerektiği gerçeği tekrar ortaya çıkmış, çeşitli grev ve tehditler altında, işveren tesanüdünün zarureti hissedilmiştir. Bilhassa bu tesanüdün, kamu ve özel sektör ayırımı yapılmaksızın işçi teşkilatına paralel olarak ve tek bir teşkilâtın çatısı altında sağlanması, bunun kalkınma planı ve karma ekonomisi sisteminin tabii bir sonucu olduğu anlaşılmıştır.»

Temelinden sakat bu görüş üzerinde çok durduğumuz için, şimdilik bir şey söyleyecek değiliz. Yalnız İşveren Konfederasyonunun Türkiye Petrolleri A.O.'na ücretli müşavirlik yaptığını belirtelim. Bu uygulama da, karma ekonominin herhalde başka bir gereğidir!

Üzerinde durmak istediğimiz konu, İşveren Konfederasyonunun grev ve toplu sözleşmeler ile ilgili görüşlerini, herhangi bir yoruma dahi ihtiyaç duymadan, okuyucularımıza duyurmak-tır.

İşverenlere göre, toplu sözleşmelerin ikinci dönemi, «tahminlerin hilâfına, ilk dönemden daha çetin ve mücadeleli geçmiştir... İlk devrenin acemiliğinin kaybolması ve işçi sendikalarının bu dönem içinde malî yönden güçlenmeleriyle grev - lokavt fonları tesis etmeleri, diğer yönden yapılmış hatâların tashihi edilmesi için mücadelayı göze almış olmaları, ikinci dönem müzakerelerinin daha çetin geçmesine sebep olmuştur.»

Büyük grevlerle, Konfederasyona üye olmayan işverenlerin karşılaştığını belirten işveren teşekkülü, şöyle devam etmektedir: «Bu grevler göstermektedir ki, işveren kanadı her bakımdan taze bir tesanüde muhtaçtır. Bunun gerçekleştirilmesi için geçirilecek her gün, bu camia için kayıp olacak ve ileride telâfisi imkânı da muhtemelen bulunmayacaktır.»

Diğer yönden görülmektedir ki, yapılan veya yapılacak olan grevlerin bir kısmı kanun dışı grev niteliğindedir. Esasen hukukî bir anarşi içinde başlayan grev tabikati, rayına oturmadan devam etmiş ve en can alıcı iş yerlerinde ve müesseselerde, en ufak mesuliyet hissi gözönüne alınmaksızın, kanun dışı grev hareketine tevessül etmekten kaçınılmamıştır. Bir nizama bağlı olmadan gelişen bu hareketler, çeşitli sebeplerle desteklenmiş veya rasyonel bir hal çaresi bulmak yerine, geçici tedbirlerle mesele geçiştirilmeye çalışılmıştır. Bilhassa kamu sektörünün bu nevi grevlerinde, meselenin esasına parmak basmaktan daima kaçınılmıştır.

İşveren Konfederasyonu, grev ve lokavtların çıkma nedenlerini de şöyle sıralamaktadır:

istik yapmasından değil, komünistlik yapmasındandır. Zira CIA İspanya'da Franco rejimine karşı çıkan teşekküllere millî yardım sağladığını, özel olarak fakat sert bir dille belirtmişlerdir. Franco'nun bakanları, kendi çıkarlarını korumak için ne olur ne olmaz diye Amerika'nın iki ata birden oynadığını ileri sürmektedirler.

New York Times'in bildirdiğine göre, suçlamalar üç noktada toplanmaktadır.

— CIA bir yıl önce, ABD millî talebe derneği aracılığıyla, Barselona'da İspanyol talebelerinin giriştiği rejim aleyhtar hareketi teşvik etmiştir.

— Milletler arası hukukcular Derneğinin hazırladığı, İspanya'daki durumu eleştiren bir incelemenin tertipçisi CIA'dır

— Yayınladığı bildirilerde İspanya'ya veryansın eden Amnesty International teşekkülü de, CIA tarafından finanse edilmiştir.

Amerikalılar, sadece Amnesty International hakkındaki iddiaları reddetmişlerdir.

Görülüyor ki, CIA, amaç solu yok etmek olmakla beraber hem sağ hem sol oynatabilecek ince bir oyuncudur!

AID UZMANI VE TÜRK İDARESİ!

Mr. Podol, 1961-63 yıllarında AID Kamu Yönetimi Danışmanı olarak vazife gören ve bu sürenin önemli bir kısmını Devlet Personel Dairesinde geçiren bir Amerikalıdır. Bu uzman, AID için, Türk İdaresi konusunda tavsiyelerini ihtiva eden bir rapor hazırlamıştı. Raporda hâkim fikir, «Amerikan değerlerini benimsemiş Türk yöneticileri yetiştirmek» idi. Amerikanlaşmayı ideal sayan hayli saf ve dar görüşlü bir kişi olduğu anlaşılan Mr. Podol, bunu raporda açık açık söylüyordu: «On yıldan fazla bir zamandır Türkiye'de faaliyette bulunan Amerikan Yardım Programı, şimdi meyvalarını vermeye başlamıştır. Önemli mevkilerde Amerikan eğitimi görmüş bir Türk'ün bulunmadığı bir Bakanlık ya da bir İktisadi Devlet teşebbüsü hemen hemen kalmamıştır. Hâlen bulundukları kuruluşlarda ileri kuvvet niteliğini taşımakta olan bu kimselerin kısa zamanda genel müdürlük ya da müstesarlık mevkilerine geçmeleri beklenir. AID, bütün cabalarını bu gruba yöneltmelidir.»

AID uzmanının raporunda yer alan bu sâfiyane itirafı, bir yıl kadar önce YÖN'de yayınlamıştık. Plânın açığa çıkması, anlaşılan, Dr. Richard Podol'u kızdırmıştır. Podol, raporunun bütünüyle Amme İdaresi Bülteninde yayınlanmasını istemiştir. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünce yayınlanan bülten, bu isteği, sınıksız belirten bir giriş ekleyerek yerine getirmiştir. Girişte şöyle denilmektedir: «Yazar, son günlerde kulağımıza gelen haberlere göre, şimdi görevli bulunduğu Nepal'de raporunun Türk basınında yorumlara konu olduğunu öğrenmiş ve Ankara'daki dostlarına bütün metnin yayınlanmasını arzu ettiğini bildirmiştir. Raporun bülteninde yayınlanması yazı fikirlerini her bakımdan tasvip ettiğimiz anlamına hiçbir zaman gelmez. Hattâ Türkiye'nin dış ülkelerle olan teknik yardım ilişkilerinde bu raporun tüm olarak yansıtıldığından oldukça farklı, daha bilinçli ve daha az (içli dışlı) bir tutumdan yana olduğumuzu bu vesileyle belirtmek isteriz.»

Biz de Mr. Podol'un arzusunun yerine getirerek, bu biraz

fazla «içli dışlı» rapordan bazı yeni incileri sütunlarımıza aktarıyoruz:

«Son yıllarda dış ülkelerde, özellikle Birleşik Amerika'da eğitim görmüş grupların, tâbir caizse seçkinler zümresi içinde bir seçkin zümre yaratıkları görülmekte ve bu sonuncu grup içinde baştanberi portresini çizmeye çalıştığımız tipik yöneticiden tamamen farklı, umut verici kimseler bulunmaktadır.»

«Yeni fikirlerin gerek sivil, gerek askerî alanda, dış tesirlerin etkisi altında geliştiği görülmektedir. Bu ise, ya bir burs la yurt dışına gönderilmek suretiyle, ya da yabancılarla yakın iş münasebetleri içinde gerçekleştirilmektedir.»

«Son bir noktaya daha değinelim. Bütün bu konularda askerî örgütü görmezlikten gelemez. Bu sadece onun politik bir kuvvet oluşundan değil, aynı zamanda ekonomik yönden de etkili oluşundan ötürüdür. Yöneticilerin büyük bir kısmı tesir altında kalacağı bir yaşta, tavırlarına şekil verileceği bir çağda askerlik hizmetine alınmaktadır. Birçok sivil uzman ve yöneticiler, askerî okullarda eğitim görmüş emekli subaylardır.»

«Bugün Türk yöneticisi, Batı dünyasının bir parçasıdır. Ancak ötedenberi dinden sanata kadar karıştığı bütün kültürleri benimseyen tarihsel bir geleneği vardır. Bugün de Batının çalışma metodlarına karşı tutumu ayndır. Bir Türk stili yaratma yolunda gerçek bir çabası yoktur ve daha çok bir Amerikalı ya da bir Avrupalı gibi hareket etmek istemektedir. Bu sebeplerdir ki, Türklerin değerlerinde ve düşüncesinde değişikliğin gerçek anahtarı daima Batının etkisi olmuştur. Bu gün Türkiye'de gelişmeyi kolaylaştıran en büyük etken budur. Türk yöneticiler sınıfı içinde gerçek reformcular, istisnasız ya dışarıda eğitim görmüş, ya da içeride yabancılar tarafından yönetilen okullardan mezun olmuş, yahut son onbeş yıldır Amerikalılarla yakın temaslarda bulunmuş kimselerdir. Türklere bir şekil vermek mümkündür.»

«Önce Türk yöneticisi kendisini Batılı sayar. Üzerinde Avrupa ve Amerikan kültürünün etkisi büyüktür. İşte bu sebeptendir ki, yerli danışmanlara çoğu zaman dudak bükerken, yabancı uzmanların ileri sürdükleri fikirlere itibar etmektedir. Bu nokta son derece önemlidir. Zira bu yol, ileride daha fazla açıklayacağımız gibi fikirlerimizin aktarıldığı en iyi kanaldır.»

«Bir Türkün diğer bir Türkeye gidip yardım ve tavsiye araması nâdirattandır. Bunu bir zaaf saymaktadır. Kendisinden bilgi isteyen derhal şüphe eder. Bununla birlikte, bu dış engelleri aşabilen bir kimse — ki bu hususta yabancı danışmanların Türklere daha talihli olduğu görülmektedir...»

Türk memurları hakkındaki görüşlerini yukarıdaki sözleriyle ortaya koyan Mr. Podol, idareye tam hâkim olmak için tavsiyelerde bulunmaktadır. Podol «parça parça ve sistemli çalışıyoruz» demekte ve idarenin tümünü kapsayan metodlar ileri sürmektedir. Bu bakımdan, «Devlet Personel Dairesi ile çok yakın temas kurmayı» zorunlu saymaktadır. Mr. Podol, Devlet Personel Dairesinde yıllarca oturmuştur. Acaba orada, raporda belirttiği üzere, Türk idaresini «Amerikanlaştırma» çabalarının dışında ne yapmıştır? Doğrusu merak ediyoruz.

Vietnama yardım eden ülkeler listesi

Hükümetin Vietnam'a askerî gözlemci gönderme kararı, ilerici çevrelerde haklı olarak tepkilere yol açtı. Türkiye'de bu tepkiler sürüp giderken, Amerika ve kamuoyunu, Vietnam Savaşının bir çok ülke tarafından desteklendiğine inandırmaya önem veren Amerikan Dışişleri Bakanlığı, «Vietnam'a yardım eden ülkeler» in listesini açıkladı. Bu listede Türkiye, şimdilik, Vietnam'a ilaç yoluyla ve çimento göndermeyi teklif eden ülke olarak yer almaktadır. Gözlemcilerin gidişinden sonra, korkarız ki Türkiye, Yeni Zelanda ve Milliyetçi Çin safında görülecektir. Bu sebeple, Amerikan Dışişleri Bakanlığının yardım listesini, yetkilileri uyarmak için yayınlıyoruz:

- 1 — Arjantin: 5 bin ton buğday unu.
- 2 — Avustralya: 4500 kişilik muharip birlik. Asker sayısı daha da artırılmak üzere. Sağlık ekiplerinden okul kitaplarına kadar uzanan ekonomik yardım.
- 3 — Avusturya: Avusturya Kızılhaç örgütü eliyle ilaç, battaniye, çadır.
- 4 — Belçika: İlaç, ambulans ve Belçika'da okumak üzere dokuz Vietnamlıya burs.
- 5 — Brezilya: Kahve ve tıbbi malzeme.
- 6 — İngiltere: İnşaat malzemesi, tıbbi yardım ve eğitim biçiminde ekonomik yardım.
- 7 — Kanada: Gıda ve tıbbi malzeme yardımı. Hue Üniversitesinde bir fen oditoryumu inşası.
- 8 — Danimarka: Tıbbi yardım.
- 9 — Dominik Cumhuriyeti: Çimento teklifi.
- 10 — Fransa: Uzman ve öğreten yardım. Düşük faizli kalkınma kredileri.
- 11 — Yunanistan: Tıbbi malzeme yardımı.
- 12 — Guatemala: Tıbbi malzeme yardımı.
- 13 — Honduras: İlaç ve mülteciler için kuru gıda maddeleri.
- 14 — İrlanda: Gıda yardımı.
- 15 — İran: Petrol ürünleri ve bir sağlık ekibi.
- 16 — İsrail: Sel baskınından zarar görenlere ilaç yardımı.
- 17 — İtalya: Bir operatör ekibi ve fen bursları.
- 18 — Japonya: Tıbbi malzeme, transistörlü radyo ve elektrik enerjisi üreten bir baraj inşasına katılma biçiminde ekonomik yardım.
- 19 — Laos: Sel felâketine uğrayanlara yardım.
- 20 — Liberya: Tıbbi malzeme yardımı.
- 21 — Lüksemburg: Plazma ve kan verme teçhizatı.
- 22 — Malezya: Gerillâya karşı Vietnam polis ve askerinin eğitilmesi ve nakliye malzemesi.
- 23 — Yeni Zelanda: 360 civarına ulaşan muharip güçler. Eğitim ve tıp alanında ekonomik yardım.
- 24 — Hollanda: Tıbbi ve sosyal yardım.
- 25 — Norveç: Sel felâketzedelerine yardım.

- 26 — Pakistan: Sel felâketzedelerine yardım.
 - 27 — Filipinler: İki bin kişilik askerî mühendislik birliği. Askerî ve sivil sağlık ekipleri de dahil sivil eylem personeli.
 - 28 — Güney Kore: 45 bin kişilik muharip birlik ve tıbbi yardım.
 - 29 — Tıbbi yardım.
 - 30 — İsviçre: Tıbbi yardım. Saygon üniversitesine mikroskop.
 - 31 — Milliyetçi Çin: 18 kişilik bir askerî psikolojik savaş ekibi. Tarım, tıp, eğitim ve elektrik alanlarında ekonomik yardım.
 - 32 — Tayland: 12 bin kişilik muharip birlik. Piring, inşaat malzemesi ve tıbbi yardım.
 - 33 — Tunus: Burslar.
 - 34 — TÜRKİYE: İlaç ve çimento teklifi.
 - 35 — Uruguay: Tıbbi malzeme ve felâketzedelere yardım.
 - 36 — Venezuela: Mültecilere piring yardımı ve tıbbi malzeme.
 - 37 — Batı Almanya: Askerî olmayan alanda öğretim, tıbbi malzeme felâketzedelere yardım. Sanayi kalkınma için krediler.
- Amerikan Dışişleri Bakanlığı, «37 ülke bize Vietnam'da yardım ediyor» gibi psikolojik bir etki sağlamak için böyle bir liste düzenlemiş ve yayınlamıştır. Listeden kolayca anlaşılacağı üzere, bir çok ülkenin yardımını semboliktir ve tamamen insanî niteliktedir. ABD'nin bu yardıma ihtiyacı olmadığı açıktır. Ama propaganda amacıyla, taşıma pahalılığı yüzünden lâfta kalmış bir çimento tekiifini bile sömürmektedir. ABD'nin asıl muhtaç olduğu Vietnam'da dövülecek personeldir. Amerikan baskısıyla Güney Kore, Tayland, Filipinler, Avustralya, Yeni Zelanda, Malezya ve Milliyetçi Çin bu yola gitmişlerdir. ABD, Türkiye'yi de bu çok yakın dostları arasında görmeye istekindedir. Askerî gözlemciler gönderme bahanesiyle bu isteğin karşılanması yoluna gidildiğinde haklı olarak endişe edilmektedir. Savunma Bakanının açıklaması, şüpheleri artırıcı nitelikte olmuştur. Bakan, «gerillâ savaşlarını öğrenmek» ten söz etmektedir. Amerikanın yanında ise, gerilla savaşı değil «gerilla savaşlarının nasıl e-

zileceği» öğrenilmektedir. ABD bunu bir ilim hâline getirmiştir. Washington'da «gerilla ezme» ilminin hocaları, yüzlerce kitabı ve enstitüleri vardır. «Dost ülkelerin yalnız askerlerine değil, polislerine ve jandarmalarına da ABD'de gerilla ezme ilmi öğretilmektedir. Bunun için Vietnam'a gitmeye dahi lüzum yoktur. Vietnam'a subay yolunu, ABD'nin «Savaşa Türkiye'nin yardımını» olarak değerlendireceğinden zerrece şüphe yoktur. Böylece «askerî gözlemci» işi, dünya kamuoyu tarafından Türkiye'nin Filipinler, Güney Kore, Tayland ve benzerleri gibi Amerika'nın dümen suyunda görülmesine yol açacaktır. Çağ layangil'in davet ve ziyaretleri ile elde etmeye çalıştığı sonuç, bu yüzden bir çırpıda sifıra inecektir. Hükümet, bu Amerikan oyununa «hayır» demeli ve Vietnam'a gözlemci göndermekten vazgeçmelidir. TIP'ten sonra, CHP Merkez Yönetim Kurulu Raporu haklı olarak bu meseleye parmak basmıştır. Raporda şöyle denilmektedir: «Vietnam'daki harp, dünyanın bağrında kanayan bir yaradır. Daima Atatürk'ün (Yurtta barış, Cihanda barış) ilkesinden ilham alan CHP, bu yaranın bir an önce kapanmasını, savaşın durmasını ister. Özellikle sivil harbin, kadınlarla çocukların çektiği acıların bir an önce dinmesini bekler.

Vietnam savaş alanlarına, komando çarpışmalarını yerinde görsün diye Türk Ordusundan gözlemciler gönderileceğini Bütçe görüşmeleri esnasında Millî Savunma Bakanı söylemişti.

Ancak, bunun bütün dünyada tartışma konusu olan ve bir yabancı ülkenin iç meselesi niteliğini de taşıyan bir savaşta Türkiye'nin hiç gerekmediği halde, bir vaziyet alış gibi telâkkilere yol açmasından kaygı duyuyor. Hükümetin konuyu bu açıdan bir kere daha incelemesini, önemle temenni ederiz.»

Prof. Ahmet Şükrü Esmerde, kararın tehlikelerine dikkati çekmektedir: «Unutmamalıdır ki, Amerika, savaşta yalnız kalmış görünmemek için devletler üzerine baskı yapmaktadır. Dean Rusk NATO'yu bile bu savaşla ilgilenirmeye çalıştı...»

Şimdi Türkiye'nin gözlemci olarak bile asker yollamaya kalkması, Vietnam savaşında taraf tuttuğumuz mânasına gelebilir. Herhalde Amerika böyle bir mâna çıktığını iddia edecektir. Hükümetin bu kararı, Kuzey Vietnam'da iyi karşılanmamış ve kararın gözden geçirilmesi dileği belirtilmiştir. CHP Parti Meclisinde okunan raporda da hükümet uyarılmıştır. Mesele çok önemlidir. Yanlış davranışımız tarafsız devletlerle ilişkilerimizi düzenlemek yolundaki çabalarımızı da engelleyebilir. Amerika ile dost olsak bile, herhalde Amerikan sömürgeciliğini desteklemeyiz, destekler gibi görünmeyiz, destekler gibi gösterilmemize fırsat veremeyiz.»

PETROL ŞİRKETLERİNE NEDEN BOYUN EGMEK ZORUNDA KALDIK ?

Demirel'in iktidara gelmesiyle birlikte, millî petrol davası, rafa kaldırılmıştır. Yüzde 27 indirimle petrol ithalinin mümkün olduğu İhsan Topaloğlu tarafından fiilen ispatlandığı halde, Mobil ve Shell'in yaptığı yüzde 18 indirimle yetinilmiştir. Caltex'in indirimi ise yüzde 10 civarında kalmıştır. TPAO Genel Müdürü, yayınladığı broşürde, ucuz petrol ithalinin sakıncalı olduğunu yazmaktadır!

Fuel-oil ihracından sağladıkları 20 milyon doları, yabancı şirketler, yurt dışında bırakmışlardır. Bu paranın yurda getirilmesi teşebbüsü durdurulmuştur. Petrol kaynaklarımızı tüketmek lütfunda buldukları için, tüketim payı adıyla şirketlere yüzde 27 oranında vergi indirimi sağlama gibi akıl almaz hükümler taşıyan Petrol Kanununun değiştirilmesi meselesi uyutulmuştur. Petrol boru hattı hisselerinin bir kısmının, TPAO'yu zayıflatacak biçimde, özel sektöre devri işi başlatılmıştır. Caltex ile Ataç Rafinerisinin sahipleri olan öteki yabancı şirketlere, rafinerilerini tevsi müsaadesi verilmiştir. Yabancı şirketlerle devlet şirketlerinin daha iyi mücadele edebilmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan ve TPAO ile Petrol Ofisinin birleştirilmesini öngören tasarı engellenmiştir.

Böyuce Demirel iktidarı zamanında yabancı petrol şirketleri tam bir dokunulmazlık elde etmişlerdir. Neden? Bu soruyu doğru cevaplandırabilmek için, dev petrol şirketleri ile Johnson arasındaki ilişkileri iyi bilmek gerekir. Johnson, dev petrol şirketlerine dayanarak politikada yükselmiş ve politik hayatı boyunca, Washington'da dev petrol şirketlerinin çıkarlarının takipçisi olmuştur.

Amerikada da, yıllardır herkes tarafından bilinen bir petrol soygunu vardır. «Petrol Kralları», Türkiye'ye de empoze ettikleri tüketim payı imtiyazından yararlanarak ve petrol ithal kotalarına el koymalarını sağlayacak bir mekanizma kurarak yılda 2 milyar doların üstünde «açıktan» haksız kazanç elde etmektedirler. Kennedy, bir petrol reformuna girerek bu soyguna tam son vermek istediği bir sırada, Petrol Krallarının merkezi Teksas'ta öldürülmüştür. Johnson'un iktidara gelmesiyle, petrol reformu da ölmüştür. Johnson iktidarı, bir anlama, Petrol Krallarının iktidarı demektir. Bu sebeple, Demirel petrole el süremez. Sürdüğü zaman, karşısında dostu Johnson'u bulacaktır.

Türk Milliyetçileri, Johnson'un Petrol Kralları ile olan 30 yıllık sıkı ilişkisinin hayret verici hikâyesini iyi bilmek zorundadırlar. Johnson hakkında «Tesadüfen Başkan - The Accidental President» adlı kitabın yazarı olan The Nation dergisinin Washington muhabiri Robert G. Sherrill, Ramparts dergisinde, Johnson'un yalanlanmış petrol ilişkilerini açıklamaktadır. Türk Milliyetçilerine, yazıyı dikkatle okumalarını salık veririz.

YÖN

Petrol oyunları üzerine beş ders

BİRİNCİ DERS: GİZLİ BİR MEKTUP

Kennedy'nin öldürülmesinden hemen sonra, Teksaslı eski bir gazeteci olan Stuart Long, kendisine ait Long Haberler Servisi aracılığı ile, Kennedy cinayetinin bir faydasının da petrol ithal reformunun tarihi karışması olduğunu yazıyordu. Long, 1948'de senatörlük için Stevenson'a karşı Johnson'un adaylığını ileri süreren gruba dahildi. Gazeteci, yazısında, bağımsız ufak petrol şirketlerine saygı besleyen bazı Teksaslı kanun yapımcıların, Senatör Charles Herring'in «beleştiren kâr» adını taktığı soygunu önlemek için, Kennedy'yi harekete geçirmeye kararlı olduklarını anlatmaktaydı.

Senatör Herring, 36 sayfalık ateşli bir rapor kaleme almıştı. Raporu ek olarak, Kennedy'ye gizli bir mektup yazmıştı. Senatör, mektubunda petrol ithal programının, geçmişteki en ünlü skandalları bastırarak yeni bir skandala gebe olduğunu belirtiyor ve şunları yazıyordu: «Politik bir skandal yaratmaya pek elverişli bulunan petrol ithal programının bazı aksaklıkları artık görmezlikten gelinemez. Belli başlı aksaklıklar şunlardır: Petrol ithal kotalarından kimlerin yararlanabilecekleri çirürek esaslara oturtulmuştur. Bu

esaslara getirilen değişiklikler ve istisnalar, işleri karıştırmaktadır. Genellikle petrol ithal tahsisleri, keyfi ve gününe göre değişen biçimde yapılmaktadır. Federal makamlar, hangi ölçülere dayandıkları sorulmadan günde 1 milyon dolar civarında ithalat müsaadesi vermektedirler. İthalat yöneltmeliğine aykırı biçimde, kotaların satışa çıkarıldığı ileri sürülmüş ve bu iddia yalanlanmamıştır. Gerçekten ithal permileri, belli başlı ithalatçılarla, kayıtlara geçmiş açık münasebete giren, fakat ithalatçılıkla uğraşmayan bir takım şirketlere menfaat sağlama yolunda kullanılmaktadır.»

Kısacası, bazı şirketler, devlet eliyle zengin edilmektedir.

Senatör Herring ve arkadaşları, 22 Kasım'da Kennedy Austin'e gelince, raporu ve gizli mektubu Başkana kesinlikle ulaştıracaklardı. Ne var ki, Kennedy'ye Austin'e gelmek kısmet olmadı!

Millet Kennedy'nin matemini tutarken, Johnson, Dallas şehrinde başkanlık yemini ediyordu. Teksaslı petrol kodamanları, hep birlikte derin bir nefes almışlardı. Yeni başkan, eski ve güvenilir bir dosttu. Geçmişte Petrol Krallarına büyük hizmetleri dokunmuştu. Johnson iktidarı, pet-

rolcüler için, rahat ve kârlı bir geleceğin müjdesini getiriyordu.

İKİNCİ DERS: PETROLÇÜLER RÜŞVET DAĞITIYOR!

Daha 1949 yılında, senatör seçilir seçilmez, Johnson, New Deal'ci Senatör Leland Olds'un üçüncü kez Federal Enerji Komisyonuna seçilmesini engellemek için çirkin bir saldırıya yöneltmişti. Senatör Olds'un günahı, tabii gaz üretiminin kuyu başında düzenlenmesi gerektiğine inanmasıydı. Bir zamanlar iktisatçı olan Senatör Paul Douglas'a göre, kuyu başı esas, tüketicilere işletme süresi boyunca 3 ilâ 12 milyar dolar kazanç sağlayacaktı.

1954 yılında Johnson ve Temsilciler Meclisindeki Teksaslı akıl hocası Sam Rayburn, kuyu başı esasını yasaklayan bir kanunu Kongreden geçirmeyi başardılar. İşin içyüzünü bilenler, kanunun müzakeresi sırasında büyük paralar döndüğünü fısıldamaktaydılar. Nihayet Senatör Francis Case, kendisine 2500 dolar rüşvet teklif edildiğini açıkladı. İşin kokusu ortalığa öylesine yayılmıştı ki, daha önce onaylamasına rağmen, Başkan Eisenhower, kanunu veto etmek zorunda kaldı.

Johnson, deniz kıyısındaki petrol yataklarının mülkiyetinin eyaletlere verilmesi için girişilen mücadeleyi de yönetti. Amerikan yerli petrol üretimi, gittikçe artan ölçüde, özellikle Louisiana'da bulunan bu deniz kıyısı yataklarından gelmektedir. Ancak büyük şirketler, gerekli yatırımı yapabilecek durumdadırlar. Bunun Louisiana gibi Libya ve Venezuela'da da ne kadar önemli olduğunu ileride göreceğiz.

Fakat Lyndon Johnson'un petrolcülerle ilişkilerinin özüne varabilmek için, devlet eliyle petrolcülere milyarlarca doların peşkeş çekilmesine yol açan iki konuyu iyi bilmek gerekir. Bunlar, tükenme payı ve petrol ithalindeki kota sistemidir.

ÜÇÜNCÜ DERS: BU YAZININ İYİ ANLAŞILABİLMEİ İÇİN TÜKENME PAYI V.S. ÜZERİNE BAZI BİLGİLER

Uygulanması hayli karışık olan tükenme payı, prensip itibarıyla çok basittir. Eğer bir petrol üreticisi işeniz, sattığınız malı, ihtiyatlarınız azalacağı için tabiiyle tüketip bitiriyorsunuz demektir. Çünkü yer altındaki petrolün miktarı bellidir, petrol satıldıkça azalacaktır. Hükümet, kaynaklarınızın tükenmesini karşılamak için gelir vergisinden büyük bir indirim yapılmasına izin vermiştir. Tabii ki, tükenme payı, gayrisafi gelirin yüzde 27,5'u kadardır. Petrolü Teksas'tan da İran'dan çıkartmış olmanızın hiç bir önemi yoktur. (Petrol tröstleri Türkiye'de de ünlü Petrol Kanunu gereğince, bu tükenme payından yararlanmaktadır).

Yıllar geçtikçe, bazı ilericiler, tükenme payının kaldırılması bir yana, petrolerimizi kendi özel menfaatleri için kullanan petrol şirketlerinden ayrıca vergi alınmasını bile teklif etmişlerdir. Ama bunlara pek kulak asan olmamıştır. (Gerçekten kazanan petrolcü, tükenen ise millî servettir).

Petrol ithal durumu ise bundan da basittir. Bu konuya, Lyndon Johnson'un en yakın dostlarından birinin de eski Maliye Bakanı Robert Anderson olduğunu söyleyerek başlayabiliriz. Kennedy'nin öldürülmesi üzerine Washington'a dönen Johnson'un ilk işi telefonla Anderson'u hemen o gece Washington'a çağırarak olmuştur. O günden bu yana

Anderson, en yakın müşavirdi Johnson'un başka bir yakın dostu müteveffa Petrol Kralı Sid Richardson idi.

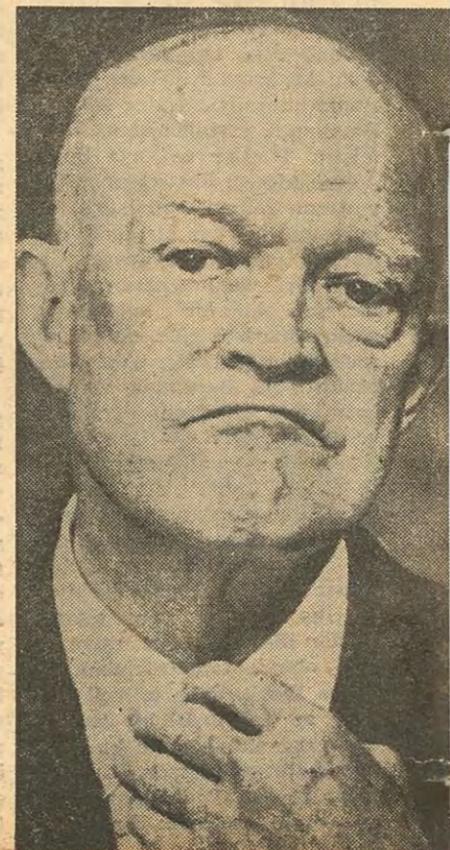
Çeyrek yüzyıl kadar önce, Richardson tren ile Washington'a gidiyordu. Yanında Bill Kittrell — b zati, Sam Rayburn'un çalışma arkadaşı olup Teksaslı tanınmış bir adamdır — ile Amerika Cumhuriyeti'nin oğlu Elliot Roosevelt vardı. Söylenlere göre, Richardson, Kittrell'i bir partisine bir dördüncü bu mak için salona göndermişti. Kittrell yanında Dwight Eisenhower adında genç bir albayla dönmüştü.

Washington'a gelince, Başkan oğlu Elliot, üç yol arkadaşını kahvaltısı için Beyaz Saraya davet etti ve Başkan Roosevelt, orada tanıdığı Eisenhower'i pek beğendi. Hatta Beyaz Saray'daki bu kahvaltının ileride Rooseveltin Ike'yi kurmay başkanlığına seçmesine yol açtığı bile söylenir. Şurası muhakkaktır ki, bu tren yolculuğu Eisenhower ile Petrol Kralı Richardson arasında kuvvetli bir dostluğun gelişmesine yol açmıştır. Savaştan sonra Eisenhower'i başkan adayı olarak her iki siyasi parti de yarışma yarışına girince, Teksaslı petrolcü derhal Paris'e uçmuştur. Generale, eğer politikaya girmeye niyet ise, servetine güvenebileceği hususunda teminat vermiştir.

Neticede Eisenhower politikayı girmiştir. Bu arada Robert Anderson Teksas At Yarışı Komisyonunda görevliydi. Orada pek çok dost edinmişti. At yarışı mevsimi kapanınca atçı milyoner Waggoner ailesi, Anderson'u milyonlarca dönümlük petrol sahasını yönetmesi için kiralamıştı. Bu işte ve daha sonraki Teksas Petrol ve Gaz Birliği Başkanlığı sırasında Anderson, petrol sanayiini tüketim payı da dahil vergi oyunlarını Kongre kulislerinde yöneten parlak temsilcilerden biri hâlinde gelmişti. Birçok büyük dost kazanmıştı. Onlardan biri de Richardson idi.

Eski albay Eisenhower, ABL Başkanı olunca, eski dost Sid Richardson arkadaşı Robert Anderson'ın Donanma Bakanlığı için tavsiye etti. Ne Anderson'un ve ne de yakın çalışma arkadaşlarının donanma ile ilişkileri yoktu. Fakat hepsi de Teksaslı iş adamlarıydı ve Teksas, büyük petrol tüketicisi ve kıymetli petrol sahalarının kiralayıcısı idi.

Donanma ve sonra da Savunma sekreterliğinde bulunan Anderson 1955'te tekrar özel teşebbüse döndü.

Eski Başkan Eisenhower

Başkan Johnson

ise de, Ike 1956 seçimlerinde Richardson'a, Anderson'un Başkan Yardımcılığı için Nixon'dan daha iyi bir yardımcı olacağını söylüyordu. Profesyonel politikacıların baskısı ile Nixon'un adaylığı kabul edildi. Ama bu arada Anderson lehine bazı ilginç petrol hissesi transferi yapıldı ve bu işten Anderson gene de kârlı çıktı.

Bu petrol hissesi transferinin hikâyesi, Sid Richardson petrol imparatorluğunun meneceri J. Edwin Hill'in kaleme aldığı bir muhtıra da açıkça anlatılmıştır. Richardson'un, Teksas ve Louisiana'da sahip olduğu petrol hisseleri önce F.J. Adams isminde bir petrolcüye devredilmiş ve Adams da bilâhare bu hisseleri «yüz dolar ve diğer kıymetli mallar» karşılığında Anderson'a devretmiştir. Anderson petrol hissesini Dalada Şirketine yarısı peşin ve diğer yarısı kârdan ödenmek üzere 900.000 dolara satmıştır.

Bu sıralarda artık Eisenhower, yalnız Richardson'a değil Teksas'taki 1952 ve 1956 seçim kampanyalarının masraflarından dolayı Lyndon Johnson'a da borçlu durumdaydı. 1956 seçimlerinden sonra Richardson ve Johnson ortaklaşa, Ike üzerinde Anderson'u Maliye Bakanı yapması için baskıda bulundular. Hediye hisselerini Dalada'ya satmasından on gün sonra, 21 Haziranda, Anderson, Senato Maliye Komisyonuna, kabinede bir bakanlık almasına engel olabilecek herhangi bir malî ilişkisi bulunmadığını söyleyebilecek duruma gelmiş bulunuyordu.

Birkaç hafta sonra da Anderson, petrol ithal durumunu inceleyecek bakanlıklararası bir komiteye dahil edildi. O sıralarda petrol ithal işleri, gerçekten karışık durumdaydı ve Senatör Ikard ve Long'un ticaret kanunu için hazırladıkları bir tadil teklifi ile bu işin en iyi şekilde halledileceği düşünülüyordu. Bu tadil teklifine göre, ithal edilecek petrol miktarını İçişleri Bakanlığı tesbit edecek ve ithal kotaları açık arttırmaya konacaktı. Elde edilecek kâr, haliyle Amerikan Hazinesine gidecekti ve bu kârlı ithal kotalarından küçük büyük bütün petrol kumpanyalarının faydalanmalarında eşit şans sağlanacaktı.

Ikard-Long teklifi oylanmadan önce, Johnson, Anderson ve Teksas petrol üretimini düzenlemekle görevli zamanın Teksas demiryolu komisyonu başkanı Ernest Thompson, or-

taklaşa geniş bir baskı faaliyetine giriştiler ve meseleyi çözümlen en emin ve vatansever yolunun bu işi Başkana bırakmak olduğu yolunda sağlam teminat elde ettiler. Başkan (ve müşavirleri), ithalatın hangi noktada milli güvenliği tehdit ettiğini tesbit edecek ve o noktada Ike, gerekli tedbirleri alacaktı. Johnson ve arkadaşları, ithal kotalarının açık arttırmaya çıkarılması yolunda teklif yapan Kongre üyelerini ikna etme hususunda doğrusu büyük başarı elde ettiler. Anderson, en son dakikada, Ikard'ı golf partisine çağırdı ve onun işbirliğini sağladı (Ikard, Kongre üyeliğinden ayrılınca, şişman kedilerin en şişmanı olan Amerikan Petrol Enstitüsünün başkanlığına getirildi). Petrol Gündeliği gazetesinin 21 Haziran 1963 tarihli sayısında Jim Collins, Ikard-Long tadil teklifinin nasıl suya düşürüldüğünü yazarken, Oklahoma Senatörü Robert Kerr'in de «ikna» edildiğini yazmaktadır.

Ertesi yılın başında Ike, petrol ithalini mecburi bir kontrole tâbi tutma kararını aldı. Hâlâ yürürlükte olan bu ithal kotası formülüne göre, kumpanyalar, ithal permisi alabilmek için bazı şartları yerine getirmek zorundaydılar. Evvela ve belki de en önemli olarak, bu kumpanyaların kendi rafinerileri olması şart koşulmaktadır. Böylece 150 petrol şirketinin dışında kalanlar tahsise girmedikleri gibi, tahsisler de şirketlerin yerli üretim ve rafine kapasitelerine göre yapılmakta, yani en büyük birkaç şirket muazzam tahsis payları kopartmaktadırlar. Ancak dev şirketlerin işletebildikleri deniz petrol rezervlerinin değerleri, bu suretle daha da kıymetlenmektedir. Eisenhower'in getirdiği sınırlamalara göre, yirmi dev şirket, petrol ithalatının yüzde 80'ini yapma imkânına kavuşmaktadır.

Bu durumdan Johnson'un ya da Anderson'un doğrudan menfaat sağladıkları söylenemezse de, örneğin Kerr-McGee Petrol Şirketinin sahibi Senatör Kerr'in büyük çıkarlar sağladığı pek açıktır. Menfaat çatışmaları konusunda Senatör Kerr'in tutumu gayet rahattır. Kerr, «Senatoda görüşülen bir meselede, konu ile ilgili şahsi menfaatleri bulunduğu gerekçesiyle senatörler o toplantıya katılmasa, Senatoda çoğunluk biraz zor sağlanır» demektedir!

Başkan Kennedy'nin katlinden bir ay önce, 28 Ekim 1963'te, Teksas Valisi Connaly, Bağımsız Petrolcüler Birliğinde yaptığı bir konuşmada,

Eski Başkan Kennedy

«mecburi sınırlama ve kontrol döneminden beri - yani Johnson-Ander-son-Kerr programının uygulandığı 1 Mart 1959'dan beri -, Amerikan piyasasındaki ithal malî petrolün yerli üretime oranının yüzde 16'dan yüzde 29'a yükseldiğini» söylüyordu. Zaten aslında da program, yabancı petrol ithalini «sınırlamayı ve kontrolü» hedef almış değildi.

1963 yılında yukarıda adı geçen Senatör Charles Herring, hazırladığı bir raporda, Teksasın petrol üretimini 1956-1963 yılları arasında yüzde 35'ten yüzde 27'ye düştüğünü -yani 460 bin varil bir eksilme olduğunu -belirtiyordu. Artık yeni sondajlar yapılmıyor, gitgide yabancı petrole doğru hızlı bir kayma oluyordu.

Peki, bu petrol ithal kotası ne derece önemliydi ve nasıl işliyordu? Bu konuda en önemli gerçek, ithal malî petrolün, yerli üretime nazaran varil başına 1,25 ilâ 1,50 dolar daha ucuz oluşudur. Ne var ki tüketici, petrol ya da benzin alırken maliyet ne olursa olsun, gene aynı fiyatı öder, ucuzluk alıcıya intikal etmez. İşte petrol ithalinin günde 2,5 milyon varile yükselmesinin asıl nedeni budur. Bu, yılda 900 milyon varil yapar. Yerli ve ithal malî petrol arasındaki farktan doğan yıllık kâr, 1 ilâ 1,5 milyar dolar arasındadır.

İşin en ilginç ve önemli yanı da bağımsız petrol kumpanyaları, bu açıktan kâra, birçok tüketici grubu gibi, hediye (avanta) gözü ile bakmaktadır. Örneğin Standardoil'in 1953'te Kanada'da küçük bir yatırımı, fakat büyük bir rafinerisi vardı. Oysa 1963'te Standard of Indiana, Libya'da, Basra Körfezinde, Kıbrıs'ta petrol üretiyor ve Puerto Rico'dan imtiyaz almaya çalışıyordu. Herring raporuna göre, 1964'te bu kumpanyanın dördüncü sırada ham petrol ithalatçısı haline getiren bu büyüme, ithal programından elde ettiği kârlarla mümkün olmuştur.

Kanada'dan - ya da kara yolu ile başka bir ülkeden - ithal edilen petrol, kota programından muaf tutulmuştur. Yalnız üretilen ve tasfiye olunan petrol miktarı, kotadan büyük pay almaya imkân verdiğinden, Standard of Indiana, Kanada'daki hisseleri ve büyük rafinerileri ile bu kadar büyük bir sıçrama yapabilişti. Aynı şekilde 1959 ile 1963 arasında Shell, Mobil ve Texaco da Kanada'dan yaptıkları ithalatı oniki kat arttırmayı başarmışlardır.

Bu kara yolu ile ithal edilen petrolün kota programından muaf tutulduğu o derece komik uygulamalara yol açmıştır ki, dış ülkelerden gelen ham petrolün önce Meksika'ya sokularak, oradan kara yolu ile Teksasa getirilmesi olagan hâle gelmiştir.

Şimdi bu ithal kotaları oyununu tükenme payı ile birleştirirseniz, Petrol Krallarının hızla servet yapmalarının nedeni ortaya çıkar. Maliye Müsteşarı Robert V. Roosa, 1961 yılında Başkan Kennedy'ye «Tükenme payı verilmeseydi, 1959 vergilerinin 525 milyon dolar daha fazla olacağını ve altı dev şirketten ikisinin 1959'da, üçünün de 1958'de bu yüzden Hazineye bir kuruş vergi vermediğini» söylemiştir.

Dev şirketlerin kazançları hızla artarken küçük şirketler iflas etmekte, kuyular kapanmakta, binlerce işçi işsiz kalmaktadır. Bu oyunları bilen John F. Kennedy, daha senatör iken dönen dolapları anlıyor ve bundan hiç hoşlanmıyordu.

DÖRDÜNCÜ DERS: KENNEDY PETROLDE REFORM YAPMAK İSTİYOR

Başkan seçilmesinden biraz önce, Teksasta yaptığı bir konuşmada

Kennedy, «Bu eski toplulukta, petrol kuyularında giyilen çizmeleri satarak geçinen bir vatandaş, 1955 ile 1960 arasında ayda 60 çift çizme satıyordu. Geçen ay ise sadece iki çift satabilmiştir. Teksasta bir petrol kuyusu hâlen sekiz gün çalışıyor, sekiz yıl önce 20 gün çalışırdı» diyor-du.

Bu konuşma, küçük bağımsız şirketler için ne derece sevindirici ise, Petrol Kralları için o derece can sıkıcı kara bir haberdir. Seçilirse, Kennedy'nin bazı reformlara girişeceği belliydi. Nitekim 1962 Temmuzunda Maliye Bakanlığının bir yetkilisi, «Petrol ve gaz sanayiindeki tükenme payı üzerine malî bilgiler topladığını ve vergi reformunda bu konunun da ele alınacağını» belirtti. 1963 Mayısında Adalet Bakanı Robert Kennedy, «Petrol sanayiinde tekelciliğe doğru artan bir eğilim olduğunu ve bu sanayi kolunun diğer kollara nazaran iki kat bir gelişme gösterdiğini, küçük firmaların ezildiğini» açıkladı.

Kennedy, kendinden önce Eisenhower'in yaptığı gibi, bakanlar seviyesinde bir petrol araştırma komitesi kurdu. Fakat komitede bu sefer Robert Anderson yoktu. Yeni komite, petrol ithal programındaki tehlikeli alâkalar'a dikkati çekmekte ve tavsiye edilen değişikliklerin yeni ithal kotalarının başlangıç tarihi olan 1 Ocak 1964'te yürürlüğe konmasını istemekteydi. Komite, özellikle yukarıda sözü edilen Ikard-Long tadil teklifinin kabulünü savunmaktaydı. Böylece ihale ile elde olunacak kazanç, Hazineye aktarılmış olacaktı.

Mali konulara vukufu ile tanınmış nüfuzlu Kongre üyesi Wright Patman, 16 Mart 1962 tarihinde Başkan Kennedy'ye yazdığı bir mektupta petrol ithal programının nasıl kötüye kullanıldığını anlatmakta ve ithal lisanslarının parayla satıldığını açıkça söylemekteydi. Patman, Teksas'ta rafinerileri bulunmadığı halde ithalat permileri alan şirketlerin isimlerini açıklamaktaydı.

BEŞİNCİ DERS: JOHNSON'UN KOLTUĞUNDA PARLAK BİR GELECEK

Kennedy'nin öldürülmesi üzerine dev petrol şirketlerinin derin bir nefes almaları hiç de sebepsiz değildi. Kennedy cinayetinden beş gün sonra Senatör Herring, Beyaz Saray'da Walter Jenkins'e «Güçlü kuvvetler, zaten geçmiş bulunan petrol ithal kotaları sistemindeki gerekli değişiklikleri uyutmak için hiç şüphesiz bugünkü geçiş döneminden faydalanmayı isterler» diye yazıyordu. Gerçekten de bu «güçlü kuvvetler», istediklerini elde ettiler. Kennedy'nin tasarladığı Petrol Reformu rafa kaldırıldı.

Kendisini temize çıkartmak ve Teksaslı olduğu halde, bu işlerle ilişkisi bulunmadığına kamu oyunu inandırmak amacıyla Johnson ithal programı ile sadece İçişleri Bakanı Udall'ın uğraşması için emir verdi. Bu yetki transferini petrol sanayiinin başlıca kulisçisi Amerikan Petrol Enstitüsü «çok makul» karşıladı. Petrol sanayiinin resmi organı Petrol ve Gaz Günlüğü, «bu işin en ehil ellere bırakıldığını» yazıyordu. Ve çok geçmeden Johnson'un yakını olan Teksas Valisi Connaly, Washington'a giderek Udall ile uzun uzun konuştu.

Johnson'un ilk «petrolcü» tayini Joe T. Dickerson'u İçişleri Bakanlığı Petrol ve Gaz Genel Müdürlüğüne getirmek oldu. Senato itiraz etti ise de sonunu getiremedi. Petrol sa-

Castro Moskova'ya çatıyor!

Küba. Amerikanın müthiş askısı altında, güçlükler içinde yaşamaya çalışan ufak bir ülkedir. Buna rağmen, Castro,

geçen yıl Çin'e şiddetle çatmıştır. bu yıl da Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa ülkelerini eleştirmektedir. Castro'ya göre, Güney Amerika'daki gerici hükümetlerle ekonomik ilişkiler kuran Sovyetler Birliği, millî kurtuluş hareketlerinin ezilmesine dolaylı olarak yardımcı olmaktadır. Castro'

nun sözleri, özetle şöyledir: «İhtilâlcî dünyada, herşey pembe renkte değildir. Çelişik tutumlar dolayısıyla, şikâyetler çoğalmaktadır. Bir yandan bazı ülkeler Batı Almanya ile ilişki kurdu diye kınanmakta, öte yandan Venezuela'daki Leoni Hükümeti ve benzer tipte oligarşilerle ilişkiler kur-

mak için yarış edilmektedir... Geçenlerde yüksek seviyede bir Sovyet Heyeti, Bogota'ya Başkan Carlos Lleras Camargo Hükümetleriyle malî, ticarî ve kültürel bir anlaşma imzalamaya gelmiştir. Camargo, dağlarda komünist gerillalarla savaş yapmakta ve şehirlerde liderlerini tevkif etmektedir.

Bir tutum çizilmeli, Avrupa'da da, Güney Amerikada da aynı tutum izlenmelidir. Şimdiki tutumla, Sovyet Bloku ülkeleri, Güney Amerika'daki gerilla hareketlerinin tasfiyesine dolaylı yoldan hizmet etmektedir...

Gerillaların savaş verdikleri oligarşilere yardım eden herkes, ihtilâlin bastırılmasına yardımcı olmaktadır. Zira baskı savaşları yalnız silâhla yapılmaz, aynı zamanda milyonlarca dolarla yapılır.

Küba ihtilâli, tam bağımsız bir tutumu sürdürecektir. İhtilâl kendi yolunda, kendi hatını izleyecektir. Hiçbir zaman hiç kimsenin uydusu olmaya caktır. İç ve dış konularda kendi ideolojik tutumunu muhafaza için, kimseden müsaade istemeyecektir.»

Amerikan üslerinde hayat!

Le Monde, Fransadaki Amerikan üslerinde yaşayan ailelerin hayatı hakkında ilgi çekici bir yazı serisi yayınlamaktadır. Fransada da ailelerin yiyeceği, giyeceği tamamen dışarıdan gelmektedir. P.X.'te bulunan nâdir iki Avrupa malı, Fransız salatası ve Hollanda peyniridir.

Üslerdeki aileler, dış çevreden tamamen tecrit edilmiş bir hayat yaşamaktadırlar. Fransadaki Amerikan üssü ile Türkiyedeki Amerikan üssündeki hayat tamamen aynıdır. Yazar Anne de la Taille, bu benzerliği şöyle anlatmaktadır:

«Laon'daki üste, bir Amerikalı çavuşun karısına, daha başka hangi üslerde yaşadığını sordum. Fransız olduğunu, bölgede doğduğunu ve altı yıl önce evlendiğini söyledi. Hemen hiç dışarıya çıkmadan geçirilen üs hayatı, onu tamamen Amerikanlaştırmıştı. Fransızca'yı Amerikan aksanıyla konuşmaktaydı. Daha önce iki yıl Türkiyede bir askerî üste kalmıştı. Ona sordum:

- Türkiyeyi nasıl buldunuz?
- Buradan farkı yok.
- Ama Türkiye çok güzel

bir memleket değil mi?

Bunun üzerine Türkiyede hiç bir şey görmediğini itiraf etti. Askerlere ve ailelerine üstün çıkmaları yasaklanmıştı. İstambul'a gitmemiş, Boğaziçini görmemişti. Hiç bir Türk köyü tanımamıştı.

- Ama neden? diye sordum.
- Hijiyen! cevabını verdi.

Mikroplardan korunmak endişesiyle, üslerdeki Amerikan aileleri dışarıya adım atmıyorlar ve Amerikadan gelen yiyeceklerle tamamen kapalı bir hayat yaşıyorlardı...»

TİP pasif direnme kampanyası açarken, üslerdeki bu görünmeyen Amerikalıları unutmaması gerekir. Görünen Amerikalıları, pasif direnme ve boykot yoluyla kaçtırmak mümkün olabilecektir. Fakat üslere kapanmış, görünmeyen Amerikalılara karşı ne metod uygulamak gerek?

(Bastarafı arka sayfada)

den spekülasyon seviyesinde kalıyor. Hükümetin ve Dışişleri Bakanlığının mümkün olduğu kadar çabuk bir çözümlenme yolu bulma arzusunda olduğuna kesinlikle inanılabilir. Dışişleri Bakanlığınca ileri sürülen Türk şartları, yakından bakılacak olursa, epeyce elastiki görünüyor. Tek taraflı Enosis'in reddi, Türk cemaatinin haklarının korunması, Lozan Barışı (1923) ile Türkiye ve Yunanistan arasında kurulan dengenin bozulmaması, Görüşmeler sırasında bu şartların bazılarında fedakârlık yapılması gerekecek gibi görünmektedir. Ama Demirel Hükümeti, istese de bu konuda yüksek bir ücret ödeyemez. Çünkü Kıbrıs meselesi, iç politikayı ateşleyebilecek önemli bir çatışma unsurudur. Bu da kolayca gözle alınmamaktadır.

Ankaranın tek başına otoriter kararlar verme devri geçmiştir. Türkiyenin eski devirlerini bilenler, bu görüşten pek hoşlanmıyacaklardır. Atatürkü bir yana koysak bile, 1950'den önceki devirlerde ve onun ardından Adnan Menderes döneminde, Türkiye, dış politikasının sevk ve idaresinde mümkün mertebe bağımsız olabilmıştır. Kararlar dar çevrelerde ve kapalı kapılar ardında verilmekteydi. Kamu oyu da dış politikaya pek az ilgi göstermekte ve pek nâdir dış politika çatışmaları ilgi uyandırmaktaydı.

1960'daki askerî ihtilâlden sonraki İkinci Cumhuriyet döneminde, politik bir yön bulma işi karışık bir süreç hâline geldi. İktidardaki Adalet Partisi, parlamentoda mutlak çoğunluğu elde etmesine rağmen, Hükümet, bu meselede başka politik faktörleri de gözden uzak tutmuyor. Hepsinden önce de İnönü'nün Halk Partisinin muhalefeti geliyor. Menderes'in şahsi zararlarına mal olan davranışı, bu muhalefeti öyle kolayca bir yana itelemenin mümkün olmadığını düşündürüyor. Muhalefet lideri olarak taşıdığı önmeden başka, İsmet İnönü, büyük prestiji olan bir devlet adamıdır. Dış politikada onun görüşü ağırlık taşıyor.

KUVVETLER DENGESİ

Cumhurbaşkanının büyük kararlarındaki müdahaleleri, partiler üstü çok yüksek bir önem taşır. Kamu oyu artık dış politika üzerinde belli bir seviyede etkili denebilecek bir rol oynamaya başlamıştır. Gazetelere, üniversitelere ya da siyasi derneklerin faaliyetine bakılırsa, Türkiye, dış politikadaki konformizmden uyanmaya başlamıştır. En son olarak Orduyu da zikretmek gerekir. Bu plüralist politika yapısının kuralları — tâbir caizse — yazılı değildir. Bu kurallar duygularda mevcuttur. Bu durum, İkinci Cumhuriyet döneminde kurulan ve Türk dış politikasını idarede hangi faktörlerin rol oynayacağını tayin eden şartlara Çağlayangil'in derhal intibakında da görülmektedir.

Ankaranın bugünkü dış politikasının, kalın çizgiler hâlinde, partiler dışı olduğu kabul edilebilir. Tabiidir ki, sağlam ve açık bir ağız birliği mevcut değildir. Hele Soğuk Harbin tekeli dünya görüşünün Türkiyede bile gücünü yitirmesinden sonra, bunun faydalı olduğu bile şüphelidir. Politika kanatlarında, dış politika görüşlerinde kesin bir ayrılığın varlığı belli oluyor. Buna rağmen, bunlar, daha ziyade büyük politikanın ikinci derece belirtiridir. Şimdiye kadar dış politikayı yüksek ölçüde bir mutabakat temeline oturtmak mümkün olmuştu. Avrupa'da birkaç yıldan beri güdülen yeni politik gidiş ile Türkiye de karşı karşıya gelecektir. Güney-Doğu'da barış ve denge arama politikası, yakın sonuçları ile Avrupa gelişmelerinin genel tablosuna eklenecektir.

Udall, Johnson'un en yakın müşaviri Abe Fortas'ın, Porto Rico'ya müşavirlik etmesinden ve Phillips işini savunmasından her halde etkilenmiştir. Abe Fortas, şimdi Yüksek Mahkeme'de yargıçtır.

Petrol konusunda bunun gibi bir takım dolaplar çevirdiği muhakkaktır. Johnson döneminde tekeli gelişmelere karşı antitröst kanunları işlememektedir. Hükümetin kolayca teslim oluşu, bir gözlemciye kötü şeyler düşündürmektedir. 1960 yılında Kennedy'ye verdiklerine nazaran, 1964'te Johnson'un seçim kampanyası sırasında Amerikan Petrol Enstitüsünün yardımlarını dört kat arttırması dikkat çekicidir. Ortalıkta, 1960 yılında Johnson'un seçilmesi için çalışan Phillips petrol şirketinin başkanı Stanley Adams gibi kişiler dolışmaktadır. Adams, lüks ve pahalı «Başkan Klubü»nün üyesidir.

Büyük petrol şirketleri, Johnson'un yardımıyla daima zenginleşmişlerdir. Bu dev şirketler, şimdi Johnson başkanlığa geldiğine göre, tam bir huzur içinde olabilirler. Artık tükenme payını kaldırmak, petrol ithal permilerini açık arttırmaya koymak gibi saçmalıklar, söz konusu değildir. Sid Richardson ölmüştür, ama onun ruhu, Beyaz Saraydaki Teksaslı ile elbirliği ederek, Amerikan petrol politikasını bugün de çizmekte ve dev petrol şirketlerine büyük kârlar sağlamaktadır.

mayinin «polis»liğini yapacak olan Dickerson, Shell şirketinin eski başkan yardımcısı idi ve eski işverenini incitecek herhangi bir harekette bulunmamak kaydı ile bu kumpanyadan yılda 20 bin dolar emekli maaşı alıyordu. Dickerson ayrıca Shell, Sokony, Standard of Indiana, Texaco şirketlerinin ücretli kulisçisi idi. Senatör William Proxmire, Dickerson'un tayini ile «tilkinin tavuk kümesine bekçi yapıldığı» söylemekte tamamen haklıydı.

Tilkiler, gerçekten iş başındaydılar. İçişleri Bakanı Udall, Millî Petrol Konseyinin muvakatini almadan petrol işlerinde hiç bir tayin yapmıyordu.

Kennedy'nin kısıtlamak istediği petrol ithal programı, Johnson yönetimi altında iyice laçkalaştı. Daha ilk yılında Phillips Petrol Kumpanyasına, Puerto Rico'da bir rafineri kurma izni verildi. Böylece Amerikan piyasasına günde 25 bin varil ek petrol sokmuş oluyordu. Halbuki ilk petrol ithal programında, Porto Rico'da ancak ihracat ya da mahalli ihtiyaç için rafineri üretiminin arttırılabileceği belirtilmekteydi. Program değiştirilerek Phillips'e günde 25 bin doların üstünde bir kâr sağlandı.

Johnson, Phillips kararı ile ilgili olmadığını açıklamıştır. Ama Bakan

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN

HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Cagaioğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telegraf adresi : BASINKURUMU

İngiliz gizli belgelerinde Türkiye: XII.

Ege Adaları üzerinde oynanan oyunlar

Derleyen: Erol Ulubelen

YUNANİSTANI AVRUPA YALNIZ BIRAKAMAZ!

(8 Ekim 1913, Cilt: X, S. 26, Vesika No. 33, Mr. Cracanthorpe'dan Sir E. Grey'e -Belgrad'tan yazılmıştır):

... 123 bin kişilik Sırp birliği harbe hazırdır. Türklerle Bulgarlar arasında Yunanistan'a karşı bir anlaşma yapıldığını sanıyorlar. Sırpların Yunan ordusuna hiç güveni yok. Şayet müttefikler yardım etmezlerse Yunan Ordusunun Türklerin elinde mahvolacağından korkuyorlar. Romanya da aynı korku içindedir. Sırp'lar, bu korku içinde yardıma hazırdır. Sırp'lar, Türk tehlikesinden korunmak için Arnavutluğa karşı tedbir alıyorlar.

(29 Ekim 1913, S. 50, Vesika No. 59, Sir A. Nicholson'dan Sir G. Harding'e):

... Eminim ki Türkiye Sakız ve Midilli'yi de zorla ya da diplomatik yolla almaya çalışacaktır. Memleketlerine çok yakın olan bu adaların Yunanlılar tarafından işgali, Türkleri çok üzdü. İmroz ve Bozcaada hariç, bütün adaların Yunanlılara bırakılmasını sağlayalım. Venizelos bize, bu adalara çok önem ve değer verdiğini bildirdi. Öte yandan İtalyanlar, ellerindeki adaları Türkleri geri vermeyi düşünüyorlarsa da, ben bunun Rodos'un işgaline karşı bir oyun olduğunu sanıyorum.

(30 Ekim 1913, S. 52, Vesika No. 61, Mr. O'Brien'den Sir E. Grey'e):

... Rusların Orta Doğu politikasında değişiklikler var. Ruslar, İstanbul'un mutlaka Türklerde kalmasını istiyorlar. Bu olmadığı takdirde Ruslara geçmesini istiyorlar. İstanbul için tehlikeli olabilecek herhangi bir devlet ister Avusturya, ister Bulgaristan, ister Yunanistan olsun, çok sıkı kan gözlerle seyrediliyor...

(5 Aralık 1913, S. 71, Vesika No. 87, Sir M. de Bunsen, Viyana'dan Sir E. Grey'e yazıyor):

... Fransa Büyükelçisi M. Dumain, Balkan buhranı sırasında hükümetini şiddetle tenkit etti. Önce Türkiye ile sonra Bulgaristanla dost olmalarının kendilerini gerçekleri görmez duruma soktuğunu, Romanyanın hislerini incittiklerini bildirdi. M. Dumain hararetli bir Yunan taraftarı.

Hüseyin Hilmi Paşa, Makedonya halkının, yakında, Türkiye'den ayrıldıkları için çok pişmanlık duyacağını söyledi.

(10 Aralık 1913, S. 74, Vesika No. 90, Sir F. Elliot, Atina'dan Sir E. Grey'e yazıyor):

... Bu sabah M. Venizelos'u ziyaret ettim. Epir'e silah yollamasını tenkit ettim. Bunların sadece beşyüz silah olduğunu ve Albay Spiromillios'a verildiğini, eski Yunan ordu silahları olduğunu söyledi. Türk eserlerine bir şey yapılmıyacağı konusunda söz verdi. İtalyan Dışişleri Bakanı Kont Bozdari, Korfu adasında bile silah olduğunu ve ayrıca zengin bir Rumun M. Venizelos'a Epir için topçu bataryası verdiğini, bunun minnetle karşılandığını bana gizlice söyledi ve M. Venizelos'un doğru söylemediğini bildirdi.

Ben de Yunanistanın kendini büyük bir tehlikeye attığını inaniyorum. Bu düşüncemi M. Venizelos'a söylediğim zaman, bana Avrupalıların kendilerini yalnız bırakamayacağını söyledi ve «Yunanistan sadece beşyüz yıl Türk kudretine karşı koymakla kalmadı, ayrıca Arnavutlukta müslümanların despotluğuna da maruz kaldı. Artık bağımsızlığımızı kazandık ve Avrupa, bizi bir daha müslüman idaresine terk edemez» dedi. Şimdi hem adalar meselesini, hem de Arnavutluk sınırları davasını yoluna koymamız için size yalvarıyorum.

Cemal Paşa

(27 Aralık 1913, S. 86, Vesika No. 102, Sir E. Grey'den Sir M. de Bunsen'e):

... Yunanlıların adaları almasına karar verildi. Arnavutluk için de anlaşmaya varıldı. Adaların gitmesi Türklerin gururunu incitecek. Prens Lichnowsky, «Bütün mesele, uygun bir formül bulmaktır» dedi.

(27 Eylül 1913, S. 135, Vesika No. 150, Sir E. Grey'den Sir F. Elliot'a):

... Yunan Kralı bugün Dışişleri Bakanlığına geldi, benimle heyecanlı bir şekilde konuştu. Türklerin Ege adalarında bir mukabil harekete girişmesinden korkuyorlar. Devletlerin, Ege adaları konusunda Yunanistanı desteklemesini istiyorlar. Devletlerin aktif bir müdahalede bulunacaklarını sanıyorum. Avrupa, silahlı bir müdahaleden mümkün olduğu kadar kaçınıyor.

TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ İTALYAN EMELLERİ

(16 Ekim 1913, S. 136, Vesika No. 151, Sir E. Grey'in belgeye ekleri):

Ek: 1 — Eğer İtalya, Asya Türkiye'sindeki demiryollarından kâr almak istiyorsa, bu, mutlaka Türkiye'deki İngiliz demiryolları aleyhine olmamalıdır.

Ek: 2 — İtalya ile yaptığımız Akdeniz anlaşması, İtalyanın Trablus durumunu bozmaya dayanıyordu. Biz onların bu anlaşma ile tatmin olmalarını istedik. Fakat onların Trablus'un yanı sıra adalardan ve Küçük Asyadan yeni bazı yerler istemesi uygunsuzdur. Bu konuda İtalyanlara cesaret vermeyelim. İzmir - Aydın demiryolu dışında, Anadolu'daki bütün isteklerine karşı koyalım.

(29 Ekim 1913, S. 139, Vesika No. 153, Sir E. Grey'den Mr. Dering'e):

... İtalyan Hükümeti bize iki soru soruyor:

1 — Altı devlete göre, adalar meselesi halloldu mu?

2 — Şayet Türkiye adaları Yunanistandan geri alırsa, İngiltere ne yapacak?

Bunlara cevabımız, bir iki ada haricinde kalan bütün adaların Yunanistanla birleşeceğidir. Bu, tek çözüm yoludur. Yunanistan, Arnavutluğa bazı toprakları terketmek zorunda kaldığından, Yunanistan'a yapılacak en iyi iş, bu olacaktır. İkinci soruya karşı, şimdiden birşey söylenemez.

(22 Kasım 1913, S. 145, Vesika No. 161, Mr. Dering, Roma'dan Sir E. Grey'e «Çok gizli» kaydı ile yazıyor):

... Türk Büyükelçisi, adaları geri alma emelinde olduklarını söyledi. İtalyan Dışişleri Bakanı, adaların Türklere geri verileceğini söylemiş, İtalyan Başbakanı da şayet diğer devletler müsaade ederlerse adaların Türklere iade edileceğini ileri sürmüştü ve «Bu iade işine, İngiltere, Fransa ve Rusya manî oluyor» demiş.

Büyükelçi İngilterenin dostluğuna güvendiklerini, fakat Fransaya inandııklarını söyledi. Ben de, «Şüphesiz Yunanlılar adaları almak isteyeceklerdir. Fakat bu, adaları Yunanlıların alması demek değildir» dedim. Büyükelçi ayrıca, İtalyanların da Türkiye'ye borç vermek istediğini söyledi. Ben de bu borcun adaları korumak için mi istediğini sordum. Türk Elçisi kesin olarak hayır dedi.

(25 Kasım 1913, S. 150, Vesika No. 164, Sir E. Grey'den Sir F. Elliot'a):

... Yunan Elçisi, Ege adaları konusunu sordu. Bu meselenin şu sıralarda konuşulmadığını söyledim. Yunanlıların adaları fiilen işgal etmiş olduğunu görüyoruz. Yunanistan adalara sahiptir, böyle bir sorunun şimdi sorulması akılsızlık olur, dedim.

(25 Kasım 1913, S. 150, Vesika No. 165, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e):

... Büyük devletler, adalar hakkında Türklerin lehine bir karar vermezlerse, Türkler Yunanistan'a yürüyeceklerdir. Balkanlar ateş içinde kalacak. Bulgar meslekdaşım Tocheff, devletlerin Türkiye lehine karar vereceklerini ümit ettiğini söyledi. Ona göre, bu arada kopan bir savaşın zararı en çok büyük devletlere dokunacaktır.

Alman ve Avusturyalı meslekdaşlarım, açıkça Türkleri tutuyorlar. Fransız ve Rusların bu konudaki fikirlerini öğrenmek isterim. Türklere karşı açıkça düşman bir cephe aldığımızı belli etmiyelim. Türkler, son iki yıl içinde çok yer kaybettiler, daha fazlasına tahammül edemezler.

(6 Aralık 1913, S. 152, Vesika No. 167, Sir R. Rodd'dan Sir E. Grey'e):

... İtalyanların Türkiye'de ekonomik menfaatleri var. İzmir - Aydın demiryolundaki bizim menfaatlerimizi kendilerine izah ettim. Şayet İtalyanlar daha bazı menfaatler elde

ederlerse adaları Türklere verebilirler.

(16 Aralık 1913, S. 155, Vesika No. 171, Sir E. Grey'den Sir L. Mallet'e):

... Türk Büyükelçisi devletlerin İmroz ve Bozcaada dışındaki bütün adaları Yunanistan'a bıraktıklarını, işitmiş Memleketlerine çok yakın olan Sakız ve Midilli adalarının da kendilerine bırakılmasını rica ediyor.

(17 Aralık 1913, S. 157, Vesika No. 173, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e):

... Türk Hükümeti, Majestelerinin Hükümetinin İmroz ve Bozcaada dışındaki bütün adaların Yunanistan'a verilmesi için teklifte bulunduğunu öğrenmiş Sadrazam bana, «Böyle bir duruma razı olsak, Yunanlılarla harp ederiz» dedi.

Türkler, Yunanlılarla denizde bir savaş kabul edemeyeceklerine göre, karadan Yunanistan'a girip Selânik ve Makedonya'nın bir kısmını işgal edebilirler. Böyle bir durumda Bulgarlar da Türklere yardım edebilirler. Ve hafta Arnavutluk bile bu işe karışabilir. Türklerin söyledikleri söz ile yaptıkları iş arasında uzun bir yol vardır. Majestelerinin Hükümeti, Türkleri bu karardan vazgeçirmek için her şeyi yapmalıdır.

TALAT PASA İNGİLİZLERE GÜVENİYOR

(17 Aralık 1913, S. 158, Vesika No. 174, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e):

... Durum çok nazik... Bütün devletler, biz de dahil olmak üzere, Türklere daha çok şey kapmak istiyoruz. Hepimiz Türkiye'nin toprak bütünlüğünden bahsediyoruz. Fakat pratikte hiç birimiz sözümüzü tutmuyoruz. Bu hükümetin çökmesi ise, bizim menfaatlerimize çok aykırıdır. Fakat bu hükümette para vermek de kötüdür. belki Yunanistan'a karşı kullanılır: Bugün hazırlıkları görmek için Trakya'ya hareket ediyorum. Yeni gelen askerî ateş de Türk Ordusunun durumunu yakından incelemesi için emir verdim.

İngiltere'nin menfaatları yanında benim şahsî durumumun hiç bir önemi olmamasına rağmen, Sadrazamın ve Talat'ın benim şahsıma, iyi niyetime ve İngiltere'nin samimiyet ve dostluğuna güvenmeleri

«GERÇEK»

Türkiye'nin tek fihristli Haber Arşividir.

Elleri altında bir haber müraacaat kaynağı bulundurmak isteyenler;

«GERÇEK»

Ajansına abone olmalıdır. 1966 başından beri yayınlanmakta olan

«GERÇEK»

Bülteni günün Yurt İçi ve Dış Dünya Haberlerini, yıl sonunda ciltlenebilecek bir şekilde derler ve senelik fihriste bağlar. İlâve olarak da, hiç bir yerde kolaylıkla bulunamayan «Belgeler», «İncelemeler» ve önemli kişilerin «Kimlikler»ini verir. Ayrıca Yurt İçi «Sanat Olayları Sicili» ve «Yayın Tanıtma» hizmetlerini başlatma hazırlığı içindedir.

Abone şartları ve nümune için;

«GERÇEK AJANSI VE YAYINLARI» GENEL YAYIN MÜDÜRÜ İFFET ASLAN

14, Turgut Reis Cad. Tandoğan Ankara. Adresine veya 13 18 26 numaralı telefona müraacaat yetersiz. YÖN — 41

karşısında Majestelerinin Hükümetinin Türkler aleyhine devamlı kararlar alması, beni kısmen rahatsız ediyor.

(19 Aralık 1913, S. 159, Vesika No. 175, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e):

... Majestelerinin Hükümetinin tutumu basında çok kötü karşılandı ve Türkleri manevî bakımdan çok sarstı. İngiltere'nin dostluğunun tamamen aksine bu politikasını fark etmek, Türkler için çok acıdır. **DOGULULAR PARASIZ DA YAŞAYABİLİRLER!**

(23 Aralık 1913, S. 164, Vesika No. 180, Sir E. Grey'den Sir L. Mallet'e):

... Güney Arnavutluk olayından sonra, Yunanistan'ın adaları alacağı konusunda anlaşamadık. Size söyleyebileceğim en açık söz, devletlerin Türkleri Yunanistan lehine oyalamakta olduklarıdır. Türkiye'deki Alman kumandası ile ilgili teklifim, gereken açıklığı getiriyor. Türkler, Ermeniler için yapacağımız tekliflerin kendilerini himaye amacı taşıdığını sanmalılar. Alman kumandasını reddedimiz ve Ermenistan'a yaptığımız tayinler, Asya Türkiye'sinin dağılmasını önlemektedir. Çünkü Almanlar, Türkleri Rusya'ya karşı korumuyacaklardır. Türkiye da güldüğü zaman Almanlar da kendi hisse'lerini alacaklardır. (19 Aralık'ta Temps gazetesinde Türklerin Üçlü İttifak'a olan borçları konusunda güzel bir makale çıktı). Burada yayınlanan belgelere göre, yeni borçlar bulunamazsa Türkiye çökecektir. Fakat bu Doğu milletleri hiç belli olmaz. parasız da yaşayabilirler.

(27 Aralık 1913, S. 166, Vesika No. 182, Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e):

... Türk kaynaklarından işitmişime göre diğer adaları Yunanistan'a giderse, İtalyanlar ellerindeki adaları boşaltmayacaklar. Halbuki, İtalyanlar hâlen ellerinde tuttıkları adalardan Yunanistan'a düşenleri terkedeceklerini vaad etmişlerdi. Bu havadisın anlamı, İtalyanların Türkiye'de yeni bir oyun çevirmekte olduklarıdır.

(28 Aralık 1913, S. 167, Vesika No. 184, Sir M. de Bunsen'den Sir E. Grey'e):

...Türk Büyükelçisi, adalar Yunanistan'a giderse kuvvete başvuracaklarını söyledi. Bulgaristan'da Türkiye'nin yanında yer alacağını ve Sırbistan'da işe karışacağını, Arnavutluğun Epir'i işgal edeceğini, bu durumda büyük devletlerin de kendi aralarında sulhü koruyamayacaklarını söyledi. Ben kendisine, Türkiye'nin işleri büyük devletlerin kararına bırakıldığını söyledim. Büyükelçi, Türkiye'nin hayatı menfaatleri bahis konusu olunca durumun değiştiği cevabını verdi.

ALBAY CEMAL BEY VE İNGİLİZLER

(29 Aralık 1913, S. 168, Vesika No. 185, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e):

...Bugün Albay Cemal Bey ile görüştim. Adaların Yunanistan'a verilmesini hazmedemiyor. Kendisine Türkiye'nin zayıflık sebebinin halkın büyük çoğunluğu Rum olan adaların Türklerin elinde kalmasından meydana çıktığını anlattım. Ve Majestelerinin Hükümetinin Türkiye'nin askerî ve bahrî bir maceraya atılmasına karşı olduğunu söyledim. Albay Cemal Bey, Türkiye'nin güvenliğinin her şeyin üstünde olduğunu, adalardan ve Edirne'den mahrum bir Türkiye'nin hırsızlara açık, kapısız bir ev gibi olduğunu söyledi. Kendisine, Türkiye'nin kuvvetli bir orduya ve donanmaya sahip olacak kadar parası bulunmadığını hatırlattım. Ceva-

ben, Türklerin kendi kendilerini savunacak kuvvet ve kabiliyette bulunduğunu söyledi. Ve bunu herkesin bize karşı olduğu bir harpte yaptık dedi. Türkiye'nin bütün arzusunun Yunanistan'dan daha kuvvetli bir donanmaya kavuşmak olduğunu söyledi. Daima İngiltere'nin yanında yer alacak diye donanma istemez misiniz der sordu. İngiltere ve Fransa'nın hararetle bir dostu gibi görünüyor

Ona iki milyon nüfus teşkil eden Ermeniler konusunu sordum. Çok rica etti ve samimiyetle bana sordu: Majestelerinin Hükümeti son iki yıldan beri Türkiye'ye karşı takındığı bu menfi tavrı değiştiremez mi? Cevaplarımda mümkün olduğu kadar dostluklarımızı sâdik imişiz intibasını uyandırmaya çalıştım. Cemal Beyin durumu ve karakteri bakımından bu çok önemliydi.

(1 Ocak 1914, S. 173, Vesika No. 188, Sir M. de Bunsen'den Sir E. Grey'e):

...Adalar konusunda Türkiye, devletlere büyük güçlükler çıkarıyor. Boğazları ve İzmir tehdidi eden adaları, Türkler kendileri için istiyorlar. Türk Elçisine Yunanistan'a verilen adaların silâhsızlandırılacağını söyledim. Türk basını, Yunanistan'a karşı bir harbi körükleyen yazılarla dolu. Türkler, adaları Yunanlılardan geri alabilirler. Bunu şu anda yapmasalar bile altı ay sonra yapabilirler. Bu durumda Bulgaristan da Kavala'yı zaptedecektir ve Arnavut kabileleri de Yunanistan ile Sırbistan aleyhine harekete geçeceklerdir. Türkleri tehdit için, Fransız Elçisi mali yardımı keseceklerini bildirdi. Türkler İtalya'dan yardım umuyorlar ve şu ya da bu yoldan para bulabileceklerini söylüyorlar. Mamafih Üçlü İttifak devletleri, birbirlerine yardım edeceklerdir. Zira İtalya Akdeniz bölgesi ile, Almanya Küçük Asya ile ve Avusturya Balkanlar ile ilgili.

Mr. Jagow, bir Türk — Yunan harbini her ne şekilde olursa olsun engellemek gerek dedi.

(4 Ocak 1914, S. 178, Vesika No. 191, Sir R. Rodd'dan Sir E. Grey'e):

...Dün gece Alman Büyükelçisi bana gizlice, adalar hakkında teklifimizin Berlin'de incelendiğini ve adaların Yunanistan'a verilmesinin uygun görüldüğünü söyledi.

(6 Ocak 1914, S. 180, Vesika No. 193'e Sir E. Grey tarafından yapılan ek):

...Adaların Yunanistan'a katılması konusunda devletlerin filolarının kuvvete başvurup vurmayacağı konusunda henüz bir anlaşmaya varılmadı. Fakat Fransa ile bizim kuvvete başvuracağımız konusunda hiç bir şüphe yoktur.

(7 Ocak 1914, S. 182, Vesika No. 197, Sir E. Grey'den Sir R. Rodd'a):

...Trablus hakkında İtalyanlarla birkaç yıl önce yaptığımız gizli anlaşma, İtalyanların burasını almasını öngörüyordu. Fakat onlar bu kadarıyla yetinmeyip adaları da işgal ettiler. Şimdi Türklerle bir karşılık vermek istiyorlar. Bir İngiliz şirketinden çıkmamak kaydı ve şartıyla ne verilerse biz muhalefet etmeyiz. İzmir — Aydın demiryolunu, bütün masraflarını vermeleri şartıyla İtalyanlar'a devredebiliriz. İtalyanlar Türkleri şüphelen-dirmemek şartıyla adaların Yunanlılara verilmesine muhalif değiller.

(8 Ocak 1914, S. 183, Vesika No. 198, Sir E. Grey'den Sir G. Buchanan'a «gizli» kaydı ile)

...Rus istihbaratı çok gizli olarak hükümetleri ile Türk Hükümeti arasındaki görüşmeyi bildirdi:

1 — Türkler Çanakkale civarındaki dört adaya sahip olacaklar.

2 — Türkler Asya sahiline yakın adalara sahip olacaklar.

3 — Türkler, İtalyan işgalindeki adaları geri alacaklar.

Bu durumda İngiltere ve Fransa da aynı yolu izlemelidir.

ENVER PAŞA ÇOK İHTİRASLIDIR

(12 Ocak 1914, S. 188, Vesika No. 202, Sir M. de Bunsen'den Sir E. Grey'e):

... Hilmi Paşa ile adalar meselesini görüştüm. Ayrıca bana Erver Paşanın çok ihtiraslı bir genç olduğunu söyledi. Tek bir kalem darbesiyle yüzlerce subayı aktif vazifelerden çekmeye cür'et etmiştir.

(12 Ocak 1914, S. 195, Vesika No. 208, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e):

İşittiğime göre, Mr. Crowford ve Gunter, gümrüklerde yüzde 4'lük bir arttırma için Türk Hükümetini tazyik ediyormuş.

Bugünlerde Ermeni reformları konusunda kesin bir şey söyleyebileceğimi umuyorum.

(Beyanname: S. 198, Vesika No. 211):

...17 Mayıs 1913 Londra Anlaşmasının beşinci maddesine göre, altı devlet yaptıkları incelemeden sonra, Ege adalarının akıbeti hakkında karara vardı: Yunanistan, Bozcaada ve İmroz dışındaki bütün adalara sahiptir. Bu adalar, askerî ve bahri amaçlarla kullanılacaktır. Türkiye ile adalar arasında kaçakçılık yapılmıyacaktır. Altı devlet, Yunanistan'dan bu hususlara riayet edeceklerine dair garanti isterler. Ve altı devlet, Türklerin de bu karara hürmet edeceğini ümit ederler...

(27 Ocak 1914, S. 120, Vesika No. 215, Sir M. de Bunsen'den Sir E. Grey'e):

... Türk Büyükelçisi Hilmi Paşa ile tekrar görüştüm. Adaların Yunanistan'a verilmesi konusunda biraz yumuşamış gibiydi. Bundan Türklerin harp isteklerinin söndüğü sonucunu çıkardım. Onki adayı da İtalyanlardan almak konusunda acele etmiyorlar. İtalyanların adaları şimdi verip, ilk fırsatta yeniden kavga konusu yapacaklarını biliyorlar. Hilmi Paşa, devletlerin kararından dönmeyeceğini biliyor. Bununla beraber, eğer Türkler tatmin edilmezlerse, ileride Yunanistan'ın başına dert açabilirler.

(28 Ocak 1914, S. 202, Vesika No. 216, Sir E. Grey'den Sir R. Rodd'a):

...İtalyan Elçisi, adalar konusunda Yunanlılar lehine Türklerle baskı yapacaklarını bildirdi.

(28 Ocak 1914, S. 203, Vesika No. 217, Sir E. Grey'den Sir R. Rodd'a):

...İtalyan Büyükelçisi, benim son notamın gazetelerde görünmesine çok üzüldüğünü söyledi. Zira asıl amaç, Türklerden bir şeyler elde etmektir. Bana çok gizli olarak bir nota gösterdi. Adaları verirken, Türklerden, şimdiye kadar yaptıkları bütün masrafları isteyeceklerdi. Türklerin bu parayı ödemesine imkân olmadığı için İtalyan işgalindeki adaları geri almayacaklarını anlattı. Halbuki, şimdi benim nota gazetelerde çıktıktan sonra Türklerin belki uyanacaklarını ve İngilterenin yaratığı bir intibayı silmeleri gerektiğini söyledi.

YUNAN MALLARINA BOYKOT

(28 Ocak 1914, S. 204, Vesika No. 218, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e):

... Türklerle büyük bir borç verilirse, şimdiki hâleti ruhiyeleri içinde ne yapacakları hiç belli olmaz. Türk nazırları düşüncelessiz ve ümitsiz durumdadır. Altın alta bir propaganda, Rum dükkânlarına boykot şeklinde belirdi. İstihbaratıma göre, bu hareket bütün Hıristiyanlara karşı dönebilir. Şayet daha fazla ileri gitmeye kararlı değilseniz, durumu inceleyelim...

(2 Şubat 1914, S. 215, Vesika No. 226, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e):

... Türk Sadrazamı, Majestelerinin Hükümetinin donanması ile Yunanistanı korumasına ve devletlerin Türkiye aleyhine almış olduğu kararları Türk lere zorla kabul ettirmeye kalkmasına hayret ettiğini söyledi. Almanya, Avusturya ve İtalya'nın sizin bu konudaki tekliflerinizi reddettiğini söyledi. İngiliz politikasındaki Türkler aleyhinde bu sinsi dönüşü yedi.

Ben, bir şeyden haberim olmadığını ve durumu size arzedeceğimi söyledim.

(5 Şubat 1914, S. 217, Vesika No. 229, Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e):

Talat Paşa

...Türk Hükümeti, elçimize, Türkiye'ye karşı yapılacak bir donanma gösterisi olduğunu ve bunun diğer devletler tarafından kabul edilmediğini söylemiş. Üçlü İttifak 23 Ocak'ta yazdığım yazıya müsbet veya menfi bir cevap henüz almadığıma göre, Sadrazamın bu bilgiyi rereden aldığını kestiremiyorum.

NOT: Bu telgrafın örnekleri İstanbul, Roma ve Belgrad'a gönderilmiştir.

(7 Şubat 1914, S. 220, Vesika No. 234, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e):

... Sadrazam hasta... Talat Bey ile adalar meselesini görüştük. Bana çok gizli olarak ve hiç bir yerde tekrarlamamam için adetâ yalvararak şunları söyledi: İtalyan Hükümeti, İngiltere ve Fransa'ya verilen hakların kendilerine de verilmesini istiyor. İngiltere ile yaptığımız anlaşmalar, her iki memleket için de iyidir, halbuki İtalyanlar bizden çok geniş arazi kapmıştır.

(9 Şubat 1914, S. 224, Vesika No. 240, Sir E. Grey'den Sir L. Mallet'e):

...Türklerin malî durumu bu kadar bozukken Yunan mallarına boykot etmeleri bana delilik gibi görünüyor. Malî durumlarını nasıl düzeltebileceklerini anlamıyorum. Panisla-mik ve antigrek bir ruh taşımak, Türkler için fantezidir. Bizim yapacağımız hiç bir şey yok böyle bir durumda. Türklerin bize muhtaç olması insana dokunuyor. Biz sadece bekleyeceğiz onlara para veremeyiz.

(10 Şubat 1914, S. 228, Vesika No. 247, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e):

...Talat ve Cemal Beylerle görüştüm. Her ikisi de makûl insanlar. Özellikle Cemal, ben-de namuslu bir insan tesiri bıraktı. Yanılmış olabilirim.

Şayet onlara gururlarını kurtaracak birşeyler yapabilirsek adalar içinde güçlük kalmaz. Sadrazama gelince, onun İngilizlere karşı olan tutumu, korkarım ki, bir süre daha devam edecek. Çünkü biz hâlen Yunanlıları tutup Türklerin menfaatlerini baltalıyoruz.

Sadrazam, Ermeni reformlarını müzakereden çok memnun kaldı. Kendi hesabına iki koç kurban edip bu hâdiseyi kutladı. Ruslar da iki koç kestirerek bu kutlamaya katıldı.

(18 Mart 1914, S. 243, Vesika No. 262, Sir E. Grey'den Sir L. Mallet'e):

...Türkler ile Yunanlıları, adalar konusunda karşılıklı görüşmeye zorlayamam. Zira bu, Yunanlılara bir baskı olur, ben bunu yapamam...

VENİZELOS KURNAZLIĞI

(28 Mayıs 1914, S. 253, Vesika No. 274, Sir F. Elliot'dan Sir E. Grey'e):

... Venizelos bana yalvararak Türklerle başbaşa konuşurlarsa durumlarının ne kadar güç olacağını size izah etmemi istedi. Jön Türkler E-dirneyi Avrupa'dan tek bir ses çıkmadan geri aldılar, bütün adaları — Girit'e kadar — geri alabilirler hülyası içindeler. Yunanistan'a harp ilân etmek için ilk dritnotlarının gelmesini bekliyorlar.

Venizelos, bir dritnota sahip olmazlarsa bir harp çıkacağını, bunun Avrupa'nın gözleri önünde tamamen bir deniz harbi olacağını söyledi. Türk ve Bulgar kara ordularının kendileri ile çarpışmayacağını, kendi ordularının çok daha kuvvetli olduğunu belirtti. Ayrıca Yunanistanın Oniki adayı da alması gerektiğini ve sizin dikkatinizi bu noktaya çekmemi istiyor. Şayet Türkler Yunanistan'a karşı bir zafer kazanır ve yeniden karşılarda birleşmiş bir Avrupa bulmazlarsa, bütün müslümanlarda tehlikeli bir ruh doğacaktır ve Avrupa'dan yeni topraklar elde edeceklerdir.

(30 Mayıs 1914, S. 255, Vesika No. 275, Sir G. Barclay'den Sir E. Grey'e):

...Türkiye, Yunanistan'a karşı harp açarsa, Romanya buna müdahale edecektir. Talat Bey, iki dritnotları gelene kadar Yunanlılarla müzakereye girişmeyeceklerini söyledi.

(30 Mayıs 1914, S. 255, Vesika No. 276, Sir G. Barclay'den Sir E. Grey'e):

... Romanya Dışişleri Bakanlığı, Majestelerinin Hükümetinden dritnotların Türkiye'ye yollanmamasını rica ediyor.

(4 Haziran 1914, S. 285, Vesika No. 279, Sir M. de Bunsen'den Sir E. Grey'e):

...Hilmi Paşa, Balkanlarda huzur verici bir durum sağlanması için Türklerin adalar konusundaki taleplerinin kabul edilmesini gerektirdiğini söyledi. M. Dumaine, Hükümetini zorlayarak Yunanistan'a dostça tavsiyede bulunulmasını istiyor. M. Gryaris, Hilmi Paşanın ısrarı karşısında bir hayli tesir altında kaldı. Durumu Venizelos'a ciddi şekilde anlatacak. Türklerin durumunu anlamak için daha faydalı olabilir.

(16 Haziran 1914, S. 262, Vesika No. 286, Mr. Erskine'den Sir E. Grey'e):

... Amiral Kerr, bana gizlice, Türk donanmasını mahvetmek için plânları olduğunu söyledi. Yunan Hükümetinin bu plânları kabul etmesi gerektiğini anlattı. Yunan Hükümeti kendi cahil subaylarını dinliyor ve ayrıca yeteri kadar

yetmiş elemandan da yoksunlar, dedi. Bunu teklif dahi etmemesini, yoksa şüphe uyandıracaklarını söyledim.

İSTANBUL'DA ALMAN SUBAYLARI

(9 Aralık 1913, S. 363, Vesika No. 140, Sir E. Grey'den Sir G. Goschen'e):

...Herr von Kullmann'a İstanbuldaki Alman subaylarının Rusları çok rahatsız ettiğini, bunların Tahran'daki Rus subayları gibi olduğunu söyledim. Herr von Kullmann, bunun Tahran'daki Rus subayları için doğru olabileceğini, fakat Türklerin hiç bir birliklerini yabancı kumandası altına bırakmayacaklarını söyledi.

(14 Aralık 1913, S. 381, Vesika No. 429, Mr. O'Brien'den Sir E. Grey'e):

...Ermeni ayaklanması, Türk lere harp ilân etmenin en iyi vasıtasıdır. Bu da Rusların silâhlı müdahalesini sağlayacaktır. Alman ordularının Türklerin yanında olması, Üçlü İttifakı kuvvetlendirecek, bu da reformlara yol açacak ve bunu takiben de bir Ermeni isyanı olacaktır.

(19 Aralık 1913, S. 390, Vesika No. 440, Sir G. Buchanan'dan Sir E. Grey'e):

... Ruslar hakkında edinilebilen intiba, maalesef savaşmayacakları merkezindedir. Maamafih üç yol takip edebiliriz:

1 — Mali baskı,
2 — Ermenistan'a Rus ve Fransız müfettişlerini göndermek,

3 — Rusların Beyazıt ve Erzurumu işgalini sağlamak.

(23 Aralık 1913, S. 394, Vesika No. 446, Sir G. Buchanan'dan Sir E. Grey'e):

...Rus Çarı, İstanbuldaki Alman askeri heyetinden ötürü çok fazla kötümserliğe kapıldı. Üçlü İttifakın devletlerden de güçlü olabileceğini söylüyor. Almanların Türk ordusunu hakiki bir kuvvet hâline getirmeyeceğini biliyorsa da, İstanbuldaki Alman generalinin ve Alman Büyükelçisinin hakiki bir diktatör durumuna geçmesinden korkuyor.

Kendisine, Rusyanın menfaatlerini desteklediğimizi ve Alman generalleri konusunda Türklerle baskı yaptığımızı söyledim. Fakat Amiral Limpus'un Türk donanmasının başında bulunması ve Türklerin Almanların arkalarında olduğunu bilmeleri, onların daha kararlı davranmalarını sağlıyor.

Konuşmamız sırasında Çar, Türklerle mali baskı yapılması fikrini savundu. Ayrıca Ermeni meselesinde de bir Rus müfettişin kabul edildiğini ve Erzuruma bir general göndermekten hoşlanmamasına rağmen, mecbur kalırsa bunu yapabileceğini söyledi.

(25 Aralık 1913, S. 397, Vesika No. 448, Sir G. Buchanan'dan Sir E. Grey'e):

...Gazeteler Rus politikasını tenkid edip Almanların Boğazlardaki, İstanbuldaki ve Edirnedeki üstünlüklerine kızıyorlar. Maamafih, Almanların Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünü biraz geciktirmekten başka işe yaramayacağını söylüyorlar. Rusyanın Alman bankalarındaki paralarını çekerek Türkleri Rusları dinlemeye zorlayabileceği görüşü ileri sürülüyor. Almanların Anadolu'yu elde ettikten sonra İstanbul'da ele geçirmeleri büyük Alman İmparatorluğunun esas hedefidir. Bu zincirin kırılması, Rus politikasının esas hedefi olmalıdır, deniliyor. Bu fikir, İngiliz ve Fransızlar tarafından da desteklenecektir.

Gelecek yazı:
KURT VE ERMENİ MESELELERİ

Attilâ İlhan'ın defteri

«MÂHUT» TASARI CANLANAN KÜLTÜR HAYATIMIZI BOĞACAK

14 Mart Salı

O delikanlının bana soracakları varmış. Sağlam yapılı, aydınlık yüzlü bir genç. Tren Bandırma'dan kalkar kalkmaz, burnunu Lord Kinross'un «Atatürk»üne sokması dik-katimi çekmişti. Yüksek askerî okullarımızdan birisinde okuyormuş. Epeyce lâflandı. Kafası olumlu, soruları sağlam, merakı ayakta bir gençti bu, toplumsal olduğu kadar kültürel düzlemde de çok şeyle ilgileniyor, çok şeyi bilmek istiyordu.

Dün dağdağah bir akşam kahvesinde, Aznavour'un şarkıları, bol favorili ye-ye çocukları ve mini-etekli kızlarla kuşatılmış olarak başka iki delikanlıyla hayli dertleş-tik. Okuyucularımız bunlar. Buluşmayı önceden düzenlemişlerdi. Biri yüksek ikti-sad okullarından birisinde öğrenci, öbürü sanat enstitüsünü bitirmiş, soğuk demirci: ikisi de olağanüstü uyanık çocuklar. Neler sormuyorlar ki? «Zenciler birbirine benze-mez» deki filânca cümlenin açıklamasından tut. Aragon'un toplumcu sanat anlayışına, romancı Heinrich Böll'ün filân yapıtıdaki başarı derecesine kadar herşeyi! Söyleşi-mizde adı geçen yazarlara bir bakın hele: Malraux, Dürenmatt, Yakub Kadri, Jack London, A. Kadri, vs. Bir yer diyor, soğuk demirci, masmavi çocuk gözlerini iri iri açarak:

«...edebiyat, diyor, yaman şey be ağ-biv.»

Bu sabah, Adnan'dan (Özyalçınar) bir mektup: «Şiir Sanatı» dergisine bir soruş-turma hazırlamış, soruları iletiyor: Yenilik-çi Türk şiiri üstüne soru işaretleri sırala-mış. Sorusturması bir çeşit öz-eleştirmesi olacak anlaşılır. İki gün önce bir başka derginin, «Yeditepe»nin, edebiyat kuşakları konusunda düzenlediği soruşturmanın kar-sılıklarını gönderdi. «Yeni Ufuklar»ın son iki sayısında 1950 kuşağının kendi kendisiyle hesaplaşması yer almıştı. «Varlık» yazı hayatımızdan sonra tiyatro hayatımız üze-rine vaptiği açık oturumu önümüzdeki sayı-sında yayınlıyacak...

Nive sıralıyorum bunları? Bakın, nive: Siyasal ve toplumsal alanda basın ve fikir hayatımızda görülen canlılık, artık kültür ve sanat hayatımıza da sıradı. Oralarda da bir kendi kendini arayış, bir ulusal bilinç-lenme çabası kendisini gün geçtikçe daha açık olarak belli ediyor. Birincisinin nedeni ne idivse, ikincisinin ki de elbette o: 27 Mayıs Anayasası'nın yarattığı özgürlük or-tamı. Ancak bu ortam içindedir ki sanatçı-lar biçim oyuncaklığından vazgeçip sana-tın ve uluslarının önemli sorunlarıyla ilgi-lenmeye başlayabiliyorlar. Ne kadar sevin-sek, ne kadar övünsek buna azdır...

«Demeye kalmıyor, gazetelerde «mâhut» yasanın tasarısını sütun sütun yayınlanmış görüyorum. Yok yok, bir ulusun aydınları-mı, sanatçıların, düşünen kafalarını bu de-rece aşağılamak hakkına hiç bir ülkede hiç bir siyasal güç sahip olmamalıdır.

GÖZÜN AYDIN, OISELET!

19 Mart Pazar

Meğer bizim kapıcı Oiselet eski bir solcuy-muş, bunu epeyce geç farkettim: Sokulgan bir adam değildi, az konuşurdu; sırtında mavi iş-çi tulumu apartman kapıcısından çok fabrika işçisi halleriyle, o koca binanın içinde bir gö-rünür, bir kaybolur, bakarsın asansörü ona-rır, bakarsın kat merdivenlerini cilalardı. Bir keresinde, aydınlık ve serin bir yaz gecesi, bana odasına çivili bir eski resim göstermişti. Solmağa yüz tutmuş bir resimdi bu, üzerinde 1936 seçimlerini kazanan front populaire (halk cephesi) liderleri Blum, Daladier, Thorez yanyana durmuş gülümsüyorlardı. Bizim ka-pıcı Oiselet kimbilir gençlik yıllarını anımsa-dığından mı, yoksa o eski beraberliğin dağı-lmasından mı dertli:

«... bir darbenin, demişti, etkisini zayıf-latmak mı istiyorsun, dört ufak darbeye böl! Solcu eylem bu ülkede otuz yıldır bu korkunç yanlış içindedir mösyö.»

Martın ilk iki pazarı, radyo başında, gece geç saatlere değin Fransız seçimlerini izler-ken doğrusu ya sık sık onu andım. Neydi bu seçimlerin özelliği? Otuz yıl sonra temel il-

keler üzerinde Fransız solunun ele'e verebil-miş olmasıydı, elbet. Duverger'nin dediği gibi Fransa'yı yıllarca ne sağ yönetmişti ne sol, ortanın sağ ve solu arasında kurulmuş ılımlı koalisyonlar önceleri kişiliksiz bir atlantizm'e kaymışlar, orta sağcı hristiyan demokratların (MRP) yedeğine düşen sosyalistler (SFİO) sosyalistlik onurunu bile harcamışlardı. Ger-çekte Fransız seçim topoğrafyasına uyumlu olmayan bu yayvan, idare-i maslahatçı iktidar-lar Cezayir savaşı ile sonunda işi bilinen çık-maza sokmuş, de Gaulle'ün teknokrat, otorite ve Chauvin iktidarını hazırlamışlardı. Şim-di neden sonra komünistler (PC), Birleşik sosyalistler (PSU), sosyalistler (SFİO) radi-kaller ve öteki ilericiler solcular arası gü-çbirliğini gerçekleştiriyor hristiyan demokrat-ları gerçek yerlerine, ortanın sağına itiyorlar-dı. Fransız seçmeni ana bir seçim yapacaktı bu kez. Kesin çizgili bir seçim.

France — İnter'in ülkenin belli başlı şehir-lerine. İçişleri Bakanlığı'na ve Parti Genel Merkezleri'ne dağılmış spikerleri oy ayırımı ilerledikçe seçimlerin ana yönünü belirliyor-lardı. De Gaulle'üler sandalye kaybetmek-teydiler. Solcular bütün olarak kazanmıştı. Komünistler sandalye sayılarını bir misli arttırmışlardı. Sol Federasyonunun adayları hemen her yerde iktidar adaylarının hakkın-dan geliyordu. Bilinmez hangi duygusal etkiyle, en çok Grenoble'un ikinci seçim böl-gesi sonuçlarını merak ediyordum ben, çünkü Pierre Mendes France komünist olmayan Fransız solunun bu ünlü ve inatçı önderi, o-rada yaman bir savaş veriyordu. Sonuçlar geciktikçe gecikti, gecikti ama, çok da şaşır-tıcı oldu: Mendes — France ikinci bölgede ka-zanmakla kalmamış, işe ikinin hemen bütün bölgelerinde solcu adaylar sağcı hasımlarını toz etmişti.

Nasıl Oiselet'i düşünmem, sönük cıgarası dudığına yapışmış, upuzun boyuyla koridor-lara sığamayışını? Solcular elele verdiler mi, solcu eylem gerçek boyutlarını kazanıyor. O-nun için, sağcılar bakımından da, solcular ba-kımından da Fransız seçimlerinden alınacak ders az buz değil.

De Gaulle'üler yönünden, yenilgi, hem gösterişe dayanan prestij politikasının, konut, işsizlik, eğitim ve tarım zorlukları içinde bu-nalmış olan Fransız seçmenlerini kandırma-dığını gösteriyor; hem de, özellikle ikinci tur-da, merkez sağ (hristiyan demokrat) seçmen-lerin solcu adayları çokluk de Gaulle'cü aday-lara yeğlediğini Bunun anlamı büyük. De-mek rejime muhalefet yalnız solcuların için-de değil, ılımlı sağcı seçmenler arasında da yaygın.

Solcular yönünden üstünde durulacak en önemli nokta, güç birliğinin müthiş etkinliği. (Yaman bir ders bu, hele yorgun durmaksızın kendi üstüne çekmeğe uğraşan bazı Türk sosyalistleri için bu dersin önemi iki katlı.) Ayrıca Togliatti'nin akıllı ve uzak görüşlü va-siyetini geç de oisa uygulamaya başlayan Fransız komünistlerinin ulusallaştıkları, dik-ta eyilimlerinden uzaklaştıkları ölçüde ilgi göreceklelerinin sağlam bir kanıtlanması. Zaten güçbirliğini önce olası kılan şimdi de yeni ye-ni gelişme olanaklarına iten bu değil mi? Komünist lider Georges Marchais, daha ayı-rım devam ederken, ORTF mikrofonlarına, se-çim sonrasında da ortaklaşa eylem için sol-cular arası konuşmalara ara verilmiyeceğini, hiç olmazsa kendilerinin bunu ümit ettikle-rini açıkladı. Mitterand ve Guy Mollet de yap-tıkları kısa konuşmalarda aynı olasılığa dokun-dular. Pierre Mendes — France, bu ünlü «prog-ramda anlaşmak» tutkulusu da aynı düşünce-yi paylaşırsa Neuilly'deki yaşlı bir solcuya gün doğdu demektir.

Hadi gözün aydın, Oiselet!

«RÜBAİLER OKURDUK GAZÂLİ'DEN»

24 Mart Salı

Gâvurdağları'ndaki Bahçe kasabası acaba hâlâ o kadar küçük müdür? 1940'larda, iki dik yamaç arasındaki bahçelere dağılmış, elli altmış saz damlı evden ibaretti. Ne var ki sonbaharda ortalığı sakır sakır yıkayan ay ışığı kumandayı ele aldı mı, bu sarkık ve yor-

gun evler, tünel rampasını güçlükle çıkan ka-ra tren, çalkantılı köpek haylamaları ve her şey, elle tutulur gündelik gerçekliğinden an-sızın bir büyü sanrısına doğru değişir yaşı-makla zannetmek birbirine karışırdı.

On altı yaşında 141 nci maddenin hışmı-na uğradığımdan okuyamıyordum. Okullar beni istemiyordu. Danıştay'da dâvâ açmış, so-nucunu bekliyorduk. Çileli, sonu belirsiz bir bekleyişti bu. Geceleri, lâmba ışığında, batar-yalı radyomuzun cephelelerinden aktarabildiği ha-berleri dinler, bazı bazı da şiir okurduk. Daha doğrusu ben okurdum, babam dinlerdi. Onun şiir evreni Tanzimat'tan sonrasına kapalı ol-duğundan bulur buluşturur, antolojilerden Bâkî'nin, Nefî'nin, Nedim'in gazellerini ayak-landırırdım; mahzun bir dalgınlıkla dinlerdi beni, imâle'leri şaşırmasam düzeltir, çetrefil beyitleri açıklardı. Bazı da Bayburtlu Zih-ni'nin, Dertli'nin, Gevheri'nin konuşmalarını a-lırdık ele, özellikle Zihni'nin, ününün sonradan farkına vardığımız o:

Vardım ki yurdumdan ayak göçürmüş
Yavru gitmiş ıssız kalmış otağı
Camlar şikesi olmuş meyler dökülmüş
Sâkiler meclister çekmiş ayağı

diye başlayan konuşması fena halde etkilemişti beni. Üç dört yıldır şiir yazmaya uğraşıyor, o sıralarda İstanbul'da Yürüyüşü çıkaran Ömer Faruk Toprak'la mektuplaşıyordum. Ortalıkta sürülen «yeni» şiirle okuduğumuz bu eski şiirler arasındaki yoğunluk farkı, geceleri uykumu kaçırarak kadar içimi kurcalıyordu. Yüzyıllardan süzülgelelen bu şiirlerde arınmış pırıltılı bir ses gizli bir uyum vardı ki yeni-ler taş çatlarsa hizasına ulaşamıyor, üstelik «ekşi» diyor. Oysa ben «Nâzım Hikmet'in Şeyh Bedreddin Destanı'ndan başlayarak, «ye-niliğini gelereksel bir temele oturtmak» ça-basında olduğunu haya! meyal sezer gibiydim.

Yenilik konusunda da toplumsal ve tarihsel düşünmek zorunu, bilincli olarak değilse bile, sezgiyle dernek daha o zamandan duymuşum. On yıl kadar sonra Toplumsal gerçekçilik ve Mavi tartışmaları sırasında konuyu yeniden ele aldığımız, açık seçik formlere bağlamaya çabaladığımız anımsıyorum Türk olmak. Di-ven ve Halk edebiyatı geleneğini sordirmek zorundayız diye direndikçe, bunu bir çeşit gericilik sayarlara. Seçilmiş Hikâyeler Dergisi'nde galiba şuna benzer şeyler söylemişim: Şiirde gericilik bugün Fuzuli ya da Şeyh Galib gibi yazmaktır yani o çağın içlemine (con-tenu, muhteva) o çağın biçimiyle tekrarlamaktır: fakat ilericielik söz gelişi, bir Fransız içlemine o içlemin Fransız biçimiyle Türkçe söylemek değildir. Gericiliktir bu da, en azın-dan gardrop Atatürkçülüğüdür. biçimde kılık değiştirmeyi çağdaşlaşmak sanmaktır. İşin doğrusu Türk sanat geleneğini iyice sindir-mek, günümüz koşullarının Türk içlemine, çağ-daş esthetique yöntemleri kullanarak, o içle-me uygun gelen biçimde yoğurup geleneksel gelişme zincirine yeni bir halka diye eklemek-tir.

Nailî-i kadim'in, Şeyh Galib'in kitalarını öykünen bir ozan düpedüz gülünç olur bugün, ama Nâzım Hikmet ünlü rübâilerini yazmış benim demek istediklerimi tartışma götürmez bir şekilde kanıtlamıştır. Okuyun şu dörtlü-günü, önce.

Öptü beni: — «Bunlar kâinat gibi gerçek du-daklardır.» — dedi.

Bu itir senin icadın değil, saçlarımdan uçan bahardır» — dedi.

İster gökyüzünde seyret, ister gözlerimde:
Körler onlar: görmese de, yıldızlar vardır.» — dedi

Yaman şiir değil mi? Şimdi bir de Nailî-i Kadim'den şu kıt'ayı okuyun:

Şâdi-i mahabbet de bizim gam da bizimdir
Meccrûh-dil'iz yâre de merhem de bizimdir
Açılmada yok minnetimiz mihr-ü-nesime
Gülzâr-ı gamız gence de şebnem de bizimdir.

Bu da kendi koşulları içinde güzel bir şiir. İkisi arasında üç yüz yıl kadar bir zaman farkı varsa da kan grublarının aynı olduğunu kestirmek için bilgin olmaya lüzum yok. Peki Nâzım Hikmet'in şiirinden pek pek on yıl son-ra yazılmış Edip Cansever'in şöyle bir dörtlü-günü aynı kan grubundan sayabilir misiniz? Hadi gelelim mi, biz bizde savaş olanız Hadi girelim mi, biz kapıdan girmek için biraz da Desene durulum mı, biz durmak olanız tah tah tah Amcamı çok sevdiğim bir dünyada.

KITAPLAR

samih emre

«BİZİM YOKUŞ»

Toplumun ortak ilgilerine odak noktalarla yaşayan kişilerin, bu fırsatın konularını anı türündeki eserlerde kullanma olanakları ve hazır meraklarla bekleyen okuyucu kalabalıklarını bulma talehleri vardır; özellikle bizde, günümüze en yakın olaylar bile, dedikodu değişikliklerin karşılıklı suçlamalarıyla desteksiz iddialar halinde ortada işte. Çünkü en önemli işler hep konuşarak hazırlanır, yazılan, belgeden, mektuptan, imzadan kaçılır. Doğuda. Eski bir yöntem bu: Ağzından haber. Yüzyıllar boyu tarihimizi günlük izlenimlerin yakınlığıyla aktaran tutum, olaylara ve zamana, nesnel ölçülerle değerlendirmek için değil, hâlâ önemli anların gizli haberlerini duyurmak için bakar.

Ortak merak konularından biri de sanatçılar dünyası, yazar kişilikleri, basın hayatı. Her yazının vesilesiyle tekrarlanarak ezberlenen imzalar üstünde zamanla kişiliğinin, özel hayatının gizli köşelerine kadar uzanan yaygın meraklar başlar. Bu açıdan son haftalarda en çok ilgi çeken yazarın beklenen ölümüyle de şüphesiz adı daha anlacak olan «Bizim Yokuş», çok yanlış bir merak konusu oldu. Bâbiâli anıları nicedir Akbaba sayfalarında görünen Yusuf Ziya Ortaç da, artık başkalarının anılarına konuşacak.

Kapagiyâ, düzeniyle, sotuk adınan bölüm aralıkları bol konuşmalı satırbaşlarıyla, rahat dizgisi, resimleri, geniş sayfa kenarlarıyla, ilginç başlıkları, hoş sohbet anlatımı, dikkatli aktarmalarıyla sade ve akıcı dili, bayağılaşmayan mizahı, paylaşılmış nükteleriyle herşeyden önce kolay okunan, rahat okunan, bir solukta okunan sevimli ve sokulgan bir kitap bu. Nerede ele alırsanız orada okuyabilirsiniz onu; ister bir çırpıda, ister aralıklarla, duraklıyarak, istediğiniz yerinden açıp hiç yadırgamadan, isterse- niz parça parça.

Kolay değil, tam emniyetli bir kalem yatınlığı var ortada. Şiirden romana, hikâyeden tiyatroya, biyografiden eleştiriye, fıkradan makaleye kadar, çeşitli türlerde edebiyattan politikaya, sanattan mizaha doğru kayarak yazıya hiç aralık vermeden bağlanan bir ömür. Üstelik duyurmak, etkilemek, okuyucusunu çoğaltmak, yazdıklarını daha genişçe sürmek ve onların getirdikleriyle yaşamak, hem de iyi yaşamak yollarını hep zorlayan pratik bir yazarlık yöntemi... Zamanında bir erdem de olabilen çoğu kez sanatın zararına bir esnaflik sayılması gereken hesap gerekçeleri. Son eserinin son sayfasında Yusuf Ziya Ortaç'ın son arzularını analım: «Yalnız üç istek var gönlümde: Biri her hafta kendi rekorumu kırmak!.. Bu sevinci tattıran sizlersiniz bana sevgili okurlarım. Geçen yıl 150 bin lira yaklaşan Akbaba'nın gelir vergisi, bu yıl ikiyüz elli binin kapısında. Uçlarından göz nurlarımız damlayan kalemlerimiz, fırçalarımız, devlete 250 bin lira vergi vermekle sahidten mutludur. İkinci arzu kafamda ve gönlümde yatıyor kaç yıldır: Bu bir roman, yaşanmış bir roman.. Adı Bekârların Evi! Üçüncüsü mü?.. O da bir piyes: Me-

zat... Bütün sahneleriyle kaç yıldır başımın içinde oynuyor... Onu tek başıma seyrediyorum! Niçin mi yazmıyorum dediniz? Bana iki şeyden birini verebilerseniz hemen masamın başına otururum: Ya günün yirmidört saati dışında birkaç saat veriniz, ya omuzlarım çöken yetmiş yıldan hiç olmazsa yirmisini alınız» (348).

Yazılmamış, yazılmamış her eserin esefini paylaşmak en doğal duygu. Ama —ölünün ardından kötü söylenmez— yaşasaydı da yazamıyacağı Ortaç. Kendi rekorunu kırmayı, Akbaba'yı satmayı, sevdirmeyi, yaymayı ilk dilek saydığı sürece romanına da, piyesine de vakit ayıramıyacağı artık. O büyük tutkunun, bir dergiyi kırk üç yıl yaşatmış olmanın, haklı onurunu sürdürücek bir «takım» kurmuş olmanın tesellisiyle gitmiş olmalıdır. Öglundan söz açan bölümde (249-251) bu güvenin rahatlığı var.

«Bizim Yokuş», basın tarihimizin bazı sayfalarına yer yer küçük aydınlıklar düşürür, genel merak konusu kişiliklerin kısa ve keskin portrelerini çizer, çoğu yazarının kişiliğini belirten anı parçacıklarıyla Bâbiâli serüveninin nükteli sonuçlara bağlanmış belirgin olaylarını özetlerken okuyucunun hoşuna gitmek ilkesinden hiç vazgeçmiyor. Aslında bu eserin de, buna başlangıç olan «Portreler»-in de ilk denemeleri Akbaba sayfalarında yapılmış, hangi konuların ne ölçüde beğenilip arandığı prova edilmişti. Oysa bana göre «Bizim Yokuş»-un en ilginç yanı artık kaybolmuş bir cins yazarlık hayatının bütün özelliklerini —çoğunun farkında olmadan— dile getirmiş olmasıdır.

Edebiyat tarihimizin «Milli Edebiyat Devri» diye adlandırıldığı, «Aruza vedâ» şiirlerinin yazıldığı, düşüncelerin oluşumuna elverişli olamayacak kadar dünyaya uzak kalmış bir toplumda önce ortak duygular yaratma dileğinin yaşadığı, bir vezin seçiminin insanları iki ayrı cepheye bölmeye yettiği Meşrutiyet sonrası. Kısaca nitelenecek gerekirse «Manzum sözün —ne olursa olsun— başta edildiği son dönem. Yeni edebiyat heveslilerinin iş-tahlarını arttırmaya hazırlıklı bütün öğeler. «Gençliğimizde plâj yoktu bizim. Sinema yoktu bizim. Çalgılı gazino, gece kulübü, stadyum yoktu, yoktu, yoktu..» (8) Değişik dergilerde birkaç şiir yayınlamakla bütün kapıların açıldığı, bütün yardımların sağlandığı, bütün ünlerin kazanıldığı son mutlu dönem: Kavgasız, düşüncesiz, ülküsüz, isyansız.. «Artık, tanınan insanları idik memleketin, basının, caddelerin, parkların yolda, daracık etekli sarma çarşafı için de seken tazeler, bizi görünce yürümelerini şaşırıyordular. Siyah peçeler arkasında gözler kıvılcımlanıyor, dudaklar tatlı bir fısıltıyla adımızı söylüyordu..» (29).

«Şair» tipinin, şimdi aramızda artık benzeri bulunmayan o hülyacı, parlak sözlü, vezin kafiye avcısının son kuşağı; devrin en büyük edebiyat otoriteleri arasında bile birkaç aruz kalıbının ustası olarak yer kazanılabildiği, heceyle yazılmış ilk şiire bir altın ücret ödendiği, yayımlanmış her satırın yeni bir ün kazandırmaya yettiği o geri gelmez çağ. (25). Bunu Yusuf Ziya Ortaç bize Portreler'de de (70). Göç adlı romanında da (31) anlatmıştı. gerçekten unutulacak bir başlangıç değil. Edebiyatın bu kadar erken para ettiği bir zaman, kimleri çağırmasın kendi dünyasına. Dahası da var. «O günlerde Türk Yurdunda çıkan bir şiirim, Nöbetçi Ve Yıldız, beni on dokuz yaşında mektep kitaplarına geçirivermişti. Orta okulların, Liselerin tek antolojisi İktifa'fa alınca şiirim, öğrencilerin ezberlediği, törenlerde okunan bir şair olmuştum... Bu şiir için ne aldım biliyor musunuz? Bir değil, iki değil, tam üç altın! O zamanlar en iyi terzide

seçme İngiliz kumaşından bir esvap dört lira idi.» (35).

Edebiyatın, iktidarla kolayca uyduğu, yumuşakça bir dönemdir bu. «Enver Paşadan bir mesaj geldi bize. Harbiye nazırı savaş şiirleri istiyordu genç ozanlardan. Kalemim, birkaç ay içinde cephe cephe dolmuş. Karlı dağlardan, susuz çöllere kadar. Hepsini güzel bir deftere, özene özene yazdım, üstüne de adımı oturttum: Akından Akına. «Ne olur tahmin edersiniz; Önce dahiliye nezareti mühürdarı görür şairi, sonra dahiliye nazırının kendisi, eserini hükümet parasıyla bastırırlar, onbin baskı gene hükümetin teşekkür takdimasıyla satın alır: «İlk harp zengini de bendim galiba: Cebimde, Harbiye nezaretinin çifte saatli kapisından çıkarken, iki yüz yirmi lira vardı... İki yüz yirmi liraya dört odalı bir ev alanırdı o zaman.» (45.)

Şiirin de, her türlü yazmanın da iyi fiyatlara satıldığı, gazete satırının edebiyatçı tarafından kalemle alındığı, Vefa idadisi öğrenciliğinden hemen sonra İzmit Sultanisi edebiyat öğretmenliğine geçiliverdiği, bu işin de Maarif nazırının emri ve devrin otarite bilgileri tarafından birkaç beyit üzerindeki imtihanla gerçekleştirildiği garip bir dönem, Göç'de (102 - 103), de, «Bizim Yokuş» da anlatılan aynı hikâyeye (60-61) nin sınırlarında açığa çıkar.

«Bizim Yokuş» u hep bu açıdan, elli yıl önceki zamanda eli kalem tutan kişilerin duygu ve düşünce dünyalarını, basın hayatını, yazının piyasalanmasını yansıttığı için ilgiyle okudum dersem haklılık etmiş olacağım. Bir kuşağın edebiyat zevkini de açıkça ortaya koyduğu için sağlam bir belge sayılabiliriz. Usulünce uzak kalmış dikenli konular dışında tatlı tatlı anlatıyor anılarını Yusuf Ziya Ortaç. Tam bugünlerde, daha yara açık, acılar tazeyken eleştirme yapmanın gücü değil. Ama yazı yoluyla patron olunan bir zamanın yazar olunduğu için milletvekili seçilen bir zamanın, başbakanlar, cumhurbaşkanlarıyla bir sofraya oturduğu bir zamanın anılarını okurken, bugünkü hiçbir yazarın bunlara özenmediğini, kalemlerinin ödülünü bu yollarda beklemediğini, hele hele iktidarların ismarlama ürünlerinde değil hep yarımların para getirmez düşlerinde çalıştıklarını düşünerek övünmek gerekir diyorum bugünkü edebiyatla. Böylece kalemlerin satılık, kiralık, fiyatlı dönemi bitti artık.

Bağımsız bir edebiyatın kendi zaferleri var. Bir iktidara yaslanmadan, resmen satın alınmadan, uygun fırsatlar avcılığında tür değiştirmeden, zemine-zamana elverişli kaypaklıklar yapmadan, hatta okuyucusunu bile tavlama-ya çalışmadan onurunu, değerini yitirmeye bakan özgür bir edebiyat, «Bizim Yokuş», Yusuf Ziya Ortaç'ın anlattığı gibi değil artık. O da bir anı oldu.

Tartışma

«Ulusal Sinema» Uluslararası sinema akımları

Ayşe ŞASA

Bizce, sanatta «Evensellik», «Kozmoplitlik»ten ibaret sanıldığı sürece sinemamız çıkmazdan kurtulamayacak. Türk sinemasının gelişmesi herşeyden önce sinema eleştiricilerinin, hem yerli hem yabancı filmlerle bugünkünden çok daha özgün, yaratıcı ve tutarlı biçimde ilgilenmelerine bağlı.

Bugünkü yerli filmciliğimiz ve yerli seyirci konusunda yapılan incelemelerin pek çoğu, yüzeysel gözlemlere dayanıyor: eleştiricilerin pek çoğu, bir çeşit «görünen köy kılavuz istemez» hesabıyla sinemamızın gerçek dramlarına yabancı kaldılar. Bugünkü Türk sinemasıyla ilgili yargıların pek çoğu, eksik değerlendirme ve sınıflandırmaların sonucu olan sakat kavramlarla temellendiriliyor.

Ortalama yerli piyasa filmi ni ortalama yabancı filme tercih eden yerli film seyircisinin bu seçimindeki kültür alışkanlığında bir yaratıcılık çekirdeğinin, çağdaş bir benlik duygusunun, ufak da olsa, payını seçemeyenler, yerli filme düşkünlüğü tümüyle bir edileşimlilik belirtisi saymakta direndiler. Böyleleri, yerli piyasa filmi de, «toplumumuzun gerçeğini çağdaş bir açıdan yansıtmıyor», ya da «sanat değeri taşıyor» gerekçesiyle, tür olarak her çeşit evrimden yoksun saydılar. Yerli film seyircisinin beğenisini ilkel, alışkanlıklarındaki edileşimlilik payını mutlak sayan tutum sonucu, Türk sineması da haktan ve toplumdaki gelen talep ve etkilerden çok, salt kendi ekonomik yapısında, kendi yapımcı sanatçı teknisyen kadrolarının buyruğunda belirlenen standartları özgürce dikte eden, halkla tamamen tek yönlü ilişkisi olan soyut bir tekel gibi ele alınmaya başlandı. Sinemamızın halkla ve toplumla olan karşılıklı ilişkisi ciddi olarak incelenmedi. Türk sinemasının, tarihsel ve sosyal evrimden kopmuş, soyut bir kapalı düzen gibi ele alınması, eleştiricilerin yapıcı ilgisine en çok muhtaç olduğu dönemde sinemamızın sorunlarının en «metafizik»

SANAT VE SOSYALİZM

G. V. PLEHANOV

Çeviren : Selim Mımoğlu

(Genişletilmiş ikinci baskı)

PLEHANOV, sosyalist dünya görüşüne dayanan bir sanat teorisinin kurulmasında büyük emeği geçmiş olan ünlü bir düşünce adamıdır. Okuyucular, PLEHANOV'un bu kitabından yalnız sanat meseleleriyle ilgili temel bilgileri edinmekle kalmıyacak, sosyalist dünya görüşü hakkında da önemli fikirler kazanacaklardır.

JEAN - LOUIS LECERLE ile PIERRE ALBOUY'un Edebiyat Üminin Problemleri adlı çok değerli müşterek etüdüleri de kitabın sonuna eklenmiştir.

Ayrıca, kitabın başında PLEHANOV'un kuşe kâğıda basılmış bir portresi vardır.

Fiatı 10 Lira

SOSYAL YAYINLAR

P. K. 716 - İstanbul

(YÖN - 61)

İNSAN GİBİ

**ÇOK YAKINDA BİR GÜN
ÇOK YAKINDA BİR GÜN
AĞIR UYKULARDAN UYANACAKLAR
ZOR KAPILARI AÇACAKLAR
YERE SAĞLAM BASACAKLAR**

**SEVGİDEN SIRILSIKLAM
YANGINLANACAK AŞKLAR
ÇOK YAKINDA BİR GÜN
ÇOK YAKINDA BİR GÜN
İNSANLAR İNSAN GİBİ YAŞAYACAKLAR.**

**EN DAR EN KARANLIK SOKAKLAR
ÇOK YAKINDA BİR GÜN
ÇOK YAKINDA BİR GÜN
BAYRAMLAŞIP İŞİYACAKLAR
HÜRRİYET GİYECEK AYDINLIK AYAKLAR**

Cahit Irgat

cının, şu ya da bu akımın, belge filmi, yorum, kurgu, ya da gerçekçilik anlayışından geleceği biçimlerde söz edilebilecek sinema dili kuru kalıp araştırmalarıyla edinilecek bir şey sanılmaya başlandı. Bizde uluslararası olmak sorunu, çoğunluk «uluslararası» değer taşıyan yapıtlardan verilecek gelişigüzel örneklerin incelenmesi, görülmesi ya da tartışılmasından ibaret sayıldı. Ulusal kaynaklara dönük özgün bir eleştiricilik geleneği olmadığına böylece araştırmaların yönemsiz çarpıtmalara yol açacağı kesindi. Yabancı örneklerin hangi yönüne göre değerlendirileceği bilinmedikçe bunların tanınmasından hiç bir yarar sağlanamazdı. Yüzeysel tahüller yüzünden yabancı akımların hangi temel sosyal, kültürel birikimlere dayandığı konusunda yeterince bilgi edinilemedi. Çoğunluk ikinci elden edinilen böylece bilgileri kendi koşullarımız açısından yeterince değerlendirilemedi. Sinemacının kendi toplunun, kendi insanını tarihsel sosyal gerçeğine dönük kalarak kazanacağı tutarlı sinema dili eklettik ve soyut çözümlerle zorlamalı biçimde sağlanabilir sanıldı. İnsana dönük olmayan kalıp araştırmalarından Türk sineması daima zararlı çıkacaktır. Çerçevesiz, kuru ilkelimiz, dram anlayışımız yerli sanatlarımızın ya da yabancı kaynaklardan edinilecek hazır kalıplardan öteye gitmedikçe, biçim sorunu kuru ve «akademik» bir «stilizasyon» sorunu olarak ele alındıkça tuarsızlıktan kurtulamayacağı bilimsel tavrı gerektiren yorum anlayışını salt kişisel ve öznel bir «yaratıcılık» ilkesine bağlı bıraktıkça sinemayı en boş şakalara, en bencil kaprislere, en özentili yorumlara boğmaktan kaçınamayacağız. Halkımızın gerçeğinden kopukça yapıtımız da onu basit bir nesneye indirgeyip duracağız. Sinema dilimiz öze dönük araştırmaya dayanmadıkça sık sık bir Polonyalı, ya da bir Amerikalı sinemacının çok önceden düzenlediği bir çerçevede bir İngiliz belge filmcisinin tasarladığı filmik zaman ve uzayda Türk insanı ve

Türk gerçeği konusundaki yorumumuz en egzotik, en elektik bayağılıklara bürünecek. Kendi doğamıza, kendi insanımıza en «turistçe» mistifikasyonla bakacağız. Batılıya egzotik gelecek böylece yapıtlar aslında çoğunluk kendi toplumsal gerçeğimize karşısında oldukça «kaçak», oldukça edilgin bir tutumun yansımasında başka bir şey olamayacak. «Kaçış» sinemasının, teahirciliğin, bayağılığın sinemada bir değil, bin çeşidi var. Kaçış sinemasının kaba türlerini yerden yere çarparken bunun aldattığı «yenilik» ler taşıyan ince biçimlerinden de sakınmamız gerekiyor. Düşünürlerle ülkücü sinemacıların bilgece dayanışmasından doğacak taze güç, bugünkü çıkmazların aşılmasını hızlandıracaktır.

- 1) Bazin, Batıda ilk sinemacıların sirk gezginci tiyatro, müzikhol gibi öğelerden yararlanmış olmalarına değinerek filmi «gerçek ve büyük bir halk edebiyatının koşullarını yeniden yaratırken, «tefrika romanının, panayır tiyatrosunun alçak gönüllü ve horlanan biçimlerine» de «dudak bükmemiş» otmışından söz ediyor. (André Bazin «Çağdaş Sinemanın Sorunları» Çev. Nijat Özön, Bilgi yayınevi 1966) S. 113. Bizde gazino eğlencesinin, alaturka müziğin, piyasa romanının sinemaya etki yapması da bir kaçınılmazlıktır.
- 2) Sezer Tansug, «Yerli Sinemada Anlatım Sorunu» Yeni Sinema — No. 3 1966.
- 3) Ali Gevgilili — «Sinema Günlüğü» — Yeni Dergi No. 24 — 1966.
- 4) Gevgilili — «Sinema Günlüğü» — Yeni Dergi — No. 25 — 1966.
- 5) Gevgilili — «Çağdaş Sinema Karşısında Türk Sineması» — Yeni Sinema — No. 3 — 1966.
- 6) Nijat Özön, (Türk Sinema Tarihi, — İstanbul — Artist Yayınları 1962) S. 172-174.
- 7) Yeni Sinema, No. 3 — «Ellinci Yıla Önsöz» ile Gevgilili, Kakinç ve Sezer Tansug'un incelemelerinde işbaşında ki kadrolarla ilgili eleştirilerin yıkıcılığında bu tutumu sezinlememek elde değil.
- 8) Özön, — aynı eser — S. 11

madıkça, sinemamızın horlanmalarına ve anlatım kayıplarına kayışının ana nedenini zaten köklü olarak kavrayamaz, bu birikimin değişiklerden özümlemesinde yavaş olunamazdı. Sağlam uyarıma tekniğinden, sentez gücünden yoksun kalan Türk sinemasında, «Kara göz»ler «Bondlaşmaya» ve «Masistleşmeye» yüz tuttuysa bu biraz da kaçınılmaz bir sürecin sonuydu. Önemli olan, bu «arı» taşıyan karışımın temelindeki sosyal mitolojiyi ve zıtlıkları incelemek, bunları eleştirici bir tutumla yapıcı sentezlere dönüştürerek seyirciye ulaştırmaktır. Sinema düşünürlerinin ve eleştiricilerimizin pek çoğu, sinema dili sorununu oldukça biçimci kaygılar ve halktan kopmuş bir düzlemde ele aldıkları için, evrim dışı bir tür saydıkları ortalama bir filmi, popüler beğenilere etki yapan çeşitli baslıklar karşısındaki durumuna ilişkin çözümler aramadılar. Yerli filme sık sık «alaturka» ya da «bayağı» diye sırt çevirmek alışkanlığında olanlar, herhalde, klâsik Enderun müziğiyle halk türküsünün, caz ve hafif Batı müziğiyle, klâsik süsleme sanatı anlayışının kartpostal, fotoroman, bayağı illüstrasyon'la, çiçekli şalvarın çıkıp modasıyla tanışmaktan doğan çeşitli karışımın halk yaşamındaki karmaşık sonuçlarına bunların nasıl açılacağı sorunuyla fazla ilgilenmeyenlardı (1).

Bugün de, yerli filmin anlamındaki popüler kalıpları inceleyenlerin bazısı, bunların klâsik temaşa görenekleri içindeki «klîşe unsurları» tekrarlamaması için yeterince yararlanamamış olmasından dem vurarak bunu sinemacıların yeteneksizliğine bağlayıp vermekte sakınca görmüyorlar. (2) Ama bu eleştiriyi yapanların, sözünü ettikleri ilkeyi sinema tekniğine kazandırmak konusunda öne sürdükleri görüşler henüz yapıcı, açık, kesin teklifler getirmekten çok uzak. Maddeden çok usa dönük bir Doğulu idealizminin etkilerini taşıyan, tikel den, somuttan, zamanlıktan oldukça uzak soyut stilizasyon alışkanlıklarının, Hristiyan mistisizminin, hümanist kültürün, burjuva maddeciliğinin

hamuruyla yoğrulmuş tikele, somuta, zamanlığa dönük bir plâstik gerçekçilik anlayışıyla kolayca kaynaşacağını, bu çatışmadan bir çırpıda bütünsellik taşıyan yeni stilizasyonlara varılabileceğini düşünmek zor. Bizce, bugünkü Türk sinemasının anlatım sorunu, durmadan öze, sosyal değişimlere ve halk yaşamına dönük araştırmalarla taptaze çözüm yolları kazanabilir. Anlatımda ki «kalıp» ları zamanın ve toplumsal özün çok dışında, bağımsız soyutlama ilkeleriyle dengeli kılmaktansa halkın ilgi duyacağı aktüel temalardan yararlanarak yeni deyiş özellikleri kazanmak çok daha olumlu.

Eleştiricilerimizin pek çoğu, özü boş da olsa teknik üstünlüğüne ilgi duydukları bir yabancı filme «yıldız» dağıtmakla uğraşacaklarına, estetik ve teknik çözümü tam başaramazsa da halka ileri bir «etik» ulaştırma çabasında olan yerli denemelere daha yarıcı biçimde destek olmaya, çözüm aramaya çalışsalar bu gün daha olgun bir aşamaya varılmış olacaktır, hiç olmazsa eleştiricilerin gerçek öncülüğünü kabullenmek kolaylaşacaktı. Böylece araştırmalara hiç girişmemiş olanlar bugün Türk sinemasını toplumun panoramasını onun dili ve mitoslarıyla ortaya koymaktan yoksun olmakla suçluyor, onun zevksiz tekrarlara mahkûm olduğundan söz ediyorlar. Bu suçlamayı rahatça yapabilmek eleştiricilerden birinin, sanat değeri taşımayan yerli filmi «günün sosyal belge»si olarak tanımladıktan sonra toplumbilimi tamamen kendi alanı dışında sayısını — «bizim araştırmamız, «sosyoloji» değil, «sinema» üzerinedir (3) hatırlamak elde değil. Aynı eleştiricinin «Bond» filmleri üstüne yargısı biraz değişti. «Belki sanat yönünden değil ama, sosyolojik bir belge olarak «Bond» filmlerini tanımak, üstelik dikkatle incelemek zorundayız. Çağın bazı gerçeklerini yansıtıyor, Batılı insanın bazı yanlarını doyuruyor olmaları ki, böylece tutunabiliyor bu romanlar, bu filmler. Sonra da «Bond» ların, «bilinçsizce bile olsa koyduğu bildiri»yi (4) incelemeye girişiyordu. Aynı yazar, Türk sinemasının

seyircisiyle olan ilişkisini ve sorunlarını şöyle çözümlüyor, «Halk çok iyiyi daima sezmiş ve tanımıştır» (5).

Yerli piyasa filminin, eleştiricilerin özel varlık biliminde, filminden bile sayılmayışı, popüler bir sinema anlatımının tutarlı ve yöntemli biçimde gelişmesini, gelişmenin hız kazanmasını engelledi. Piyasa filminin yapısında ve özünde yansıyan, henüz bütünselliğe kavuşmadığı halde sürekli gelişme içinde olan törel ve estetik değerlerin, henüz olgunlaşmamış tam denge kazanmamış figürler olarak beliren kahramanların, henüz arı biçimlerde ifade edilmese de yoğun bir gerçeklik taşıyan acı ve sevinç ifadelerinin, beceriksiz ve kural dışı sayıldığı halde yeni kuralların başlangıcı olabilecek ritm ve uzay bölünmelerinin, gerçekçi olmadığı halde gerçekçilik öncesinin tohumlarını taşıyan dünyaya bakış biçimlerinin, rastlansal görüldüğü halde halk bilincinin evrimine ve sosyal aşamalara sıkı sıkıya bağlı olan tür özelliklerinin tümüyle gözden uzak tutulmasına yol açtı.

Ünlü sinema eleştiricisi ve düşünürü Nijat Özön, sinemamızın evrimini inceleyen «Türk Sinema Tarihi» nde, Gürses melodramının özündeki sosyal mitolojiyi araştırmakla, yerli filmin toplumbilimine de eğilmiş oluyordu. Özön, Gürses melodramlarında aydınların çoğunluk peşin yargılarla gözden kaçırdıkları özelliklere, halk gerçeğinin ve duyusunun belli özelliklerini belli biçimlerde yansıtan öğelere dikkat çekiyordu. (6) Ne yazık ki bu bilimsel tavrı, yeterince benimsememi. Bugün sinemamızın kurtuluş ve çıkarını her şeyden çok kadro yenilenmelerine bağlı göstermek için, bugünkü sinemacıların çıkmazlarını tümüyle yetenek ve kişilik noksanı ile açıklamak eğiliminde olanlar, (7) belki de, Özön'ün, incelemesinin tümünde uyguladığı şu yöntemden ters biçimlerde yararlanmak istiyorlar: «Türk sineması, ilişkin olduğu toplumun yansıması, değil bütünüyle, çoğunluğuyla bile yansıtan bir sinema olmak niteliğine henüz erişemediği için, bu sinemanın tarihini de, Türk toplumu nun son yüzyılda karşılaştığı belli başlı olaylara göre bölümlere ayırarak bize yersiz göründü.» (8).

Sinemamızın evrimi toplum bilimi ve tarih verilerinin ışığında incelenmedikçe, dönün temaşa sanatları ile yarım ilericiler halk sineması arasındaki köprüler daima gözden uzak tutulacak. Bizce, bir yaratıcı sinemacı anlayışıyla halk sineması türünün köklü sentezine yönelmek isteyen her düşünür için kaçınılmaz öncelik taşıyan sorun, yerli piyasa filmini bilimsel tutarlılıkla inceleyen araştırmacıların yokluğunda, bu alanda ilk çalışmaların başlatılmasına önayak olmak. Ortaya açık seçik teklifler ve yapıcı görüşler gelmedikçe, bunlar köklü kuramlara dönüşmedikçe sinema düşünürlerini şu ya da bu yöndeki öncülük görevlerini yerine getirmiş sayamayız.

Yerli kaynakların araştırılması, uluslararası sinema akımlarıyla en yaratıcı ve olumlu biçimde ilgilenebilmemiz için de şart. Eleştiricilerimiz başka ulusların sinema yarışmalarında ve dış pazarlarda ilgi çeken yapıtlarından sık sık söz ettikleri halde, bunlardan Türk sinemacısının yararına olacak somut dersler çıkaramadılar. Şu ya da bu sinema-

BİR ADET

OPON

sizi
HUZURA KAVUŞTURUR

Baş yere ıstırap çekmeyiniz

OPON,
baş, diş, adale, lumbago,
romatizma ve sinir
ağrılarına teskin eder.

OPON,
günde 6 tablete kadar
alınabilir

Türkiye yeni bir denge arıyor

Dr. F. - W. Fernau

Freitag-Samstag gazetesinde yayınlanan bu yazı, Türk dış politikasındaki yeni yönelişleri, Batılıların nasıl değerlendirdiklerini bilmek bakımından ilgi çekicidir.

Türkiye Cumhuriyetinin Anadolu topraklarının ortasına yerleşmiş Başkenti Ankara, dünya politikasının çarkından uzaklaşmış gibi görünür. Burada olaylar ve kişiler, Arap komşularının dünyalarında olduğu gibi ani ve sert değişiklikler göstermez. Burada henüz, Hellen sahnelerindeki sürekli değişiklikler içinde değişken bir hareketlilik var. Bundan ötürü, Ankara adını, dünya basınında pek seyrek geçiriyor. Türkiye Cumhuriyeti, Tuna'dan Hint Yarımadasına kadar uzanan ülkeler kuşağındaki devletlerin en önemlisi olmasa bile, önemlilerinden biridir. Bu ülkeler kuşağı, coğrafya açısından Balkan Yarımadası ile Önasya diye başlıca iki bölüme ayrılır. Biz burada her iki bölümü de kısaca Güney - Doğu diye adlandırıyoruz. Güney - Doğu deyimi, eski Osmanlı Devletinin en yaygın büyüklüğüne ulaştığı devirlerde bütünü ile (İran hariç) devletin sınırları içinde kalan bölgeyi ifade etmektedir.

Türkler gerçekçidirler. Dış politikalarının esaslarını açıklamak istediklerinde, hemen daima «Jeopolitik» sözünü başa oturturlar. Ashında bütün ideolojilere karşı olarak, jeopolitik durumun temel unsurlarını dış politika anlayışının anahtarı hâline getiren Atatürk'tür. O'nun bu görüşüne dayanan ünlü «Yurtta sulh, cihanda sulh» sözü bugünlerde daha sık tekrarlanmaktadır.

GÜNEY - DOĞUNUN ÇENGEL NOKTASI

Türkiye, Güney - Doğunun çengel noktasıdır. Türkiye'nin ve komşularının topraklarında, büyük dünya devletlerinin en canlı çıkar ilişkileri keşif oluyor. Sovyet - Amerikan ilişkilerinin barometresi bu yüzden Türkiye'nin havasını da gösteriyor. Dünya devletlerinin ilişkilerindeki dengenin nasıl kurulacağı, nasıl korunabileceği Ankara'nın dış politika tasarılarının ağırlık noktasında bulunmaktadır. Türk politikasının ikinci temel unsuru da, Türkiye'nin Balkanlar ile Önasya'yı birbirine bağlayan bir noktada bulunması, ya da her zaman söylendiği üzere, «Avrupa ile Asya arasında bir köprü» olması gerçeğinde toplanmaktadır. Ankara, her iki bölgedeki barış ve güvenliği gözönünde bulundurma zorundadır. Balkanlarda ve Orta - Doğuda başgösteren gerginlik ve çatışmalar karşısında, Türkiye aldırılmazlık edemez.

Soğuk harp, Türkiye'yi denge politikasının dışına düşürmüştür. Stalin'in bir süre güttüğü baskı denemesi, güneydeki bu komşuyu Sovyet dünya politikası çemberi içine almaya yönelince, Türkiye, Amerika'nın liderliğindeki Batı İttifakına katılmaya zorlandı. 1950 yıllarında Menderes Hükümeti, ayrı ayrı devletlerle anlaşmalar yapma yolundan yürüyerek, Türkiye'yi, dünya çapında bir gerginlik politikası güden ABD'nin stratejisi ile tam olarak kaynaşmaya kadar ulaştırdı. Öyle ki, Soğuk Harp içinde kalan Ankara'nın kaskatı tutumu, Stalin'den sonra gelenler Türkiye üzerindeki Sovyet taleplerini resmen geri aldıkları halde, hâlâ sürüp gitmektedir.

SOĞUK HARBİN DON KİŞOT'U

Moskova ile Washington arasında ki gergin havanın çözülme alâmetleri göstermesi, Türk başkentinde de gözden uzak tutulamadı. Dünya politikası şartlarına intibak, artık zorunlu görülmüyordu. Ama ne var ki bu iş, Türkiye için, çeşitli nedenlerle, öteki NATO üyelerinin pek çoğu için olduğundan daha çetindi. Yeni bir dış politika seçmede gerekli bir sıçramanın psikolojik ve politik uygun zamanını tayinde İsmet İnönü'nün tecrübeli ve ihtiyath eline ihtiyaç vardı. İşte bu fırsat, 1964 yılı yazında ve sonbaharında Kıbrıs buhranı en üst gerginlik noktasına eriştiği sırada geldi. Çeyrek yüzyıldan beri ilk defadır ki bir Türk Dışişleri Bakanı, Sovyetler Birliğini ziyaret etti.

İnönü, şimdi iktidarda değil. Pek çok kimse, Ekim 1965 seçimlerinden zaferle çıkan Adalet Partisi Başkanı Demirel'in, dış politika alanında İnönü'nün giriştiği işlerden döneceğini, ya da bunları sürüncemede bırakacağını umdu. Bu varsayımların, genel olarak, gerçeğe uygun düşmediği anlaşıldı. Politika, aynı yönde yürümekle beraber işlerin renginde bazı değişiklikler söz konusudur. Şimdi Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in sorumluluğunda yürüten yeni dış politika hangi esaslara dayanmaktadır? Hemen söylemeli ki, bu politika, ne «Nötralizm» e bir dönüş, ne de «İttifakların değiştirilmesi» ne bir yöneliş anlamı taşımaktadır. Türkiye, Soğuk Harp çemberinden kopmakla, dünya devletleri ile ilişkilerinde olduğu kadar Doğu ve Batı'daki komşuluk ilişkilerinde de yeni bir denge peşindedir. Ama milli menfaatlerini faydalı ve gerçekçi ölçülerle değerlendirmede, dogmatik kalıplaşmanın baskısıyla da karşılaşılıyor.

«Soğuk Harbin Don Kişot'u rolünü oynamaktan uzak kalmak istiyoruz. Biz, müttefiklerimizin çoğu ile yaptığımız gibi, Sovyetler Birliği ile de normal komşuluk münasebetleri kurmak istiyoruz.» Ankara, bu sözlerle, Türk - Sovyet ilişkilerini anlatmak ve sınırlarını çizmek istiyor. Son yıllarda, önce parlamento grupları, sonra Dışişleri Bakanları ve sonunda da hükümet ile gelenleri karşılıklı ziyaretler yaptılar. Cumhurbaşkanı Sunay ile Başbakan Demirel'in Moskova'yı ziyaretleri de kararlaştırıldı.

Geçen yılın Aralık ayında, Kosgin'in ziyareti de gösterdi ki, Türkiye, Adalet Partisi iktidarında bile, Rus komşuları ile gerginlikten kurtulmuş ilişkiler sürdürmek istemekte ve bunu yapabilmektedir. Türkiye'nin Batı İttifakı sistemine bağlantıları da, bu arada kesinlikle tartışma dışındadır. Ankara ile Moskova arasında iki yanlı politik çatışma konuları artık mevcut değildir. Katerina II. devrinde başlayıp da Molotof'a kadar sürüp giden ve Türklerin de kâbusu olan Boğazların kontrolü konusundaki Rus talepleri, silâh tekniğindeki son gelişmeler sonucu, artık eski sertlik ve önemini yitirmiş görünmektedir. Sovyetlerin Türkiye'nin sanayileşmesine 280 milyon dolarlık bir kredi ile katılmak istemeleri, Ankara için büyük bir riziko taşımayan önemli bir kazanç olmuştur. Karşılıklı ticaretin de gelişmesi arzu edilmekte, bununla ilgili gecikmeler sabırsızlık uyandırmaktadır. Bugün Doğu Bloku ülkelerinin Türk dış ticaretindeki payı yüzde 15'i bulmaktadır. Türk iktisat çevreleri, bu oranın yükseltilmesinden şüphe etmektedirler. Bugün için Türkiye'nin Doğu Blokunun iktisadi egemenliği altına kaymasından pek korkulmamaktadır. Ankara, gene de bu ilişkilerinde ihtiyath davranmaktadır.

SUNAY, WASHINGTON'DAN NE GETİRECEK?

Amerika ile ittifak, sapsasağlam yerinde duruyor. Ama Türklerle Amerikalılar arasında hava, göze çarpacak kadar değişmiş görünüyor. Başkan Johnson'un 1964 yazında Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesini yasaklaması unutulmuş değil. Üstelik ABD Başkanının dikkat çekici mektubu - 5 Haziran 1964 tarihli ve Beyaz Sarayca yayınlanmış bulunan mektup -, Amerika ile olan bağlarını Türkiye'ye, şaşırtacak ölçüde sert bir şekilde ihtar ediyor, hatırlatıyordu. Bundan başka Menderes'in bıraktığı, sayısı 54'ü bulan Türk - Amerikan ikili anlaşmalar mirasının, Türkiye'nin egemenlik ve bağımsızlık haklarını büyük ölçüde işlemez duruma soktuğu da bu sırada ortaya çıktıyordu. Bazı konularda sözde Amerikanın karşısına çıkmak isteyen Demirel Hükümeti, bu gizli ikili anlaşmaların acı mirasından yakasını kolaylıkla sıyracağı pek benzemiyor. Amerikalılar bu noktada oldukça söz dinlemez görünüyorlar. Dışişleri Bakanı Çağlayangil, kısa bir süre önce parlamentoda, yakın bir gelecekte Ankara ve Washington'un bu ikili anlaşmalarda bir revizyon yapacaklarına dair teminat verdi. Türk diplomasisinin çalışma alanı dar, ama yine de Ordu, önümüzdeki beş yıl için 900 milyon dolarlık Amerikan askeri yardımı istemektedir. Cumhurbaşkanı Sunay'ın Nisan'da Beyaz Sarayı ziyaretinden sonra ne alıp getireceği görülecektir.

BAĞDAT PAKTINDAN ALINAN DERSLER

Türk diplomasisi, Balkanlarda ve Yakın Doğuda aktif bir rol oynaması gerektiğinde, eski bir geleneğe bağlanır. Atatürk 1930 yıllarında Cumhuriyeti Batıda Balkan Antantına, Doğuda da dörtlü bir pakt ile güvenli altına almıştı. Soğuk Harp sırasında da, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya ile yeni bir Balkan Paketi yapmış, Yakın Doğuda da İngiltere'nin de katıldığı, Irak, İran ve Pakistan ile birleşen bir Bağdat Paketi imzalamıştı. Balkan Paketi öldü; Bağdat Paketi ise, Irak'ın ayrılmasından sonra CENTO'ya dönüştü. CENTO yaşıyor ama, bu CENTO eski anlamından çok şey kaybettiği halde Ankara birliği bir türlü canlandıramıyor. Ankara bugün artık yeni bölgesel paktlara da pek hevesli görünmüyor. 1950 yıllarının paktlara katılma hastalığının faydadan çok zarar getirdiği de artık anlaşılıyor. Bugün daha elâstik düşünülüyor, Türkiye'nin çevresinde bir «dostluk bölgesi» yaratılması gerekiyor.

Kendi aralarında sonu gelmeyen çatışmalar sürdüren Arap komşular, en çok baş ağrısı veren bir konudur. Menderes, o zamanki muhafazakâr Irak Krallığı ile ittifak yapmak suretiyle Türkiye'yi, Araplar arasındaki çekişmelere sokmuştu. Ankara, gördüğü bu zararlarla hayli akıllanmışa benziyor. «Biz artık eski Bağdat Paketi hatalarını tekrarlamak istemiyoruz. Arap dünyasındaki düşmanlıklar

karşısında sağlam bir tarafsızlık politikamızın temelidir» diyorlar. Dışişleri Bakanlığında önde gelen kişiler, bu noktada kararlı görünüyorlar. Türkiye, Yakın Doğudaki çatışmaları ancak ya da yenilerini yaratabilecekler yapmak istemiyor.

Suudi Arabistan hükümdarı Faysal ile, Tunus Cumhurbaşkanı Burgiba ve Ürdün'ün genç kralı ile dostluk kurulmasına dikkat ediliyor. Ama Türkiye'nin Nâsır'a karşı bir cepheye masasına yönelik bütün manevralarına, Ankara, hep nazikâne bir şekilde bir cevap veriyor. İhtilâlciler rejimler de artık ihmal olunmuyor. Bağdatta hüküm süren kronik kargaşalara rağmen, Irak ile ilişkiler iyi bir yönde gelişiyor. Her iki ülkede bu gelişmelerde Kürtlerin durumu dikkatten uzak bulundurulmuyor. Türkiye, Nâsır'ın Birleşik Arap Cumhuriyeti ile de dostça ilişkiler kurmak istiyor. Dışişleri Bakanı Çağlayangil, sürprizli bir hızla ve netrin bazı sakıncalarına rağmen, Nâsır'ın re'yi ziyareti göze almıştır. Bu bile kararın arzularının Bağdat Paketi hatalarını tekrar etmek istemediğini bir delili olarak kabul edilebilir. Şimdi artık Türkiye'nin tarafsızlık çizgisini koruyup koruyamayacağını, bu üslubunun Yakın Doğu diplomasisinde de semereli olup olmayacağını zaman gösterecektir.

BALKANLARDAKİ GERGİNLİĞİN ÇÖZÜLMESİ

Balkan devletleri arasındaki dostluk ilişkileri, önemli bir ilerleme gösteriyor. Bu hareket, Sovyet-Türk temaslarının devamıyla daha da güçlendi. Demirel ve Çağlayangil yönetiminde olduğu hi, yeni bir dış politikanın genel çizgileriyle belirlemekte olduğu izlenim kuvvetlendirdi. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana komünistleşen Balkan devletleri ile ilişkiler donmuştu. Türkiye ile Stalin arasındaki bozuşmadan sonra Yugoslavya bir istisna teşkil etmişti. Geçen yıl içinde Romanya ve Bulgaristan ile faydalı görüşmelere girildi. Hatta kabuğuna çekilmiş Arnavutluk bile, dostça ilişkileri geliştirmeğe başladı.

Balkan komşuları ile yakınlaşma noktasında, Ankara, her şeyden önce ilişkileri sıkı sıkıya iki taraflı bir çerçevede tutmaya önem vermektedir. Balkan manyamın teklif ettiği benzer politika Balkan projelerine pek itibar edilmemektedir. Türk görüşüne göre, Balkanlardaki komünist ortaklarla bir blok kurmak bahis konusu değildir. Moskova, Balkan ülkelerini atom silahları ile kapalı bir bölge hâline getirme projesi, Sovyetleri hesaba katmadan gerçekleştirilemeyeceği gibi, Amerikanın Türkiye'deki varlığını da hesaba katmadan olamaz. Bütün bunlara rağmen Güney-Doğu Avrupadaki donmuş çözümlerde göze çarpan bir çözümün çarpanı Geriye Yunanistan kalıyor. Balkan devletleri arasında her birinin ayrı durumları gözden geçirilince Yunanistanın NATO müttefikleri ile ilişkilerinin «statik» olduğu önemli belirtilmektedir. Bu deyim, Kıbrıs yüzünden bozulan Türk-Yunan ilişkilerinin olduğundan daha yumuşak göstermek için kullanılmaktadır.

KIBRIS LABİRENTİ

Kıbrıs anlaşmazlığı, gitgide karmaşık bir Bizans labirenti hâline gelmiştir. Amerikalılar, bu labirentin derinliğine karışmışlar, Ruslar da bir yere ayak basmışlardır. Türkiye ve Yunanistan, 1966 baharında kendi aralarında iki taraflı bir çözüm yolu aramaya başladılar. Konuşmalar önce «teknik seviye»de çeşitli yerlerde yapıldı. Her iki ülkenin Dışişleri Bakanları da daha sonra, Aralık ayında Paris'teki NATO toplantılarında, durumun bir muhasebesini yaptılar. Bakanların daha sonraki görüşmeleri, Stefanopoulos iktidarının şaşılacak şekilde devrilmesiyle ertelendi.

Ankarada çok küçük bir çevre, Kıbrıs konusundaki Türk-Yunan görüşmelerinin durumu ve seyri ile ilgilenmekte ve dışarıya hiç bir haber sızdırmamaktadır. Ankarada bu konuda duyulan ve duyulan şeylerin nepsisi, bu yüzyıla (Devamı 10. sayfada)